

Handwritten text: *Handwritten*
Tevu

Handwritten text: *Врука*
Ка

21455





1⁰⁰

21755

~~14-3-40.~~

94-2-11

JACOBI

Teun Brack

RENSIS OPUSCULA ALI

quod in laudem Joannis Trilluctii

filii Regis, et principis transilvaniae

et Francisci Iulianici, Episcopi

etiam Episcopi primus

Regis transilvaniae

1608.

Quorum fides in pagella se-

culogium continetur.

RENSIS OPUSCULA ALI

transilvaniae Joannis Trilluctii

et Francisci Iulianici

1608.

Q16370636

Tertio

IACOBI Teuij Braca-

RENSIS OPVSCVLA ALI-

quot in laudem Ioannis Tertij Lusita
niae Regis, et principis eius filij,
et fratris Ludouici, Atque
item Sebastiani primi
Regis eiusdem ne
potis.

Quorum sequens pagella ca-
talogum continet.



SALMANTICAE

Excudebant heredes Ioannis
à Iunta Floren.

Catalogus eorum quæ hoc in libro
continentur.

Oratio in laudem Ioannis tertij Lusitaniæ Regis
Oratio funebris de eiusdem morte.

Oratio in laudem nuptiarum Ioannis ac Ioannæ
Lusitaniæ Principum.

Carmen nuptiale de eisdem nuptijs.

Oratio funebris de morte eiusdem Principis.

Tragœdia de morte eiusdem Principis

Epistola carmine scripta ad consolandum Anto-
nium principem de morte Ludouici patris.

Breuis institutio Sebastiani primi Lusitaniæ Re-
gis cum epistola ad Franciscum de Sa uirum
clarissimum regiæ custodiæ præfectum.

Epistola ad Andream Noronam clarissimum ui-
rum de statu rerum Hispanicarum.

Visum fuit hoc opus iussu Proëpiscopi Sal-
manticensis ex decreto Concilij Tridentini
ab admodum Reuerendo Patre. Fr. Gaspare de
Torres Theologo eruditissimo, et approbatum,
ut in quo nihil sit, quod pium Lectorem possit
offendere.

R E V E R E N D I S S I M O A C

Sereniſſimo Principi. D. Henrico S. R. E.

Cardinali, Infanti Portugalliæ, Archi=

epiſcopo Eboreniſi &c. domino

ſuo obſeruandiſſimo

Iacobus Teuius

S. D. P.



VM ab aulicis illis pertur=
bationibus, in quibus tam lō
go tempore uerſatus ſum,
tanquam à turbulentis ma=
ris tempeſtatibus, in hunc
plenum quietis ac tranquil
litatis portū, ociūq; licet in ſemotis locis ac pro=
cul ab eruditorum & ciuiliū hominum conſue=
tudinē ſeiunctis non iniucundum tamen, quo be=
gniſſimi Regis Ioannis Tertij ac liberaliſſimæ
Reginæ Catharinæ uxoris eius munificentia in
hoc Mirandēſi ſacerdotio mihi ab illis donato
perfruor, anno ſuperiore me contuliſſem: & gra
uiſſimus ille ac mœſliſſimus caſus non tam Re=
gi optimo ac patriæ parenti, quàm uniuerſo re=
gno ac propè uniuerſo terrarum orbi contigiſ=
ſet: dum Rex ille, amor generis humani, acerbifi

mo omniū luctu ac mœrore regnum suum cum
alio meliore, uti uerisimile est, commutauit: fune
brem tum orationem de tristissima eius morte cō
posui, ac simul cœpi colligere orationes quasdā,
quas superioribus temporibus, dum Conimbricæ
agebam, in Regis præstantissimi et principis eius
filij laudes scripseram, ac publicè uel pro ratione
officij mei, uel quia ab illis exoratus fueram, qui-
bus res adeò iustas negare propemodum nefas es-
se uidebatur, pronunciaueram. Quibus etiam tra-
gœdiam addidi de acerbißimo illo principis no-
stri obitu, quam ante actis etiam illis temporibus
exaraueram. Nec enim tam grauē ac luctuosam
totius regni cladem, sic illud nostræ infelicitatis
malum appellandum censeo, alio scribendi gene-
re me posse meliùs explicare existimaui. Tam-
etsi satis intelligebā in grauiū quorundam censo-
rum reprehensiones me posse incidere, qui de hu-
iusmodi argumento se nunquam tragœdiam scri-
ptam uidisse affirmare poterant, quibus nihil pro-
batur, nec quicquam æquo animo ferendum pu-
tant, nisi quod ab antiquis scriptoribus usurpatū
atq; obseruatum uident. Et nonnunquā accidit, ut
quod per ignauiam uidere desierūt, perinde ac si
nusquam reperiri posset, nescio qua freti autho-
ritate

ritate temerè reprehendunt. Sed non libet in præsentia de hac re cum huiusmodi hominibus contendere. Hoc solum ab illis irritatus proponam, si superioris anni antequàm grauißima illa calamitas contingeret, tanta omnium lætitia & exultatione celebratas illius principis nuptias in memoriam reuocauerint, felicissimumq; rerum omnium statum in miserrimum ac mœstissimum conuersum, tam subita atq; insperata principis omnibus animi ac corporis dotibus ornatissimi morte, unico optimorum Regum, qui iam ad senectutē uergebant, filio tā repentē erepto, unica tot regnorum spe ac præsidio in ætate florētissima, & ad tot bona perfruenda aptissima, è medio, dū iam propè instaret partus, sublato. Hæc, inquam, si mitioribus oculis intueri uellent, non adeò mihi, ut arbitror, succensendum putarent ob labores, quos nō ipsi graues reprehensores, sed ego in scribenda tragœdia pertuli. In quo quidem scriptionis genere, quod ab antiquis imprimis celebratum & ex cultum, à nostris penè desertum ac neglectum est, in illo docendū munere, quod per multos annos obiui, me exercui, multaq; argumenta ex sacris literis, nonnulla ex profanis collegi, quæ rerū magnitudine propè incredibili & inaudita nouitate

admirationem excitant, multaq; uitæ documenta
continent, quæ tamen in publicum prodire non
audent horum hominum reprehensionibus per=
territæ. Quod tua cum uenia Serenissime Prin=
ceps hoc loco ponendū duxi, quoniā à quibuscūq;
quibus nihil alienū placet, me, quod de huiusmodi
argumento tragœdiam scripserim, grauitè re=
prehensum apud clarissimos uiros intellexi. Inter
alia etiam scriptorum meorum fragmenta inue=
ni epistolam carmine ad imitationē Horatii scri=
ptam de luctuosissima Ludouici Principis fratris
tui amantissimi morte, qua filium eius, nepotem
tuum illustrissimum atq; eruditissimum Principē
Antonium pro tenuitate ingenij mei consolabar.
Quā reliquis etiam scriptis meis adiungendā iu=
re optimo existimaui. His quoq; ut in iustioris uo=
luminis formam opusculum excreceret, & quia
nostra omnium maximè interest, Regem omni
uirtutum genere cumulatisimum habere, quandā
felicissimi Regis nostri Sebastiani breuem insti=
tutionem addidi, alijs ueluti digitum ad fontem
intendens, ac uiam quodammodo patefaciens, ut
de hoc argumento copiosius atq; ornatius disse=
rant, atq; omni ratione disertis ac sapientes uiri
pro uiribus contendant, nunquid in medium ad=
ferre

ferre ualeant, quo exurgentem nostræ felicitatis
spem iuuare possint. Qui si iam inde ab hac tene-
ra ætatula per rectos tramites ad excelsa uirtu-
tis ac sapiëntiæ fastigia duceretur, nobiscum præ-
clarissimè ageretur, felicissimoq; regno, uti auo
ac proauo regnāte, potiremur. Quod ut summis
uotis optandum est omnibus, ita nemo excluden-
dus uidetur, qui aliqua ex parte aliquid adiuuen-
ti adferre ad perficiendum hoc publicum opus,
tam omnibus utile, tam salutare ac necessarium
præsidium possit. Si enim Regis optimi felicitas
ad omnes pertinet, & cum omnibus communica-
tur, cur item omnes qui ad huiusmodi felicitatis
cumulum adiungere aliquid possint, non elabora-
bunt, ut Regem perfectissimum, patriæ parentem
amantissimum, summum regni decus & ornāmē-
tum nancisci aliquando possint? Hoc præcipuè ef-
ficiet honesta ac præclara institutio, qua huic præ-
sertim ætati, quæ imprimis docilis ut facillimè o-
mnia percipit, ita fidelissimè retinet, nihil est uti-
lius, nihil magis aptum, magisq; conducibile: quæ
tantam uim ac pondus habet, ut prauæ etiam na-
turæ radices tenacissimè hærentes, penitus auel-
lat, aliq; inserat semina ualde utilia ac salubria,
& quæ uberrimos per omnem ætatem fructus

producant, è quibus summa Reipub. tranquillitas
ac felicitas emānet. Quemadmodum enim sine
cultoris opera atq; industria terra quauis pin-
guis ac fœcunda, aut inutiles, aut plerunq; etiam
noxias herbas gignit, si uerò boni ac uigilantis a-
gricolæ sedulam, usu edoctam atq; exercitatā ma-
num senserit, pulcherrimam & generi humano
utiq; necessariā segetem dabit, nec ullū ferè erit
sementis genus, quod cum magno fœnore nō red-
dat, modò ab aliquo diligenti colono excolatur.
Ita etiam in omni ingeniorum cultu usu uenire
solet. Nam quæ per se & natura sua fœcūda sunt
ac felicia, aut nulla doctoris arte aut aliqua pra-
ua institutione malè culta planè corrumpuntur,
nullòsq; ad usus conducunt, ac plerunque rebus
quamplurimis perniciofa redduntur. Contrà au-
tem fit, cum diligens atque honesta institutio ac-
cedit. Nam quæ natura duce bona sunt, diligen-
tis & eruditi magistri cura optima ac perfectis-
sima euadunt: quæ autem praua aut etiam planè
infœcunda ab ipsa origine nascuntur, tanta uis
est institutionis, ut naturā ipsam immutet, & im-
purissimam atq; amarissimam radiculam in opti-
mum ac suauissimum succum conuertat. Quā qui
dē institutionem Plato, Aristoteles, Xenophon,
alijq;

aliq; doctissimi philosophi, & imprimis sapien-
tissimus ille Solomō, eiusq; pater diuinus ille Pro-
pheta, tam multis locis nobis inculcant. Quam &
rerum omnium doctissima ac certissima parens
experientia non in hominibus solum, quibus est ad
omnes artes ac disciplinas aptum ac docile attri-
butum ingenium, sed in brutis etiam animanti-
bus re ipsa demonstrat. Ferae immanissimæ quo-
dam ueluti cultu atq; institutione mansuescunt:
aues uoces humanas effingunt atque exprimunt:
canes atq; equi, ut de cæteris non loquar, ad nu-
tus & uerba rectoris ita mouentur, ut quodam-
modo præditi ratione uideantur. Idq; totum ab
ipsa institutione proficiscitur, quæ naturæ uires
diminuit atq; effringit, si neruos intendat, uel etiā
si contra nitatur, auget ac corroborat. Quæ me
præsertim causa mouit, ut breuissimam hanc in-
stitutionem carmine conscriberem, quod scriben-
di genus præceptiunculis tradendis aptissimum
nec longitudine tædium, nec obscuritate, ut arbi-
tror, molestiā afferet. Nec mihi sanè obscurum
est de re tanta copiosius atq; exuberantius dicen-
dum esse. Quod ego Ioanne principe uita per-
fruenta aggredi statueram, ut de Christiani prin-
cipis perfecta institutione dialogum ad imitatio-

nem Platonis, & illius, quem M. Tullius scripsit
de perfecto oratore, opus meo quidem iudicio per
fectissimū, tribus item libris cōplecterer. Sed nunc
erit mihi felicissimi Regis nostri Sebastiani etas
maturior expectanda, dum ea quæ in opere illo
continebuntur, percipere atque intelligere possit.
ac tantum aberit, ut mihi aliqua ex parte graue
ac molestū sit, si quispiam huiusmodi opus aggre=
di conetur, ut pro singulari in omnes collato bene=
ficio, immortales illi gratias agam. Si enim opus sa=
pienter & eruditè excultum fuerit, nullum meo
quidem iudicio maius, nullum præstantius ac salu=
tarius beneficium in Rempu. conferre poterit.
Sed regium hoc opus, cur enim regium nō appel=
lem, quod clarissimorum Regum laudes totū con=
tinet? ad quem potui melius, quàm ad Regis filiū
Regisq; fratrem, regijs uirtutibus ornatissimum
regniq; cum sapientissima Regina sapientissimū
moderatorem, reuerendissimum atque integerri=
mum Cardinalem, literarum ac literatorum decus
ac præsidium mittere? Nec enim tam sum ueritus
summam tuā maiestatem, qua dum est opus, perop=
portunè uteris, quàm sum lenissimā amplexus hu=
manitatem, qua nihil quanuis leue ac perexiguū,
modò ex puro ac sincero animo profisciscatur, nō
perliben=

perlibenter excipis. Regium enim teq; maximè
dignum censes, laudabiles omnium conatus adiu-
uare, omniumq; animos ad uirtutis capeffende
gloriam excitare, nec quemquam despicere aut re-
pudiare, qui uel unicum duntaxat talentum, si plu-
ra in bonis nō habeat, pro sua tenuitate omni ope
adaugere conetur. Nec sanè, ut ingenuè fatear,
tam opus ipsum, quod grauissimo argumento non
utiq; respondet, nec illis uerborum ac sententiarū
ornamentis excultum ac perpolitū nitet, quæ tan-
tarum rerum dignitas & amplitudo postulat: quā
gratissimi animi quoddam uelut testimonium, ue-
nerationis ac pietatis meæ erga optimum Regem
ac totam regiam domum pignus, minimè fortasse
necessarium, sed quod uiri probi, Reip. ac suorum
Regum amantes libèter agnoscent & amplecten-
tur, tibi mittimus. Et ut Princeps illustrissime in-
telligas, si in his rebus, quas non satis feliciter, ut
egomet mei uerus iudex sum, præstare possum, ali-
quo fortasse nominis mei periculo meas tibi uigi-
lias offero ac dedico, quid in illis efficerem, quas
commodius ac felicius, si modò id cōtingeret, præ-
stare possem? Ex his tamē aliquis fortasse fructus
emanabit. Nam pleriq; sunt in Lusitania erudi-
tissimi homines, qui his perlectis, cum pro tāta rei
dignitate

dignitate argumentum minimè explicatum atque
exornatum uiderint, manū operi adiungent, tan-
torumq; principum laudes copiosius atque orna-
tius illustrabunt. Verū interim uiri boni, non
tanto ingenij acumine, nec tam exquisita doctrina
præditi, optimorum Regum ac patriæ parentum,
quos unicè dilexerunt & obseruarunt, memores,
his legendis aliquam uoluptatem capient, & uo-
ta Deo pro suis principibus, à quibus tam mul-
tis cumulati sunt beneficijs, facient. Nec deerit for-
tasse princeps aliquis, & magni alicuius imperij
moderator, qui cum tantorum principum laudes
hoc opusculo contineri intelligat, non nolit illud
in manus sumere, ac perspectis his tam ueris ac so-
lidis laudibus, fortè excitabitur ad melius de suis
merendum, perfectissimiq; Regis uestigia cupidi-
tate gloriæ incensus, sequi conabitur, atq; ita in re-
rum suarū administratione se geret, ut illam glo-
riam, quam iure ac merito tot Regis nostri uirtu-
tibus ac rebus præclare gestis debitam planè uide-
rit, erecto animo, & egregia quadā emulatione,
sibi præripere modis omnibus contendet. Id etiā
facere reliquo hominum generi uti licet, ita spero,
continget. Solent enim ferè omnes mortales, atque
illi præsertim, qui generosos spiritus habent, cla-
rissimorum

visimorum uirorū ac præcipuè magnorum prin-
cipum exempla sibi ad imitadum proponere, atq;
illis mordicus, ut aiunt, adherere. Rex certè Se-
bastianus, unicum tot regnorum solatium ac præ-
sidium, cum ad illum ætatis gradū, maturitatemq;
iudicij perueniet, ut quæ hoc opusculo continen-
tur, audire ac percipere possit, hæc domestica exē-
pla, has inter proprios parietes natas altasq; uir-
tutes summo studio, summaq; animi contentione
imitabitur, & ab illis nec latum quidem unguē re-
cedet. Qui si tanto aui imperio, tam longè lateq;
patentibus regnis feliciter successit, cur item sum-
ma ope ac studio non laborabit, summis eius uir-
tutibus succedere? Fortunæ enim non paruum bene-
ficiū amplissimorū regnorum successus extitit:
longè præstantius industriæ ac sapiëntiæ erit, si
admirabiles ac propè diuinas aui uirtutes, tanto-
rum regnorum hereditati adiunxerit. Huiusmodi
ferè me rationes impulerunt, ut has orationes &
carmina de Regibus nostris scripta impetrata à
sapiëntissima Regina uenia, in publicū edēda cura-
rem. Quæ si tu benignissime Princeps humaniter
ac beneuolè exceperis, oēs item humanissimè exci-
pient, atq; his legēdis sempiternā tantarū laudum
memoriā in animis suis fidelissimè cōseruabūt, ac
non nes

nō neminem fortasse, ut paulò antè dixi, qui hæc
uberius ac politius exornare possit, tantumque
ac tam præclarum opus ampliori rerum omnium
facultate ac copia exuberans aggrediatur, excita
bis, ut quæ ipse leuiter attigi, & alia quampluri=
ma quæ præterui, dicēdo perpoliat, æternisq; li=
terarum monumentis felicius consignet. Quod si
hæc nostra ut leuia & inculta despexeris, aut
omnino paruifeceris, ut nostrorū hominū inge=
nium ex suorum principum iudicio planè pendet,
& pleriq; à literarū elegantia humanioribusq;
disciplinis penitus abhorrent, ac solum uulgo eas
artes amplectuntur, quibus lucrum aliquod aut
quæstum facere possunt, quas illi non satis hone=
sto nomine de pane lucrando appellant: si, inquā,
despexeris, ne intueri quidem hæc nostra, immo
tua, aut potius tantorum regum ac regni monu=
menta dignabuntur. Ex tuo igitur fauore Prin=
ceps Serenissime res tota pendet, quem non dubi=
to te nobis pro tua summa humanitate præstatu=
rum, cui potius moderata illa Lælij in censendis
aliorum scriptis lenitas, quàm aspera Persij se=
ueritas placet: & qui ex tot principibus unus re=
lictus es, ut bonarum artium studia & studiosos
homines in Lusitania subleues, præclarasq; disci=
plinās,

plinas, quas omni laude superior præstantissimus
Rex ille frater tuus maximis suis sumptibus pro
pè diuinitus in hoc regno excitauit, maxstas ac ge
mebundas iustissimo eius desiderio, tua humanita
te, tuaq; beneuolentia recrees & consoleris: ac de
reliquo in posterũ benè sperare (erecto in altum
benignitatis ac mansuetudinis tuæ uexillo) iubeas,
ut bonæ artes, quæ à quibusdam nunc propemo
dum desertæ existimantur, non solum pristinum
statum te saluo atq; incolumi regnumq; moderan
te retineant, sed si fieri possit, feliciori etiam suc
cessu rebusq; magis prosperis utantur, ut Rex ille
perfectissimus felicissimi principij atq; optimi in
excitandis atq; alendis bonis artibus successus, tu
in illis conseruandis amplificandisq; immortalẽ
gloriam consequaris. Dominus Deus pro inex
hausta sua clementia Serenissimam Celsitu
dinem tuam ad communem horum re
gnorum ac totius Christianæ Rei
pub. utilitatem quandiutis
simè seruare digne
tur incolu
mem.

IACOBI

TEVIIORATIO

IN LAUDEM IOAN

NIS TERTII INVICTIS

simi Lusitaniæ & Algarbiorum

Regis publice pronuntiata

Conimbricæ.



VM NIHIL QVIC
quam, uiri amplissimi, in re
bus humanis maius sit ac
difficilius, quàm bene sapien-
terq; sibi primum atq; aliis
deinde imperare, & ea mo-
deratione ac prudentia in
tam turbulentis rerum publicarum tempestati-
bus clauum tenere, ut cum nihil temere aut incō-
sulto facias, ad optatos portus feliciter peruenire
possis, quod quidem non nisi per paucis, ac diuina
quadam mente præditis hominibus contigit, idq;
mihi, cum plane perspicuum & exploratum sit,
uideo quam arduum ac laboriosum munus susce-
perim, dum Regis omnium qui unquam uixerunt

A

Queniam

ORAT. IN LAVD. IOAN.

(ueniam mihi facile omnes si adessent concederent) perfectissimi laudes oratione completi cogito. Si enim Rege optimo, numerisq; omnibus absoluto nihil est maius ac praestantius, nihilque rarius ac difficilius in terris inueniri potest: illud item suis, ut aiunt, coloribus depingere per difficile erit. Siquidem rerum maximarum amplitudo pro dignitate explicari, non nisi ab eloquentissimis hominibus potest. Nos in ceteris quidem studiis, atque artibus quarum à natura suscepta ueluti semina humana exornauit & absoluit industria, quam plurimos excellentes uiros extitisse audiuius, nostraq; aetate non paucos uidimus, uerum in hac singulari uirtute imperandi, in hac regni moderandi scientia, tot seculorum memoria, tam longa temporum diuturnitate, per raros fuisse literarum monumenta tradunt, in quibus non plura desiderari quam laudari possent. Nihil enim magis ad diuinitatem quandam accedit, quam tam praeclara & admirabili uis naturae excellere, tanto consilio ac prudentia abundare, tot animi ornamentis inter ceteros omnes cminere, ut & tuis animi affectibus sapientissime modereris, & res alienas ita regas ac temperes, ut cum incredibili admiratione, summa omnium beneuolentia charitateq; dignus habearis. Quem non minus omnes

TERTII LV SIT. REGIS. 2

nes propter res magnas, ac præclaras summa animi uirtute ac constantia gestas suspiciant, maximisq; ad coelum laudibus extollant, quàm propter summam æquitatem, clementiam, mansuetudinem ac liberalitatem uerissimo amore amplectantur, in oculis quodammodo gestent, & ueluti numen aliquod obseruent. Hoc igitur imperandi munus, cum non minus graue ac periculosum, quàm præclarum & cuiusdam diuinitatis sit particeps, quis potest dubitare quin amplissimis laudum prædicationibus dignus ab omnibus existimetur, qui illud optimè ac perfectissimè exequi nouit? Sed ista tacitis cogitationibus melius prudentes ac cordati uiri sentiunt, quàm eloquentes & eruditi illustrare uerbis possunt. Tanta enim rei magnitudo est, tanta ac tam inusitata uirtutis huius gloria, ut omnis uel eloquentissimi hominis longe sit inferior oratio, semperque plura ac maiora mentibus cogitanda relinquuntur, quàm oratione quamuis ornata & copiosa exprimi possint. Idcirco, me, ut statim in principio dicebam, non fugit, in quam ancipiti ac periculoso loco uerser, qui regum omnium integerrimum ac perfectissimum laudibus exornandum susceperim. Sed tamen meti rei magnitudine deterrebar, uestra tamen fretus humanitate non ueritus sum tantum munus

ORAT. IN LAVD. IOAN.

nus aggredi. quod mihi ut feliciter cedat, à Deo in
 mortali summis precibus cōtendo, non tam quidē
 alicuius laudis aut gloriæ, cuius ut fatear, non ad
 modum ambitiosus sum, cupiditate incensus, quā
 ut uobis planum & apertum faciam, quā felices
 talem regē nacti sitis, & ut illum, unde uobis hæc
 emanat felicitas, summa pietate obseruetis, atq;
 unice diligatis, Deoq; Op. Max. sempiternas gra-
 tias pro tanto in uos beneficio agatis, & ab eo ma-
 xima animi contentione efflagitetis, ut longa tem-
 porum serie, usq; ad illam ætatem quæ homini cō-
 tingere lōgissima potest, nobis incolumis seruetur.
 In quo sanè exornando, non tam mihi uerendum
 erit, nequid effingere, q̃ nequid prætermittere ui-
 dear. Sed cum omnia quæ de tanta re dici possunt
 magnitudine incredibilia, numero sint infinita,
 nec possint oratione cōprehendi, quædā duntaxat
 ueluti capita recensebo, quæ uobis si perfectissimā
 tantæ rei imaginē proponere ob oculos non pos-
 sint, nostræ potius infantie & imbecillitatis, q̃ tan-
 te amplitudinis ac maiestatis uitium esse ducite.
 Maximarum igitur uirtutum laudes breuiter per-
 curram, ac non nullas etiam præteribo, ut ad ex-
 tremum ostendam, quantū Regis nostri in uniuersum
 regnū donatæ suis sapientiæ, atq; omnium ar-
 tium doctrinæ beneficiū extiterit. Si enim rerum
 omnium

TERTII. LV SIT. REGIS. 3

omniū perfectissima est, nulloq; precio aestimāda
 sapientia: qui tantum ac tam singulare munus lar
 gitus est, cum nihil maius ac præstātius donare po
 tuerit, summa omnium charitate ac beneuolentia
 dignus cenferi debet, de cuius diuinis laudibus ne
 mo unquam conticescat. Multa quidem ante hanc
 nostram ætatem homines artium doctrina exculti
 ac planè eruditi excogitarunt, literisq; mandarūt.
 quibusdemonstrare conati sunt, regnum, populari
 optimatumq; administratione, dignitate longe ex
 cellentius, utilitateq; hominum generi salutaris
 existere. Quæsitū enim omnibus ferè seculis à do
 ctissimis hominibus fuit, nū melius à populari mul
 titudine, paucorumue selectissimorum hominum
 consilio, an unius principis sapientia rerum sum
 ma gubernaretur. Sed hæc de principe sententia
 cum multis antea rationibus probata, tum Regis
 nostri exemplo in perpetuum iam manet confir
 mata. Itaq; paucis non nulla, si placet, quæ sapien
 tes uiri de perfectissima regni administratione li
 teris tradiderunt, perstringamus, ut latius postea
 exponamus, quantum ad hanc explicandam con
 trouersiam inuictissimi Regis nostri ualeat exem
 plum. Nulla inter homines societas est, quæ unum
 aliquem ueluti principem non respiciat & ob
 seruet. In familia bene constituta unum oportet

ORAT. IN LAVD. IOAN

esse, cui ceteri omnes obediant. Nunquam uel à populo, uel ab optimatibus, ut de rege nō loquar, conscriptus ac collectus est exercitus, nunquam temere ac ueluti per se, quod aliquando accidit, conflatus, quin unicum ducem haberet, ex quo omnia, tanquam ex capite penderent, cuius imperio reliqui omnes obsecundarent, in cuius salute aut interitu, totius penè exercitus salus interitusque uersaretur. Caterum in longiori ac difficiliore nauigatione, quis unquam se nauigio sine duce commisit? Et ut de hominum societatibus, quod nemini obscurum esse potest, taceā, quis non uidet, natura ipsa duce grues, atq; alia pleraq; animalia, cū ex alijs regionibus in alias remeāt, unum aliquem ducem, et quodammodo principē sequi? Quis apes, quæ nescio quo pacto uidentur ratione prædite, non animaduertit æque libèter suo regi parere, ac solent populi optime morati, sanctissimisq; legibus cōstituti, suo principi obtemperare? Quis in corpore humano, non eodē modo uidet caput principatū obtinere, cui reliqua membra tanquā domino subiecta obediunt? Quod pro uida eterni Dei sapiētia, suo ipsius exēplo aperte demonstrauit. Vt enim unus ille est, qui hanc mūdi uniuersitatē, tantamq; rerū omniū molem gubernat, ita singulis regnis, singulos præesse reges uoluit.

TERTII LV SIT. REGIS. 4

luit, qui suam, hoc est, perfectissimi regis imaginē imitando exprimere conarentur. Nullam enim speciem æterni Dei magis similem in terris cernimus, quā sapientissimi regis, qui nihil præcipiti libidine, cæcæque cupiditate, sed maturo consilio perfectæque animi moderatione omnia administrat. Hæc igitur regnandi species, à multis antea præclara ac laudabilis, uariis rationibus cōprobata, Ioanne tertio regnante, sine ulla controuersia non uerbis, sed re ipsa perfectissima iudicatur. Ita enim se iam inde ab ineunte ætate comparauit, ita uitæ rationes instituit, ut omnia quæ faceret, diceret, cogitaret, ad regni sui commodum ac dignitatem dirigeret, unicum sibi ueluti scopum, in quē suas cogitationes intenderet, maximè proposuit, quæ uidelicet ratione, regnū non solum quietū & incolume tueri ac cōseruare, sed maximis etiam ornamentis augere ac propagare posset. Postquam igitur ille omnes artes perdidicit, quæ ad tantas rerum gerendarum curas, tantamque regēdi imperij administrationem pertinent, maximè idoneo ætatis tempore, cū iam satis matura prudentia, atque usu rerū ualeret, regnum accepit à patre Emanuele Rege præstantissimo, cuius famæ sempiterna memoria cum Lusitani nominis æternitate florebit. Non dicam illum in tot actantium regnorum administratione

ORAT. IN LAVD. IOAN.

nihil unquam peccasse. Sed affirmo, atq; etiam cō
stanter affirmo, omnia ab eo sapientissimè ac pro
pe diuino cōsilio ducta gubernataq; fuisse. Neque
enim in eo solum elaborauit, ut uita omni uitio ca
reret, sed etiā ut omnibus uirtutibus abūdaret. Illa
siquidem animi moderatione, illa mansuetudine
ac temperantia semper uixit, illa fuit in eo perpe
tua uite integritas & innocentia, quam uniuersi
ei subditi populi, ueluti in clarissima luce positam
conspiciunt, sibiq; imitandam proponunt, ut non
solum illustri loco nati, sed etiam ex media plebe
homines, tanto omnium uirtutum exemplo mitis
simi ac mansuetissimi reddantur. Adeoq; sui ac to
tius honestatis omnes propemodum studiosos &
amātes effecit, ut multo magis ac sepius in animo
euoluat, quibus beneficiis de se regnoq; benemeri
tos afficere, quā quibus supplicijs fontes atq; im
probos punire debeat. Sed horum hominum, qui
nefarijs sceleribus, quietum Reip. statum labefa
ctare solent, in tot ac tam latè patentibus regnis,
perexiguus numerus inuenitur. quod mea quidem
sententia non aliunde, quā ex optimi ac sapien
tissimi Regis innocentissima uita, ex sanctissimis
moribus, ex tot ac tam præclaris uirtutibus pro
fiscitur quibus tanquā sol illustrissimus elucet. Ad
de his leges optimas ac maximè salutare, quas nō
minori

TERTII. LV SIT. REGIS. 5

minori prudentia consilioq; constituit, quam uigilantia ac religione obseruat. Nam licet ille non ignoret, se graui atq; aspero legum iugo minime subditum esse, illud tamen perinde ac si leue, & iucundum foret, non inuitus subit & amplectitur. Adeo ut nullam unquam suis legem edixerit, cui se primum summa animi modestia nō submiserit. Hac tanta & tam inusitata continentia, hoc tam raro moderationis ac uirtutis exēplo, omnia scelera ac flagitia ab uniuerso regno expulit ac relegauit. Vt iam uix raptum ullum, furtum, latrocinium, aut cādem in his regionibus fieri audiamus. Omnes enim uno ueluti consensu, amice in uirtutem conspirarunt, quos uehementer dispudet aliqua uitij ac turpitudinis labe contaminatos esse, cum uideant caput quod sectantur, prorsus incorruptum ac perfectum, nec minima quidem macula conspersum. Et cum tātam Regis integritatem ac perfectionem imitari omni ratione conantur, tales ferē omnes euadunt, ut grauium criminum ne minima quidem suspicio oboriatur, tantum ab est ut ea scelera perpetrentur, quæ apud alias nationes peruagata uidimus & audiuius. In Gallia cum uersabar, quotidie audiebam grauissima furti, rapinas, incestus, peculatus, sacrilegia committi, his etiam cades crudelissimas adiungi, ut pe

ORATIO IN LAV. IOAN.

regre proficisci, nemini tuto liceret, pluresque
 prædones nemora ac sylvæ quàm feras aut pecu-
 des tegebant. Ac præterea noua quotidie tormen-
 torum ac suppliciorum genera excogitabantur.
 quia noua quotidie scelera, & inusitata flagitia or-
 riebantur, & quodammodo pululabant. Sed nes-
 cio quo pacto cum tot ac tam grauibz poenis, per-
 ditissimorum hominum numerus magis ac magis
 augebatur, nec enim illa erat recta administrandi
 imperij ratio, nec hominum cupiditates hoc modo
 coerceri & à peccatis deterreri, sed multo magis
 plerunq; irritari solent. Maiores siquidem uires,
 & ad mores componendos, & ad regni tranquil-
 litatem imperantis uirtus & moderatio, quàm a-
 cerbitas ac crudelitas habet. Hæc igitur regni Lu-
 sitani quies, & quod omnes tam placide ac trāquil-
 le degant, ex eo, meo quidem iudicio, proficiscitur,
 quòd Rex sapientissimus legum diligenter serua-
 tarum firmissimis uinculis, suoq; integerrimæ ui-
 tæ exemplo, subditos sibi populos in officio conti-
 net. Cumq; in delinquentes, neque enim in tãta ho-
 minum multitudine fieri potest, quin nonnulli à re-
 cto uirtutis tramite defleant, animaduerti iubet,
 id tam moderate facit, ut facile omnes intelligant,
 nihil illum molestius aut ægrius facere. Cum au-
 tem merita præmijs compensat, tanta id letitia at-
 que

que adeo hilaritate facit, ut planè omnes perspicere possint, nihil illū libentius ac magis ex animo facere. Semperq; in omni animaduersione in partem clementiæ potius incumbit, neque asperam seueritatis personam unquam induit, nisi cum summo opere necesse est. Alterā autem benignitatis ac mansuetudinis quam à natura accepit, semper gerit, nec unquam deponit, nisi cum necessitas urget, publicumq; exemplum postulat. Voxq; illa digna tanto principe sæpenumero ab eo audita est, Nihil grauius aut acerbius regnū gerēti accidere, quàm quod cogatur nonnunquam de hominibus supplicium sumere, neque ullo modo tam grauem curarum molcm posse tolerari, nisi altera ex parte subleuaretur iucunditate illa, quæ capitur ex beneficiorum largitione, cum uiros probos & bene de se meritos præmijs compensat. Hæc singularis animi moderatio qua in omni uitæ cursu usus est, maximum ad coërcendas cupiditates documētum omnibus præstitit, pluresque perspecta illa probitas moderatos ac iustos reddidit, quàm omnium qui adhuc fuerunt philosophorum, de uirtute sanctisq; moribus compositi libri. Adeo omnes illius sanctissimam uitam intuentur, moresque integerrimos & innocentiam imitari conantur. Cumque sibi persuasum habeant summam uirtutum omnium

ORAT. IN LAVD. IOAN.

omnium perfectionem in suo Rege inesse, eum si-
bi solum imitandum proponunt, eum omnibus fa-
ctis ac dictis referre uehementer contendunt. Un-
de cum ferè in cæteris regum aulis præcipuè fa-
ctus superbiq; dominantur, omniaq; ueluti quibus-
dā lenocinijs fucata, dissimulationibus ac mēdacijs
scateāt: in hac sanctissimi Regis aula modestia, tē-
perātia, ueritas excolūtur. quæ cū ferè in omnibus
qui aulā sectantur cumulate reperiuntur, tum præ-
cipuè in illis qui Regem sæpius alloquūtur, & qui
publicis cum eo negocijs intersunt, tantaq; in pro-
ceribus illis æquitas ac moderatio, tanta sermonis
affabilitas comitasq; perspicitur, ut facile omnes
animaduertāt à principe, tanquā à capite, in re-
liqua membra totius humanitatis ac uirtutis sua-
uissimum humorem diffundi, quo regni felicitas
non solum alitur ac fouetur, sed mirum in modum
augetur ac propagatur. Hac tanta animi modera-
tione, cæterarumq; uirtutum cumulo, ac ueluti cō-
centu dulcissimo (sic enim à uiris sapientibus pro-
ditum est ut qui perfectè fuerit una uirtute præ-
ditus, reliquas item omnes habeat) effectum est, ut
ab omnibus nō solum in summa ueneratione, quæ-
admodum decens & honestum est, habeatur, sed in
timo ac uerissimo amore diligatur. Et ut de sum-
mis ac principibus uiris (quos amplissimis honori-
bus

bus cumulat) nō loquar, qui quidē omnes uno consensu prae se ferunt ac palam fatentur, omnem suae uitae dignitatem, & quicquid sunt, praecipue se Regi suo debere & acceptum referre. Vniuersus populus Lusitanus, quem alium tutorem, quem patrum aut parentem rebus lapsis & afflictis habet: ad quem uiduae, matres, pupilli parentibus orbatī, inopes, & omni auxilio destituti confugiunt: quē alium portum, quod praesidium suarum miseriarū nisi Regem suum habent? Quanta illos attentione, quā libenter exaudit? quā placide ac benigne lapsos & oppressos subleuat? uti etiam, cum necesse est, quā humaniter consolatur, ac bona spe timidos & animum despondentes excitat. Incredibile dictu est, ut illum in media totius populi multitudine quotidie aut stantem, aut sedentem uideamus, qui confluentis ad se populi concursus libenter expectat, & quodam etiam impetu ruentes æquissimo animo patitur, nec quempiam ab se reijcit aut seueriore uultu deterret, immo uerō quō humilior quis, aut tenuior uidetur, eo loquenti faciliores aures praebet, atq; illis etiam plerunq; succenset, qui huiusmodi hominibus ad se accedentibus obstaculo esse uolunt, adeo ut saepe circumfusa hominum multitudine concutiat ac prematur, sed tantum abest, ut id moleste ferre uideatur,

ORAT IN LAV. IOAN.

ut quandam etiam animo letitiam ex ea re se capere demonstret. Tum oculos illos mitissimos, totius humanitatis ac beneuolentiae plenos, in uniuersum populum conuertit, quibus omnium animos, non solum recreat ac reficit, sed aerē etiā ipsum nescio quo pacto sereniorē reddere uidetur. Vt enim qui a Rege conspiciuntur, non uulgare beneficium in se collatum interpretantur: ita perinque ferunt & se despectos putant, in quos ille oculos non coniecit. Tantus est ac tam syncerus omnium Lusitanorum in Regem suum amor. Sed cur illum summo opere non amabunt, quem suorum commodorum adeo studiosum & amantem esse intelligunt, ut nihil aliud sibi cogitandum ac faciendū ducat, nisi quod cum eorum utilitate, dignitateq; coniunctum esse arbitratur? Alij reges barbarorum hominū, quos ab exteris nationibus grādi mercede conductos accersunt, comitatu septi, multis apparitoribus ac satellitibus armatis stipati, uix sibi intuto esse persuadent. Rex noster non huiusmodi satellitio, certo timoris indice, sed suorum fidelissimo amore tanquam firmissimo praesidio, in summa securitate animiq; tranquillitate uiuit. Quem si intentissima mentis acie cōtepleris, perfectissimā in eo Regis ideā, omnibusq; numeris absolutā optimi principis imaginem uidebis. Qui ut non ignorat, nihil
aptius

TERTII LV SIT. REGIS. 8

aptius ad tuendas & amplificandas opes esse, quàm diligere: ita planè intelligit nihil esse alicuius quàm timeri. Quemadmodum enim pessimus diuturnitatis custos metusest, ita optimus ac tutissimus, amor. Verissimùmque illud antiqui poëta dictum multi re comprobarunt, quem metuunt, oderunt, quem quisque odit, perijisse expetit: contra autem de Rege nostro dici potest, quem diligunt, obseruant, deique eius uita non minus sunt, quàm de sua solliciti. Sed uideamus, si placet, ex quibus hic in Regem amor uirtutibus emanat, ac præcipuè iustitiam consideremus, à qua reliquæ uirtutes tanquam ab uberri-
mo fonte deriuantur, quæ ut regibus inter ceteras dignissima habetur, optimè enim ac tranquillissi-
mè imperium moderatur, ita si de medio tollatur, summa rerum omnium perturbatio ac confusio sequitur. Ab hac fides, religio, charitas, liberalitas ac munificentia oriuntur: quam si prudentia rerum optima moderatrix comitetur, ut in Rege nostro cumulatissima omnia uidemus, nihil sane requiri ac desiderari ad summam perfectionem poterit. Utinam mihi illa dicendi uis suppeteret, quo tot ac tam eximias uirtutes, quæ summam iustitiam, fidem, religionem, pietatem, cum diuina quadam sapientia coniunctam, ita uerbis explicare posset, ut mente ipsa, in Rege nostro cõtemplor, sed res quo

maio

ORAT. IN LAVD. IOAN.

maiores excellentioresq; existunt, eo nescio quo pacto minus aperte declarari nec poni ob oculos pro dignitate possunt, uerum quod ingenij mei tenuitas consequi non ualuerit, uestra prudentia & singulare iudicium supplebit. neq; enim hic de rebus abstrusis ac reconditis, sed de apertis ac perspicuis agimus, de illustrissimis Regis nostri uirtutibus, quas omnes ueluti in media luce positas inuentur. Iam ex summa totius regni concordia, quod tanquam una familia, atq; eadem optimis moribus constituta, summo ocio ac tranquillitate fruitur, facile colligi potest iustissimè cuncta moderantis sapientia, nec solum ex ea cōcordia quæ in regno conseruatur: sed ex pace diuturna, quæ cum omnibus regibus Christianis, ueluti sartam tectam habet, satis id ipsum omnibus perspicuum apparet. Cum enim reges duo potentissimi, quid duos dixi? Cum cæteri Christiani reges inter se in testinis odijs ac bellis dissideant, & in sua, ut ille ait, conuertant uiscera dextras: Rex noster ita se cum illis gerit, ut ab omnibus imprimis diligatur, & cum iustiores cum altero arctioris amicitie causas habeat, efficit diuina sua sapientia, ut nullā alteri iniuriam facere uideatur. Cumq; in eo maxime elaboret ac nihil non tentet, ut illi inter se fœdus ineant, firmamq; pacem componant, nec persi-
cere

cere rem tantam ullo modo possit, tamen quod potest, efficit, & à tam sæuis atq; impijs bellis abstinet. Nunc de regni huius administratione pauca dicamus, ut omnes perspiciant, quanta iustitia, consilioq; res tota gubernetur. Tametsi singulari ac prope diuina sapientia Rex noster ualeat omnia que circumspiciat uideat, ut nec falli, nec errari possit: Seligit tamen claritate generis Illustres, & eximia prudentia insignes uiros, consiliumque amplissimum constituit, in quo ea tractantur, quæ ad tantorum regnorum statum pertinent. Atq; inter cæteros omnes, duos præsertim fratres habet Henricum & Ludouicum sapientissimos principes, quorum eximias atq; excellentes uirtutes admirari fortasse, suspicereq; possumus, exornare autem pro dignitate, & ut decet, in cælum extollere nec eloquentissimis quidem hominibus licet. Nihil hoc sapientissimo consilio non optime constituit, nihil non felicissimè perficit. Quod si non nunquã parum felices rerum successus optimis consilijs nõ respondeant, ea fortunæ rerum humanarum dominæ potentia est. Voluit enim prouidus rerum moderator Deus, ut uiri sapientes prospero nonnunquam fortunæ flatu uterentur, atq; illa tanquã comes uirtutis ac sapientiæ uestigia sequeretur: nõ nunquam etiam aduersam & infestam experiren

ORAT. IN LAUD. IOAN.

tur, ne felicitatis dulcedine illecti, ueluti somno capti obdormiscerent. & officium desererent. Sed quibusdā uelut asperis incitamentis, animos eorū erigit, ut intelligant interim cum peregre in terris uersantur, nihil esse, cui summopere confidere debeāt. Iam ut eo redeam, unde paulo ante digressus sum, hoc ille consilio sapientissimè constituto omnia quietissimè summaq; felicitate moderatur, & cum omnes qui in eo consilio adsunt planè intelligant, nihil Regem libentius, quā ueritatem audire, uno consensu eam apertè profitentur, nec quod apud nonnullos alios principes usu uenire solet, Regis nutum aut uoluntatem obseruant. Sed quod uerum ac salutare regno esse intelligunt, firmis rationibus persuadere conantur. Vident enim (quod modo dicebam) nihil gratius aut acceptius Regi futurum, quā si omnia quemadmodum sentiunt, libere proferant. Præter hoc optimum, sic fortasse non male appellari consilium huiusmodi potest, populare aliud in singulis ciuitatibus ac præcipue Olysi pone constitutum est. Cui regendo uiri optimi ac prudentissimi populi suffragijs seliguntur, quos si idonei uidentur, Rex iubet rerū ad statum ciuitatis pertinetiū curā suscipere. Sed nihil in hac populari Reip. administratione, quod maioris momenti ac ponderis esse uideatur,

deatur, geritur, cuius Regem certiozem non
 faciant, atq; eo modo nihil durius aut grauius in
 plebem statuere audent, quoniam sciunt omnia sua
 consilia ad Regem delatum iri. Ab his duobus con-
 silijs seiuncti sunt iudices, qui decernendis litibus
 præsunt, quos Rex uigilantissimus, non nisi uiros
 optimos ac doctissimos seligit, nec pro huiusmodi
 magistratibus, quos ille dignissimo cuiq; donat, ali-
 quid pecuniæ exigit, quod ego in quodam regno
 turpissime fieri uidi. Sed optima exhibet stipendia,
 ne egestatis possint excusationem prætexere, at-
 que illud uehementer prohibet, quod graui etiã sup-
 plicio puniri iubet, si uel minimũ à litigatoribus
 donũ accipiant. Porro ut illud taceã, quod p se mi-
 rabile est in tot Regnorũ tã latè patetiũ ditione, ne
 minem in capitale iudicium uocatum supplicio af-
 fici, quin Rex prius consulatur, neq; quenquam
 ab eo absolui, aut condemnari nisi grauissimis ac
 sapientissimis hominibus accitis, quorum, ad hu-
 iusmodi munus obeundum, opera & consilio
 utitur. Quibus primum imperat, si iure inte-
 gro, minimẽque uiolato reus aliqua ratione
 absolui possit, in partem potius clementiæ &
 benignitatis propendeant: at si nullo modo libe-
 rari tantis ac tam apertis criminibus conuictus
 B 2 queat.

ORAT. IN LAVD. IOAN.

queat. Satis uultu ipso, ac uerbis nonnunquam de-
monstrat, quam inique & acerbe sinistrum illum
casum ferat. Iubetq; dum supplicium de fontibus
accipitur, ut solenni pompa, magnisq; populi sup-
plicationibus res tāta peragatur, cui uiri optimi
qui uulgo misericordiae fratres appellantur, prae-
pue intersunt. Quanti res haec est, mari debeat, tā-
ta religionis maiestate munus hoc obiri, facile illi
norunt, qui apud exteras nationes uersati sunt, &
animaduenterunt, quā sordide & scurriliter fon-
tes ad supplicium trahuntur. Vt omittam igitur nemi-
nem extremo supplicio affici, nisi iubente Rege,
quae uentura aetas aliquando non obstupescet, cum
audiet Ioannem tertium Regem extitisse, qui om-
nia tot regnorum, quibus imperaret, negotia au-
diret, cognosceret, tractaret? ad quem omnes iniu-
riarum querelae deferrentur quas ille aut sedandas,
aut, si rei indignitas ferebat, puniendas curabat, o-
mnibusq; locis, omnibus tot populorum negociis in-
teresse uidebatur? Atq; ideo plures tāta Regis pro-
uidentia, tam sagax ac circumspectus animus a-
uitijs deterret, quā uel ullus legum ac iudiciorū
timor, aut poenarum ac tormentorum terror. Cū
q; in tot regnorum negociis quamuis absens, prae-
sens quodāmodo uersetur, tam fideli ac prompta
ualet memoria, ut quae uel longissimo antea tem-
pore

pore semel aut uiderit aut audiuerit, in procinctu, ut aiunt, ac ueluti præsentia habeat, nec sane illud iam mirum uideri potest, quod de Themistocle literis mandatum est, illum omnia ciuium Atheniensem nomina, memoria tenuisse, cum Rex noster omnium hominum, qui aliquod nomen in suis ciuitatibus obtinent, non solum nomina, sed pleraque facta ac dicta tenacissimo in animo habeat. Vnde tam præclare nouit, uirtutes omnium meritis præmiis compensare, nullamque egregiam indolem aut industriam indonatam, aut neglectam relinquere, adeo ut minime quenquam oporteat aliquid ab eo solícite exigere, importunè ue efflagitare: quos enim sua liberalitate dignos intelligit, amplissimis muneribus ultro prosequitur, nihilque ipsis petentibus, sed ne cogitantibus quidem beneficia et honores obtrudit. Ideoque solent nonnulli qui diuinum illius iudicium, summamque sapientiam non utique perfectè norunt, mirari, cum in ipsa regia non pauci uiri nobiles atque illustres uersentur, cur eos potius qui in semotissimis locis, et nonnunquam in maxima solitudine delitescunt, ad amplissimos honores dignitatesque accersi iubeat, quam eos ipsos, quos oculis quotidie perlustrat, et in aula assiduos intuetur. Nouit Rex sapientissimus non illi assiduitati, non illi diligenti operæ et obsequio, sed

ORAT. IN LAUD. IOAN.

innocētiæ atq; integritati, maximisq; uirtutibus ta-
 les honores deberi. Cūq; iam omnibus hoc sit com-
 pertum, nemo fere à Rege quicq; postulat, sed pro
 se unusquisq; nititur, suum munus præclare obire
 nec de futuro præmio quāuis nullum uerbum fa-
 ciat, nihil petat aut requirat, quicq; dubitat, nec
 sane maius aut certius excellentis alicuius uirtu-
 tis testimonium esset potest, quàm si quis magno
 aliquo ac præclaro beneficio aut magistratu à Re-
 ge donetur. Nuper cū nō paucior genere & re-
 bus gestis clarissimi uiri expectarent, nonnulli
 etiam ambirent, ut Indicæ ditioni præficerentur,
 Rex noster Petrum Mascarēnam, cum illi nil ta-
 le in mentem ueniret, propè diuinitus selegit, in
 quo cum summa sapientia, & animi incredibili
 uirtute, summam inesse authoritatem, rerumque
 maximarum usum uidebat, seni q; grauissimo onus
 maximum ac pulcherrimum imposuit, quod ille,
 uti omnes bene sperant, cum summo commodo, ac
 dignitate Reip. sustinebit, tantamq; ex rebus sa-
 piētissimè gestis gloriam obtinebit, quantam Rex
 noster ex optimo eligendi iudicio iā adeptus est.
 Sed me dies ipse deficiat, si omnia exempla per-
 sequi uelim, quædam duntaxat, ut iam dixi, rerum
 tantarum capita recensebo. Quid enim fieri po-
 test.

test, ut maximarum laudum immensum ac prope infinitum cumulum brevis complectatur oratio? ut si hoc aggredi uelim, persimile illi tentem, qui latissime patentem maris uastitatem in angustissimam foueam colligere conabitur. Mihi saepius cogitanti, et meo cum animo reputati, unde tantus uirtutum cumulus, tantaq; perfectio, quibus honestissimum pectus septum undiq; ac munitum habet, emanauerit, unica illa praecipue occurrat uirtutum maxima, uera animi religio ueris, que Dei cultus, perfecta rerum omnium sapientia, qua maxime inter mortales omnes excellit. Is enim solide ac perfecte sapit, qui Deum perfecte nouit, eius summam bonitatem unice diligit, eiusque potentiam reueretur. Haec igitur cum omnibus hominibus, tum praecipue Regibus digna uirtus, Regem nostrum omnibus uirtutibus instruxit, ac cumulauit.

Quicumque enim uerus Dei cultor est, qui integro ac perfecto animo Deum diligit, eius uoluntati per omnia obtemperat, quae ut nemo non intelligit, in eo posita est, ut nihil non solum agamus, sed ne cogitemus quidem, quod aut turpe sit, aut in aliqua re possit alteri obesse. Immo potius, ut nostra omnia consilia, nostra dicta ac facta, summam bonitatem, mo-

ORAT. IN LAVD. IOAN.

modestiam, & charitatem spirent. Hanc præcipue
 Rex noster ueram religionem, uerum Dei cultum
 perfectamq; tenet sapientiam, qua ueluti instru-
 ctus per totum uitæ cursum, dictis ac factis omni-
 bus demonstrauit ac præse tulit, unicum illud ac
 summum bonum quod se aliquando adepturum,
 magna animi fiducia sperat, non in his terrarum
 sordibus, sed in cælorum æternitate positum esse.
 Quod ut obtinere aliquando possit, quanta Deum
 pietate, quanta colit & obseruat ueneratione? Sa-
 cra quanto, quamq; magnifico apparatu, quanta
 ritus solemnitate, quam puris, ut aiunt, manibus pe-
 rari iubet? neq; tametsi illa quæ extra apparêt spe-
 ciosissima sunt, & pulcherrima, ullo modo tamen
 cum summa animi puritate, sincerissimiq; pecto-
 ris candore comparari possunt. Nullus unquam il-
 luxit dies, licet grauissimis ac propemodum infini-
 tis occupationibus distringeretur, atq; adeò obrue-
 retur, quin rebus sacris interfuerit, & ut animum
 prorsus dicatum Deo habet, ut mentem rebus cœ-
 lestibus intentam, ita eius omnia ferè dicta, omnes
 sermones de rebus diuinis esse solent. Itaq; popu-
 lus Lusitanus superioribus aliorum regum tempo-
 ribus, in sacris peragendis cum aliquanto esset ne-
 gligentior, Ioanne tertio rerum potiente, quanta
 per uniuersum regnum pietas atq; religio, quàm
 uerus

uerus rerum diuinarũ sit cultus, facile omnes per
 spiciunt. Nemo enim ferè omnium Lusitanorum
 est, quin maximè sit religioni deditus, nec fortasse
 aliquis deerit, qui quam uultu pietatem ostentat, in
 animo æque synceram atq; integram non seruet,
 tam multi recessus, ac latebræ in mentibus homi-
 num occultantur, multaq; simulatione fiunt, osten-
 tationis cuiusdam inanis gratia. Sed nullus eorum
 est, qui præsertim in aula regia uersantur, qui si
 non sit, non cupiat saltem pius ac religiosus Dei
 cultor uideri. Tantam uim habet excellentissimi
 Regis uirtus, ut nemo reperiatur, qui aut uere aut
 simulate eam regiam pietatem exprimere imitan-
 do non conetur. Quod igitur populus Lusitanus
 tam uere, & ex animo Deũ colat, sanctissimo Re-
 gi debet, cuius singularis in Deum pietas omnibus
 gentibus cognita est. Vt enim quorundam regum
 uel in lautissimis parandis conuiujs magnificen-
 tia, uel in preciosissimis uestibus mirus sumptus
 & apparatus, uel in assiduis uenationibus indefa-
 tigata cura ac diligentia, uel in apparitorum sa-
 tellitumq; stipantium latus infinita multitudine o-
 stentatio prædicatur: Ita in Rege nostro summa
 pietas ac religio ab omnibus celebratur. Satis id
 superq; demonstrant tot cœnobîa maximis eius
 sumptibus extructa ædesq; sacræ, non reparatæ so-

ORAT. IN LAVD. IOAN.

lum, sed multæ etiam à fundamentis ædificate, satis tot in hac urbe magnificæ extructiones, religioforum hominum cœtibus dicatæ, quibus conficiendis amplissimus ille maximarum opū thesaurus, quarū copia, si uoluisset, abundaret, propemodū est exhaustus. Mauult munificentissimus Rex, tā multalargiendo de omnibus bene mereri, animosq; omnium donando sibi conciliare, quā multa cumulando, opesq; amplissimas cōgerendo, non exerce-re uirtutē illam, quæ omnium qui rectē sentiunt iudicio, dignissima regibus habetur, quā Regi nostro tam propriam esse, ac peculiarē omnes affirmāt, quā homini est uel ingredi, uel sensa animi oratione exprimere. Quapropter nunquā donando defatigatur, idoneis hominibus, probis, religiosis, eruditis de se regnoq; benemeritis: nunquā uiduis, pupillis, indigentibus, et cū circumspecta diligentissime, quibus donat, non inique fert, si tanta largitione uberrimus tantarū opum fons exhauriatur, quòd intelligat huiusmodi opes ad munificentiam exercendam esse Regibus tributas. Huic tantæ ac tam incredibili uirtuti, adiuncta est maxima potentia qua nulla ferè in terris maior prædicatur. Qui ab occidente in quo agimus, ad orientem usque imperium suum propagauit, ad quam Orientis ditionem regendam, unum aliquem tertioquoq; anno

anno ex subditis suis eligit, qui multis regnis, regi-
 busq; imperet, Maximam ac prope incredibilem
 eius Regis potentiam esse oportet, qui constituere
 ex subditis imperio suo unum potest, cui multi ac
 potentes Reges pareant. quæ licet sit, ut dico, ma-
 xima, impar tamen tantis est uirtutibus. Non enim
 Rex noster ad multa regna gubernāda, sed ad im-
 perādū uniuerso terrarū orbi natus uidetur. quod
 facile demonstrant tot populi ab eo superati, qui
 se modo felices ac beatos prædicant, atq; illam an-
 tiquam Themistoclis sententiam uere pronuntiāt,
 perieramus nisi periissemus. Nulla enim his popu-
 lis maior uictoria, felicitasque contingere poterat
 quàm à tanto Rege uinci, siquidem hoc modo non
 solum in terris dum agūt, sed post etiam summam
 rerum omnium felicitatem consequentur. Verū
 iam multa concīdi oportet, ut aliquando, ad cum
 locum accedamus, qui præcipuè ad hunc diem per-
 tinet. Nos cum antea plurima Regi nostro debuif-
 se, tum maximè hoc tempore, cum præstantissimū
 sapientiæ ac bonarum artiū munus nobis largitus
 est. Hæc enim summa in nos liberalitas, ut uniuer-
 so regno innumerabiles commoditates attulit, ita
 digna est uerbis amplissimis exornari. Nam de
 eius animi magnitudine & incredibili constan-
 tia, qua humanæ uitæ casus & acerbitates non
 solum

ORAT. IN LAVD. IOAN.

solum æquissimè patitur, sed etiam fortissimè superat. De amore illo coniugali, de summis Reginæ nostræ uirtutibus, de eximia prudentia, moderatio-
ne, temperantia, animi robore ac firmitate, deniq;
de maxima illa in Regem pietate, nullam hic uer-
bum faciam. Hæc omnia uobis ante oculos propo-
sui ea tragœdia, quæ aliquando exhibebitur, in qua
pro nostra uirili parte immaturum & acerbum
principis obitum tractauimus, ut ex illo uno tan-
tæ uirtutis ac constantiæ exemplo, cetera facile
perspicere in Regibus nostris possitis. Iam igitur
quæ ne amplissimis quidem ac copiosissimis uerbis
explicari possunt, ne longiores simus, breuiter per-
stringamus. Haud sane dubiū est Regem nostrum
Lusitanorum omnium nec eorum solum qui hodie
uiuunt, sed posterorum etiam animos, diuino hoc
sapientiæ donatæ munere sibi in perpetuum de-
uinxisse. Duo præcipuè in collocando beneficio
spectantur, animus donantis, & rei ipsius datæ ma-
gnitudo, de animi uoluntate & propensione in suos
quid attinet multa dicere? Nunquam parens ullus
tanta charitate, ac beneuolentia liberos amauit,
quanto Rex noster suos Lusitanos amore, quan-
taque pietate amplectitur, quod antea cum immen-
sis ac prope infinitis beneficiis, tum maximè hoc
præstantissimo omnium optimarum artium mun-

nere declarauit. Quid enim maius, quid præstan-
 tius ac diuinius pulcherrimarū literarum doctri-
 na, rerumq; maximarū scientia inueniri potest:
 cuius antea Lusitani omnes, præter paucos qui ex-
 colendi ingenij gratia peregre proficiscebantur,
 expertes erant, nunc uero ex uiris claris, ac nobi-
 libus aut nulli, aut perrari sunt, qui optimarum
 artium cruditione non excolantur, ex inferiori
 autem hominum numero, maxima adhuc amplis-
 simum literarum mercatum multitudo confluit,
 ut nemo ferè in uniuerſa sit Lusitania, qui liberis
 aut propinquis suppeditare ad studia sumptus pos-
 sit, quin id libenter & alacri animo faciat. Cūq;
 ab initio doctrinarum hæ artes ingenuæ & libera-
 rales appellaretur, qd̄ illas qui nō ediscerent, inge-
 nui ac liberi non haberentur, in Lusitania nemo
 ferè ex præclara familia natus, ante nostra tempo-
 ra, his se artibus dedebat, adeoq; dementia multi
 uulgo deuenerant, ut nobilissimis uiris indignum
 esse iudicaret, literas ediscere. Nunc autem no-
 men illud antiquum ueluti postliminio restitu-
 tum est. Vix enim quempiam ingenuum homi-
 nes ducunt, qui huiusmodi disciplinis egregie ex-
 politus non fuerit. Olim rei militaris gloria no-
 stri homines florebant, summisque opibus re-
 gnum hoc affluebat, uerum obscurius nomen
 Lusitan

ORAT. IN LAVD. IOAN.

Lusitanum quodammodo latebat, regniq; tanti maiestas non clara adeo uigebat. Sed post summam hanc Regis nostri liberalitatem, postquam in hac urbe celeberrimam academiā institui iussit, tantus dignitatis splendor per uniuersum terrarum orbem literarum nomine eluxit, ut nulla clarior aut illustrior gens ab omnibus celebretur. Nam ut cetera gentis nostræ præstantissima uirtutum omnium ornamenta, quibus sibi immortalem gloriam comparauit, prætermittam, in ipsis literarum studijs, exterorum etiam hominum iudicio, quæ nostra ætate natio, quæ gens præstantior habetur? Quot singulari doctrina, uiteq; integritate eximios habet Theologos? quot in Pontificio ac ciuili iure cruditionis miraculo excellentes doctores? quot medicos doctissimos? mathematicarumque artiū peritissimos uiros, quibus uel ipsa Lutea facile palmā tribuit? Quid de celeberrimo hoc gymnasio dicam? cui præest summa grauissimarum artium doctrina, uirtutumq; maximarum cumulo præditus doctor Pelagius Rodericus, quem ego ut alterum beneficijs parentem obseruo, ita quæ de amplissimis eius uirtutibus sentio, uer cor in præsentia dicere, non tam quidem quòd assentationis reprehensionem pertimescam, nihil enim ut Comicus ait, possum tā magnifice quicquam dicere, quin

re, quin eius longe superet uirtus, sed ne uiri præstantissimi, qui præsens adest, modestiã offendam. Porro ut de hoc gymnasio non nihil dicam, ubi maiori studio, ac uigilantia? ubi melius ac perfectius humaniores disciplinæ traduntur? ubi in quã maiori ardore ac bene merēdi de discipulis uoluntate? ut ne parentes quidem ipsi, si hanc docendi curam susciperent, acriori animi propensione munus hoc obire possent. Sed uereor ne ciues Conimbricenses hoc in se, & suos collatum beneficium parũ ex animo agnoscāt. Illorũ enim uenia dixerō, non satis humaniter excipere solent uiros literarum studiosos, quorum operã in suis eruditionis liberis utuntur. Plura me de hac re dicere cogitantem impedit pudor, uerum nec omnes fortasse alieno sunt à literis animo & his rebus, uti quod plurimis alijs solet, tempus ipsum aliquando meretur. Siquidẽ hi qui ueræ humanitatis cultũ ab hoc gymnasio modo excipiũt, cũ Rci. P. præerũt, suæque ciuitatis gubernaculũ in manibus gerẽt, intelliget quãtũ præceptoribus suis discipuli debeãt, quãtũq; liberorũ causa parẽtes illis obligati, & obstricti sint. Nũc præclaræ indolis adolescentes admonitos imprimis uelim, ut maximè præceptores obseruet suos, nec minus eos quod parẽtes amēt ac reuerentur. Et quod uehemẽter etiam ad profectum

et. m

ORAT. IN LAVD. IOAN.

Etū literarū pertinet, ne falsā doctrinæ p̄suasione
ante legitimū maturitatis tēpus animo cōcipiant.
Nihil enim est quod ediscentibus maiori sit obsta-
culo, & quod illorum conatus magis retineat. De-
pellant igitur ex animis hanc falsam opinionem,
nec tam propere ad altiores disciplinas festinent,
literasq; non tam alicuius quæstus aut lucri spe im-
pulsī, quā propter ipsarum dignitatem excellen-
tiamq; perdiscant. Sed hæc alio loco fortasse plu-
ribus, nunc quod in manibus habemus absoluamus.
De summis atq; infinitis Regis nostri laudibus
quo plura dicuntur, eo se maiora & ampliora of-
ferunt, nec sane ullus modus in tātorum cumulo
adhiberi à me potest. Ascendet aliquādo in hunc
locum aliquis, qui præter hæc quæ à me breui-
ter ac ieiune dicta sunt, alia maiora copiosius at-
que ornatiùs explicabit. Ego sane ingenie fateor
me tot ac tantarum laudum magnitudini nō pos-
se satisfacere. Ea igitur quæ ad hunc diem spectāt
paucis cōplectamur. Cum Rex maximus ac præ-
stantissimus præter alia infinita, tantum in nos
omnium scientiarum, totius humanitatis ac uirtu-
tis beneficium contulerit, planè ingrati fuerimus,
nisi ardentissimis precibus à Deo Op. M. conten-
derimus, ut illum nobis incolumem cum Augusta
uxore, Sebastianoq; principe unico nepote, tan-
torum

torum regnorum spe maxima per annos longissimi seruet. Quando amplissimi Imperij salus ac dignitas ex illo prorsus pendet, summaq; eo regnante felicitate perfruimur, nec quicquam optare deposcereq; uotis possimus, quod tãto Rege imperium moderante non cumulatissime consequamur. Atq; illud contra quorundam ominantium uoces fore speramus, ut hanc academiam qua nihil maius ac præstantius in toto regno constitutum est, solidissimis fundamentis in perpetuum confirmet, & hoc præstantissimum gymnasiũ non solum pulcherrimis parietum extructionibus, sed annuis etiam redditibus ita absolutũ reddat, ut cum summo doctrinarum fructu, qui ex eo perpetuo capietur, sempiterna perfectissimi Regis memoria nunquã intercidat. • sed labente cursu temporum magis ac magis efflorescat.

C

IACOBI TEVII BRA

carensis Oratio funebris in laudem

Ioannis tertij inuictissimi Lu

sitanie Regis.



AMETSI GRA

uissimi cuiusq; mœroris per
spiciū, ac certū indicatiū esse
solet, quidā ueluti totius cor=
poris stupor, atq; omniū sen=
suum alienatio, unde non so=
lū longū silentiū, sed quod nō

nūquam etiam accidit, aut amentia, aut mors ipsa
profiscitur. Ego tamen cū nullum maiorem ani=
mo dolorem unquam senserim, nec quēquam gra=
uius affici posse existimem, q̄ in hac communi to=
tius regni clade affectus sum: in publicū prodire
audeo, nec crubesco uocem mœroris, uti uidetur,
non maximi indicem edere, cum oporteret me cō=
sternatum, ac penē mutū in abditissimo aliquo lo=
co iacere. Sed ingenue profiteor uiri Lusitani, me
animo nō prorsus infirmo ac molli, in hoc tamen
maximo totius regni luctu, omni propemodū iudi=
cio destitutum, nullam meditandi aut scribendi fa=
cultatē eo tempore habuisse, cū recentissimi uulne=
ris memoria, sensus omnes occupabat, & quodā=
modo

modo obruebat, priuato enim dolori, quo uix ul-
 lus maior esse ppter grauissimas causas poterat,
 quibus me ac meos Rex præstantissimus deuinx-
 rat, publicus etiã accedebat, qui mirismodis animũ
 meũ cõficiebat, ac grauitè angebat. His ueluti flu-
 etibus mētis nostræ, ut ita dicā, nō adeo firma cin-
 ba utrinq; quatiebatur, sed cū paulatim, ut in gra-
 uissimis tēpestatibus usu uenire solet, uehementissi-
 mus doloris mei impetus, aliqua ex parte sedatus
 est, & aliquis respirandī locus se nobis obtulit: me
 cū ipse cogitauī, si tāti mœroris acerbitatē aliquo
 modo cohibere ac cōprimere possem, quādo huius
 modi animi ægritudo, Regi iam defuncto prodesse
 nullo modo potest, multo esse satius, aliquid in sum-
 mas, & incredibiles eius laudes meditari, ut gratis-
 simi animi, quod posse, signũ ostēdere, & pro inge-
 nij mei tenuitate, quātũ summis uirtutibus debere-
 tur, explicarē, nec nō ut animos eorũ qui in hunc
 celeberrimũ dicendi locũ conuenirent (in quẽ præ-
 stātissimos quosq; uiros uētuos minimè dubitabā)
 excitare ad uota deo pro Rege faciēda, multo esse
 satius his animũ intendere, q̃ frustra gemere, totos-
 que dies ac noctes inanibus, nihilque proficienti-
 bus lachrymis consumere. Sed uerebar, ne amplis-
 simarum laudũ magnitudo, nō dicam ingenij mei
 tenuissimas uires, sed eloquentissimi cuiusq; uiri in

ORAT. FVNEBRIS IN

credibilem dicendi facultatem longe lateq; superaret, & cum me tantarum rerum moli impareim cognoscerem. Iam ab huiusmodi animi instituto propemodum desistebam. Verum exhortationes grauisimorum hominum, qui me ad hoc suscipiendum onus excitarunt, & ratio officij mei, & pietatis ac uenerationis in Regem optimū atq; integerrimū, patriæq; parētē amantissimū abūdātia cōpūlit, ut ego qui cum multis nec ingenio essem nec copia dicendi cōparandus, quos tāti Regis laudes oratione cōplecti, & mæstos omnium animos cōsolari oportebat, quū tamen nec ardētissimo amore summaq; obseruātia, nec debiti officij puraq; uolūtatis propensione, cuiquā illorū cedere, uoluerim experiri quantū uerus animi affectus posset, quātū sine magna ui dicēdi, maximæ uirtutes, quātū, inq; iustissimus dolor sine ullis oratiōis ornāmētis ualcret. Ego quidē (modo meminerimus nos Christianos esse mortiq; obnoxios) quādo hoc fragilitas humana patitur, grauiter lugēdā ac deplorādā perfectissimi Regis mortem arbitror, nō quod melius illi atq; omni diuitiarū copia affluentius regnum, dū hoc reliquit, nō contigerit. Sed quia istud quod in terris penē desertum nunc iacet, grauissimō amantissimi parentis desiderio, in situ & squalore uersatur, & ueluti uigilantissimi pastoris longō

go discessu palantes oues omnibus periculis expositæ, huc atq; illuc decurrāt: ut orbatī parentibus infantes teneri adhuc, & imbecilli in solis ac desertis locis relictī, quid faciāt, quo se uertāt, aut unde auxiliū petant, nesciūt: ita regna hæc, alioquin amplissima, uigilantissimo pastore, & parente amantissimo amisso, in summum animi angorem ac perpetuum luctum inciderunt, in quo non poterunt non uersari quā diutissime, ac uerendum est ne quæ maximis doloribus mæderi temporis longinquitas solet, renascentibus malis, grauiores atq; acerbiores excitet, cicatricesq; serè obductæ, ex integro renatis uulneribus denuo recrudescant. Nil sinistri ominari uirum Christianum decet, sed satius est ut optimam spem animo concipiamus, nobisque omnia feliciter cessura maxima animi fiducia credamus, uerū non potest hæc humana cogitatio non circumspicere omnia, & cum inter duos nostræ mortalitatis crudelissimos tyrannos, spem scilicet ac timorem uitam trahamus, non potius existimare à timore periculum, quā à spe solatium rebus nostris accessurum. Præsertim cū anteactæ uitæ felicissimos successus, exurgentisq; dubios uelut ex alta quadam specula aduentus prospiciamus. Qui ab hinc tot annis, sub mansuetissimo Rege, in tanto ocio ac tranquillitate, cum

ORAT. FVNEBRIS IN

tanti rerum omnium affluentia, felicissimè uiximus, qui non Regem nos habere, sed parentem amantissimum, ut sepius repetam, credebamus. Qui iam inde à primis regni sui auspicijs, cum Rex creatus est, ita clauum regni tenuit, ut nihil quicquam tot annis statuerit, nihil gesserit, quod uel à scuerissimo reprehensore argui, uel ab inuido ac maledico damnari, sed ab omnibus comprobari, à probis ac cordatis hominibus in cœlum summis laudibus extolli possit. Cuius in eo uigilabāt cogitationes, ut quicquid faceret, in regni gloriam, & utilitatem cederet. Si regno consuleret, sibi optime consultum putabat, & ut omnia emolumenta utilitatesq; publicas suas omnino esse existimabat, nec ab illis alias se habere credebat, ita omnia damna ac detrimenta publica, ad se unum pertinere arbitrabatur, commodisq; omnium sua metiri solebat. Et quemadmodum bonus paterfamilias sic domum suam regit, ac moderatur, ut omnia sua studia, omnesque actiones ad utilitatē suorum referendas putet, & præclare secum actum existimet, si omnibus quos domi alit, bene esse uideat. Contra autem si suorum uel morbis uel cæteris incommodis quæ rerum humanarum fragilitas fert & inconstantia, se non posse subuenire intelligat, ut propriam uicē teneat, sentit

tit, suorumq; aerumnas ac miseriis, non minusquā
 suas dolet ac gemit. Ita Ioannes tertius tot regno=
 rum moderator, ueluti unius familie se patrem ge=
 rebat, nec minus subditos imperio suo populos a=
 mabat, quā mitissimus paterfamilias non solum
 reliquos domesticos, qui eisdem parietibus conti=
 nerentur, sed suos liberos amplectebatur. Nec mi=
 nus illis indulgebat, cum res postulare: quā in
 eos animaduerti iubebat, cum necessitas exigere
 uidebatur. Probis uiris & benemeritis de Rep.
 humanum, facilem, benignū, patrē se praebebat, in
 probis & qui statū Reipub. perturbare conaban=
 tur, seueriorem se iudicem demonstrabat, hos ut
 à uitiiis, in quibus uolutabantur, deterreret, illos
 ut ad uirtutem & res praeclare gerendas exci=
 taret. Sed semper patris animum in suos habe=
 bat, ampliſſima uirtutibus præmia, uitijſ merita
 supplicia proponens. Cum illa tamen animi mode=
 ratione, ut si ad meliorem frugem, quod dicitur,
 se reciperent, se paratum ad eos excipiendos, sum=
 mæque humanitate tractandos semper ostenderet.
 Atq; illud plerunq; in ore habebat, omnes quidem
 homines amari ac diligere oportere uitia hominū o=
 dio esse digna, quæ non tam affici supplicijs debēt
 quia in se turpitudinem habēt, & si hæc non in=
 iusta causa est, cur puniri debeant, quā ut huius

ORAT. FVNEBRIS IN

modi exemplis à peccandi consuetudine homines ad uitium procliuiores, abstineāt. Nec facile quis diiudicare poterat, in ipsa ne regēdi imperij administratione exercitior ac felicior, an sapientior ac doctior, & illarum artium peritior, quæ ad regni moderandi scientiam pertinent extiterit in utroq; certè perfectissimus, dicebat non aliud esse imperiū principis in populū, quàm animi bene cōstituti in coprus. Magnū ac prope incredibile impositū esse regni moderatori onus, quod non poterat nisi diuina quadā sapiētia, maximisq; uigiliis sustinere. ut enim si animus prudētia ac cōsilio regnet in corpore, bene ac sapiēter corpus regitur, cū & hoc modeste obtēperādi, & ille prudēter regēdi partes tuetur: ita si Rex sapiens omnia recto iudicio ac moderatione animi faciat, regnū optime administrari atq; omnibus suis partibus cōstare, neminēq; suū officium nō præclare facere, & in eo faciendo incolumitate, ac prosperis omnibus rebus perfrui. Animus ille moderatus, beneq; cōstitutus omnibus corporis partibus, quæ iūsta sunt ac recta imperat & æqua lāce pōderat ac librat omnia, nec humeros grauiora ferre onera iubet, q̄ sustinere ac perferre possint, manibus ac pedibus suū exequendū munus, neccelerius moueri, nec tardius suis uti functionibus præcipit. Sensuū omnīū curā
quām

quā uigilantiſſimā habet, ac præcipuè cauēt, ne
quid os uel temere effundat, uel eructet ac uomat
impudenter, uel ſtulto ſilētio quæ in mediū profer
ri oportet, inepte cōprimat atq; obtegat, & cum
maius in loquēdo q̄ in tacendo periculū in eſſe in
telligat, (quod à ſapientiſſimo naturæ authore ſa
tis apertè demonſtratū eſt, qui unicā linguā tot, ut
ita dicā, repagulis, tot clauſtris atq; obicibus circū
ſeptā homini tradidit, cū reliqua ſerè omnia mem
bra ſint bina) perraro loqui, ac nūquā niſi cū ipſe
rex animus iubeat hoc eſt, ſubductis omnibus ratio
nibus, ſuo tēpore ac loco imperat. Auribus autem
quæ & binæ ſunt, & ſemper patent, omnia exau
dire iubet, atq; illa præcipuè, quæ ad augendam
ſapientiam, bonos mores formandos, pietatem,
ac uirtutem perdiscendam pertinent. quod ſi tur
pia & obſcœna auribus offerantur, uti illa abo
minentur ab illis tanquam à peſte, ac ueneno ab
horreant. Oculos autem, qui nihil in tenebris ui
dent, & ſubinde clauduntur & aperiuntur, iubet
utique uigiles eſſe, ad illa præcipuè intuenda,
quæ utilia ac ſalutaria homini eſſe poſſint. Huius
modi enim ueluti fenestris, ac ualuſis animus
utitur, quibus externa hæc, ſenſibusque obie
cta intuetur, ac perſpicit, per quorum cogni
tionem, gradum quodammodo facit ad illa

ORATIO FVNEBRIS IN.

superiora, et à sensu nostro remotissima, sed ne cætera persequar animus, si imperio suo, quemadmodum decet fungatur indomitos atq; impotentes affectus, quibusdam (ut ita dicam) cathenis uinctos ac constrictos habet, ac tanquàm fugitiuos atque improbos seruos, in ergastulo religatos premit atq; exercet, neq; iræ impetum feruore uindictæ immoderato, nec odiū crudelissimo suo toxico, nec reliquas cupiditates uenenis suis uti patitur. Sic ille dicebat regem esse oportere, qui in luce clarissima uersatur, in quē omnes intentos ac fixos oculos habēt, ad cuius exemplum et imaginem, se omnes effingere conantur, cuius ut uirtutes, ita uitia sibi imitanda proponunt, sed uirtutes negligentius, propensius uitia. Quod ille, ut ore sapientissimo profitebatur, ita re ipsa perfectissime præstabat. Illa erat in rebus gerendis sapientia, illa tranquilla mentis moderatio, illa grauitas ac maturitas consilij, ut nulla tot regnorum uel minima pars esset, cui non diligentissime consuleret ac prospiceret, in quā ex illo totius bonitatis fonte nitidissimo exuberātes felicitates nō emanarent. Et ut in animantium corporibus corpus ipsum sanguinis, et spiritū fons, si purum ac sincerum fuerit, reliquis mēbris uitam largitur, corpus totum fouet ac sustentat: si uero corruptū ac uitiatum

uitiatum euaserit, membra item omnia corrumpit ac labefactat, nec omnino reliquæ partes corporis possunt bona uale tudine uti labefactato aut corrupto corde: sic ab optimo ac sapientissimo Rege tanquam à fonte quodam limpidissimo atque exuberantissimo, omnes regni felicitates oriebantur & in plurimos ac uarios largitatis fluuios deriuabantur, qui per regna tam longè, lateq; patientia profluebant. Quæ sanè omnia quamuis sola rerum capita attingat, prosequi nemo poterit, quæ quidem, ut paulò ante dicere cœperam ex uero ac perfecto amore in suos originem ducebant. Nam & summa illa liberalitas, qua regni opes penè consumpsit ac propemodum exinaniuit, maximūque, apud exteras nationes æs alienum conflauit, unde quæso proficiscebatur, nisi ex illo tam puro amoris fonte & ex illa in suos beneuolentiæ propensione ac benemerendi de omnibus uolūtate, qui nullo modo patiebatur eximiā aliq̃ & excellentē uirtutē sine præmio abire. Nullis enim rebus magis excitari animos ad uirtutē quàm muneribus ac glia intelligebat. Neq; sinebat quicq̃ eū efflagitare qui rē præclare gesserat. Vbi conscius honestorū factorū erat, quæ quis uel fortiter uel iuste ac sapienter egerat, prōptū ac paratū illi præmiū habebat, uirtutis clara uox nō postulantis exaudie-

O R A T I O F V N E B R I S I N

tis exaudiebatur. Quæ res animos omnium sic stimu-
 labat et ad uirtutem erigebat, ut nemo pro modo esset
 quin in officio contineretur. Nec alia ratione non so-
 lum nobiles ac potentes uiri, sed etiam infimi, ex
 media plebe homines liberos suos ad uirtutem im-
 pellebat, nisi uigilantissimi ac liberalissimi Regis
 bonitate, qua dignos prosequeretur. Si aiebant,
 quæ cum uirtute & honestate coniuncta feceris,
 Rex cognouerit, nec enim non nosse poterit, qui
 tanto animi ardore cupit, tantamque cura & diligen-
 tia laborat, de omnibus admoneri, pro certo habe-
 tibi uel amplissimum magistratum, uel Imperium
 aliquod præclarum, aut sacerdotium optimū, aut
 quod uis aliud eximium uirtutis præmium para-
 tum esse, si item à recto uirtutis tramite aberr-
 ueris, nunquam tuæ fidei quicquam committet, sem-
 per in summo dedecore, atque ignominia uersaberis,
 & ex hoc uelut testimonio pendebunt omnium
 sententiæ, teque inuisum & rebus gerendis inutilem
 omnes æstimabunt. Huiusmodi exhortationibus pa-
 rentes liberos suos admonebant, & ad uirtutis ca-
 pessendæ gloriam inuitabant. Atque ita se res habe-
 bat, ut nullo maiori stimulo ad bene sanctamque ui-
 uendum, ad rerum præstantissimarum conatus ho-
 mines prouocarentur, quam expectatis ab opti-
 mo Rege præmijs, & illo semper in uiros probos
 & amantes

Et amantes Reip. animo fuit, ut licet in obscurissimis tenebris laterent, ad se acciri iuberet, Et amplissimis muneribus alliceret, modo tales esse sibi persuaderet, qui rebus publicis possent consulere. Neq; obscurum genus Et infimi parentes obstaculo erant, quominus rerum maximarum cura illi demandaretur, quem eximia aliqua uirtute praeditum iudicabat. Neq; etiā nobilitas Et illustre maiorum genus Regem prouocare poterat, ut aliquo honore aut magistratu eum donaret, quem à parentum uirtutibus degenerare intelligebat. Et quos ob insignem maiorum splendorem ac gloriam, si uestigijs illorum insisterent à quibus originem nobilitas duxerat, semper ante oculos habebat, atq; unice amplectebatur, si aut prauis cupiditatibus se corrumpi patiebantur, indignos prorsus iudicabat, in quos uel oculos ipsos cōuerteret. Multosq; nostris tēporibus uidimus, qui inani hoc nobilitatis nomine inflati, quia uirtus aberat, uitijs quæ affert opum affluentia, stulti Et obcoecati indulserant, qui à Rege admoniti, relicto intemperantis uitæ instituto in uiam redierūt, ac tandem uiri optimi summisq; uirtutibus ornatissimi euaserunt. Nullus miagister morum tametsi uigilantissimus, Et ad moderandum adolescentiæ feruorem aptissimus tantum unquā ualuit adcoercendos

ORATIO FVNEBRIS IN.

dos petulantis illius ætatis affectus, quàm Regis præstantissimi cognita omnibus & explorata uigilantia, Qui non solum clarissimos homines, qui in curia uersabantur, ac per uniuersum regnum sparsi agebant, illorumq; liberos, sed & aliorum quoq; qui lumen illud nobilitatis à maioribus suis non acceperant, aut temporum mutatione, uti fit, obscuratū penè pdiderāt, nomina in memoria habebat, & illorū filios de quibus spes aliqua erat, plane nouerat. Testis ego sum, cū amplissimi illius gymnasij, quod suo nomine Regium appellari nō recusauit, quod uerè Regium duceret, curare, ut suorum liberi optimis moribus, ac disciplinis instituerentur, et illud esse præstantissimæ Reip. seminarium, cum ex honesta disciplina sanctaq; institutione uiri optimi ac sapientissimi profisciscuntur, quibus postea sine periculo, res tota credi possit. Testis ego sum cum gymnasio præeram, Regem à me de multis adolescentibus sciscitatum fuisse, meam fatebor negligentiam, ut eius uigilantiam ostendam, quorum ego nomina ignorabam, ille fideliter tenebat. Et nonnulla ab illis iuueniliter facta mihi tum exposuit, quorum utiq; minime conscius eram. Cumq; excusatione ætatis eos purgare uellem, negabat sic factò opus esse, sed me opere præcipuum facturum, siquid ab illis intemperanter

ter commissum intelligerem, apud illum minime celarem, quo eos ad rectam uirtutis semitam quibuscunque rationibus posset reuocaret. Nulla alia excusatione apud illum uti oportere, quā uita in melius conuersa. Ex his quæ forte nonnulli nimis interpretabuntur, quæ tamen reuera maxima & principis uigilantia sunt dignissima, de cæteris coniecturā facere potestis. Quid enim attinet illa dicere, omnibus comperta, quæ ad regni gubernationem pertinent. Quanta cura, quā uigili ac sollicito animo perquirebat, & inuestigabat omnia, ut melius, quæ in Africa, quæ per totam Aethiopiam atq; Indiam gerebantur, nosset, quā illi ipsi qui in illis locis uersabantur, qui exercitiis præerant, ac prouincias ipsas regebant. Qui cum in Lusitaniam redibant, & administrati muneris Regi rationem reddere uolebant, sæpenumero ab eo audiebant, quæ sibi ipsis duntaxat perspecta esse existimabant, & nonnunquam ea proponebantur quæ nec ad eorū quidem aures unquam peruenerant, taciteq; illorum aut ignauiam arguebat, aut in præclaris factis cōpensandis, negligentia modestè taxabat. Quot in illis remotissimis locis degebāt, qui cū nihil minus cogitabāt, nec sibi in mētē ueniebat Regē sui meminisse ppter bene collocatā in rebus gerēdis operā ad maximos magi-

ORATIO FVNEBRIS.

magistratus, maximaq; regēda Imperia mitteban-
tur, amplissimisq; opibus affluētes, amplissimis ho-
noribus ornabātur. Ac sæpe dicebat absentiu præ-
cipuè rationem esse habendam, maioremq; gra-
tiam eos promereri, qui absentes & procul à Re-
gis conspectu suo officio recte funguntur, quòd
nulla alia re impulsī, quā uirtutis libertate, quod
recte ac præclare faciunt, facere uideantur. Et
hac ratione Deum Opt. Max. liberam hominibus
uoluntatē dedisse, ut non inuiti ac coacti ipsum a-
mare ac uenerari uiderētur, illisq; studijs & actio-
nibus ultro animum intenderēt ē quibus summa re-
rum felicitas emanaret. Omnia diuinæ bonitatis
exēpla quoad humana fragilitas poterat, sibi imi-
tanda proponebat, & quæ antea acti reges præcla-
re dixerant ac fecerant, licet minime contemne-
ret, dicebat tamen quemadmodum rectissimam re-
gulam in ducendis lineis sequimur, ita in nostro
munere gerendo, quod omnium pulcherrimum ac
præstantissimum est, illius dicta ac facta nos se-
qui oportere, qui cœlestis sapientiæ uerus est ma-
gister, qui peccatum non fecit: & in cuius ore do-
lus nunquā inuentus est. Qui solus dicere iure
potuit, qui se ex uobis arguet me de peccato, qui rex
est regum dominusq; dominantium, qui reges fa-
cit, & regū corda in manu habet. Et cum inter cæ-
tera

tera præcipuè Christus Rex ille mansuetiſſimus, qui ſuper aſinam & pullum filium ſubiugalis Hieroſolyma ingrediens ſedit, ſuis pacem commendarit, atq; illam tam ſæpe inculcauerit, & ueluti ſolidum ac ſempiternum monumentum ad æternum patrem proficiſcens nobis reliquerit, illam retinendam atq; omnibus modis amplectendam ducebat. Sed illam ita interpretabatur, ut non ſolum cum hominibus in ſumma pace ac cõcordia uiueretur, ex qua tanquam ex uberrimo fonte omnia bona profluunt & emanant, ſed ut ſumma eſſet, in animis noſtris quies ac tranquillitas nec tanquam agitatæ fluctibus ac turbulentis tempeſtatibus conſciẽtia noſtra huc atq; illuc concuſſa pelleretur. Mutuis hæc inter ſe amplexibus coniuncta uix ſeparari poſſunt, nec enim pax illa & cõcordia quæ ab oĩbus fere hoĩbus tãtopere optatur, & in cœlũ ſũmis laudibus extollitur à tã paucis excolitur & cõſeruatur: alterius pacis, trãquillitatis ſcilicet animi ſubſidio remoto, põt diu conſiſtere ac permanere, Vtrinq; maxime tuendam, ac conſeruandam eſſe dicebat, quod rebus ipsis confirmabat, adeo ut nec inquietos motus animi & perturbationes, quas in cæteris hominibus, & in illis præcipuè quos fortuna altius euexit, & in altiſſimo dignitatis gradu collocauit, animaduertimus, in eo nemo unquã

O R A T I O F V N E B R I S I N .

uiderit, nihil à me fingitur, nihil uerbis augetur. Omnes quotquot adestis in testimonium uoco, si quid ira percitus unquam admiserit, si quid turbulentum, & concitatum in eo perspexistis, si cui uerbū contumeliosum unquā dixerit, si cui iniuriā, aut odio aut ira commotus unquā fecerit. Contra sedato ac mansucto animo amoris ac beneuolentiæ pleno omnes excipiebat, nunquam nisi iniusta petentibus negabat. Testes sunt ipsi quibus cum regni negotia communicabat, eo semper animo Regem fuisse, ut omnia petētibus benignissimè largiri cuperet, quæ negāda esse existimabāt, qui cōsilio intererāt, æs illud alienū, & angustias quibus regnum premebatur ob immensam illam liberalitatem in medium asferentes, & ut rem persequar quemadmodum cœpi, quæ animi affectio, aut perturbatio cōcitatio in eo unquam uisa est? eodem semper quod de Socrate accepimus uultu, eadem animi constantia, ut in secundis rebus ita in aduersis, quæ plurimæ illi cōtigerunt, semper usus est. Quæ animi celsitudinetot filiorum obitum pertulit? ut non solum in tātis ruinis lachrymas effundere nūquam uisus fuerit, quod plane intelligeret lachrymas minime decere principem: sed princeps etiā uiros ac nobilissimos quosq; grauissimis uerbis consolabatur, populū sereno ac composito uultu

to uultu recreabat. Cum autem res ex animi sententia cedebant, quæ in tot uictorijs, contra infestissimos religionis nostræ hostes toto uitæ cursu quæ plurimæ illi contigerunt, quantam semper animi moderatione præ se tulit, ut nec unquam immodica letitia exultare, nec graui animi aegritudine perturbari uideretur. Hæc erat illa animi tranquillitas ex qua externa illa totius regni cōcordia, & cū Christianis Regibus nō pax solū sed etiā singularis amor ac beneuolētia pficiscebatur. Intelligebat Rex sapiētissimus Christū Op. M. suorū præceptorū finē in charitate posuisse, ad amorē cōcordiæ, amicitia suos semp cohortatū fuisse, & hoc ueluti beneuolētiæ signo: eos Christianos, hoc est, perfectos uiros, puræ atq; incorruptæ naturæ à cæteris esse discernendos. Quid aliud enim est Christianus homo, quam naturæ suæ & quodammodo natalibus suis homo restitutus à quibus à teterri-
mo hoste diabolo deiectus, ac præcipitatus fuerat. Sed per Christum filium Dei ac Deum ipsum in pristinum statum reuocatus, in quo permanebit, si tantorum beneficiorum memor, expressis æterni Dei in terra relictis uestigijs incesserit. Quæ Rex ille uere Christianus, amator pacis, benignus, mansuetus ut omnium amantiſsimus: ita ab omnibus maximè amatus, quoad fieri poterat sequebatur,

O R A T I O F V N E B R I S I N .

Sed cum mansuetissimi illius Regis dicta ac facta animo recolo, cum tota illius uita in summa pace ac concordia transacta mihi in mentem uenit, occurrunt illi tristissimi bellorum tumultus, in quibus Christiani Reges uersantur. Pars hæc nostræ Europæ perexigua, quæ sanctissimum illud Christi nomen profitetur, in maxima rerum omnium perturbatione constituta est. Vniuersa illa Italia in qua maximus selectissimi gregis Pastor commoratur, Gallia quæ Christianissima anteactis temporibus iure appellata est, Hispania quæ olim propter insignem pietatem, & uerum Dei cultum Catholicæ nomen meruit. Quas prærogatiuas & ueræ gloriæ titulos, regibus suis dederunt, hæc modo se mutuis uulneribus confodiunt, principes Christiani in Christianos principes, populi qui diuino Christi sanguine redempti sunt, in Christianos, hoc est, in membra Christi collatis signis, impetum faciunt, & in sua, ut ille ait, uiscera sanguinolentas manus conuertunt. Quid enim aliud est, Christianos Christianis bellum inferre, cladem & exitium sibi inuicem comminari: quàm in suum corpus, cuius caput Christus est, gladios exacuere, & se ipsos suis manibus occidere? Quàm alienus, imitator Christi pacis authoris, mitissime Rex Ioannes ab his bellorum incendijs fuisti? quàm semper pacis atq;

atq; ocij amator? Quot tibi oblatae rumpendi fœderis occasiones cum Christianis Regibus fuere? quas tu admirabili tua sapientia ac consilio procul auertisti, nihil quidem dedecorosum ac regia tua maiestate indignum ferens, sed diuino quodā modo consilio ac prudentia, impendentibus belli tempestatibus occurrebas, & prouidi gubernatoris officio fungens, cum propè tempestas imminabat, uela dimittebas, rebusque tuis sapienter consulebas, sedatāq; tempestate pansis in portum uelis intrabas, ac nonnunquam aliquid de iure tuo concedebas, ne cum Christianæ religionis cultoribus impia bella gereres. Nec sanè, uti res ipsa plane indicat alia causa te ab huiusmodi furore belli coretrahebat, qui cū fidei nostræ crudelissimis hostibus, magna tua & tuorum gloria ac commodis diuturna bella geris, atq; olim gessisti, latissimè que regnum tuum amplificasti, ac totam pene Indiam, & alia regna quàm plurima ditioni tuæ subiecisti. Illud in primis ducibus tuis imperans, ut populi illi Barbari qui beneuolētia subdulce Christi iugum adduci possent, summa humanitate tractarentur, & ab illis non solum tributum non exigeretur, sed etiam ut omni beneficiorum genere, in societatem regni uocarentur: eos qui nec commertia ultro uellent admittere, & iustas ac mode

O R A T I O F V N E B R I S . I N

ratas, ad societatem ineundam legationes repun-
diarent armis ad cognitionem Dei,quādo alia ra-
tione fieri non posset traherentur omniaque gra-
tia ac beneuolentia quoad fieri posset,perficerent
bonos medicos imitantes:qui leuibus morbis faci-
lia remedia, difficilibus grauiā ac periculosa ad-
hibent,hac ratione res illi quam felicissime,in re-
motissimis illis regionibus semper cessit,in qui-
būs potentissimos Reges ac regna florentissima
suo imperio subiecit. Quibus moderandis, illum
ducem aut prætorem, uulgo Proregem guberna-
torēue appellant mittebat. Qui quam plurimis re-
gibus imperaret. Ille igitur Rex potentissimus qui
tot opibus tam eximijs ac fortibus uiris abunda-
bat nunquam cum Rege ullo Christiano manum
conseruit,nunquam ratione ulla adduci potuit,ut
ab aliquo eorum dissentiret. Sed modis omnibus
semper elaborauit,ac nihil nō fecit, quo Reges il-
li qui tantopere inter se dissidebant, & adhuc
disident,simul conciliarentur, pacēque inter se
componerent, causāsque grauiissimas adducere so-
lebat, quibus id fieri non decere solum sed esse ne-
cesse ostendebat. Quarum,nonnullas (utinā ab om-
nibus exaudirentur) hic exponemus, ut intelli-
gatis quibus ille rationibus adductus bellum usque
adeo inuisum habuit Homo animal pium ac man-
suetum

ſuetum ad ſocietatem tuendam & conſeruandam
 natum, quod legibus regitur, magiſtratibus obe-
 dit, rationi obtemperat: quod ad cōiunctionem ac
 ſocietatem ab ipſo Deo naturæ conditore com-
 poſitum ac factum uidetur, quod ad pacem, amo-
 rem, charitatem beneuolentiam conſtitutum eſt,
 ut conſilio ac ratione omnia moderaretur, bellum
 inferre generi ſuo iniurias ac clades machinari
 qui poteſt? Quod Deus opus perfectiſſimum homi-
 nem uidelicet fecit, decet hominem perdere illi in-
 fidias, illi necem crudeliſſimam mōliri? Diligenter
 perſpiciamus uniuerſam hominis naturam, huius-
 ce corporis admirabile fabricam, & quæ in ipſo
 corpore tanqua in aliquo domicilio clauſa conti-
 nentur, plane uidebimus non ad diſcordiam,
 ac diſidium, ſed ad pacem ac concordiam na-
 tum eſſe hominem. Quid aliud ſermo ille indi-
 cat, quo reliquæ omnes animantes carent nos
 quæ intima, ut ita dicam mentis noſtræ penetræ-
 lia patefacimus, quàm nos ad ſocietatem, & con-
 munionem natos? hoc enim inſtrumentum ap-
 tiſſimum eſt hominum communicationi, hoc ani-
 mi & cogitationis noſtræ quamuis abdita ſer-
 ſa exponimus, quicquid factum alicubi eſt, aut
 poſſe fieri arbitramur, oratione explicamus,
 quæ eſt uelut quoddam uinculum communis uitæ,

ORATIO FVNEBRIS IN.

huic adiunctus est, qui in solo homine esse creditur, uultus fronte, naso, ore, atq; oculis micantibus ornatus, quo uice sermonis cuiusdam utimur, qui datus homini uidetur ita compositus, facilis, modestus, quod in societate uiicturus erat, quem simulare perdifficile est, ac præcipuè simplicioribus hominibus, qui aperte latentem uoluntatem uultu ipso demonstrat, & ut omni ex parte Deus homini ostenderet societatem imprimis colendam esse, dum eum in hanc mortalis uitæ lucem edidit, inermem prorsus, & imbecillum creauit. Reliquis autem animantibus sua arma, quibus uel nocere alijs, uel se ipsa tueri & conseruare possent, donauit. Alijs ungues ac dentes, totiusq; corporis firmissimum robur: alijs ungulas cornuq; infestissima, quibus hostem inuadere atq; persequi possent, & coriū durissimum dedit, quo ueluti muniti tegerentur, alijs uenenum quo se tueri possent, & quibus omnia negauit, corporis pernicitatem attribuit. Quibus aptissime constat solum hominem, cui hæc desunt omnia, ad societatem, ac concordiam natum esse. Quod lachrymæ etiam ab oculis manantes satis superq; demonstrant, mansuetudinis ac concordie nos studiosos & amantes esse oportere, indicat enim mitissimos ac molliissimos affectus ad quos homo natus est: nec quicquam belluinæ immanitatis

aut

aut uolentiae in hominis natura inesse. Nostra enim & aliena profluentibus lachrymis dolemus ac miseramur, & saepenumero perinde alienis malis ac nostris afficimur. Quod magno indicio esse potest, hominem ad amoris cōciliationem, ad bene uolentiam ac misericordiam, nisi corrupta natura fuerit, natum esse. Nec solum homo inermis productus est, sed imbecillus, infirmus, impotens & alienae opis prorsus indigus. Reliqua animantia statim ubi in lucem prodeunt naturae suae uires sentiunt & usurpant, quod in illis prospicimus quae ueluti domestica inter nos nascuntur & crescunt. Vti sunt pulli gallinacci, haedi, agni, ac caetera id genus, quae ubi edita sunt, & pedibus suis incedunt, & noxia deuitant, & sequuntur commoda. Verum homo ueluti pedibus ac manibus uinctus, flens ac gembundus, & suarum ueluti miseriarum uates ut quidam truncus nascitur. Nec per paucos dies aut menses, sed annis pluribus, in hac imbecillitate & in his infirmitatis languoribus uersatur. Cui nisi miseratio subueniret, se ipsum tueri nullo modo posset. Vbi confirmator ac robustior longo temporum successu factus est, quantis etiam miseriarum cumulis undique cingitur? quot morborum genera? quam uaria rerum omnium pericula capiti, eius impendent? ut taceam illum per se nihil posse

ORAT. FVNEBRIS IN

nec quempiam esse aut robustissimis uiribus præditum, aut rerum omniū copia effluentem, aut maximis opibus ac potentia insignē, quin alterius ope indigeat. Sine agricolæ, pastoris, textoris atq; aliorum artificum industria, quī uel potentissimi principes, ac reges etiā ipsi uitā tueri possent? imō quo potentiores sunt, eo magis aliorū ope atq; opera indigent & utuntur. His etiā necessariarū rerum difficultatibus superandis, quibus naturæ nostræ infirmitas carere non potest, accessit malū illud, quod omnia eadem regio non producat, sed mutuis uelut auxilijs se se homines ut uitam commode tueri possint, iuuare debent, unde rerum per mutationes, mercium uectiones, transactiones, emptiones, ac uenditiones prodierunt. Quæ omnia obsecro quid aliud indicant & apertissimè demonstrant quam hominem ad uitæ communionem natum ad pacem ac beneuolentium ab ipso Deo excitatum & in terras missum, naturæ suæ quodammodo immemorem ad ferarum sauitiam ac rabiem degenerasse? Quid ferarum dixi? quæ nam fera collectis undique copijs exercitu comparato, collatis signis, per multos annos retento in animo furore, in suū genus irruūt atq; illud prorsus perdere & abolere conantur? Quæ fortasse fufius quàm oportuit à me commemorata sunt,

ut

ut perspicere clarissimè possitis, Regem illum nostrum pacis amatorem, quem æternus ille author pacis Rex uiuentium ad se acciuit, iustissimis causis impulsus, ut cum Christianis Regibus inuiolatam pacem seruaret. Cuius exemplum tantorum regnorum moderatores, utinam sequerentur & ea esset illorum modestia, & animi æquitas, ut de iure suo unusquisque uellet aliquid concedere, & in eo potius inter eos concertatio exoriretur quis cui maiora largiretur, ut uera atque firma pace inter se iungerentur, & de populo Christiano benemererentur. Quod si tanta belli cupido animis incescit, non desunt hostes qui nostris discordijs suas opes ac regna latissimè propagarunt nostrisq; spolijs potentes ac beati euaserunt. Adco ut Europæ gentem, quæ olim uiribus ac sapientiâ cæteras nationes longè anteibat, nunc prorsus contemnant atq; irrideant & ut imbellē & animi timidi atq; abiecti despiciant, regnisque amplissimis totius Asiæ atq; Africæ perfruantur. Quod si animis inter se coalescerent, qui hodie Italiæ, Hispaniæ, Galliæ, ac Britannici regnis præsunt, rebus omnibus florentes principes, in quanta rerum omnium felicitate Christiani uiuerent? Quantâque spes adhuc esset recuperandi Constantinopolitani imperij, & quod

ORAT. FVNEBRIS IN

Quod quorundam infelicissimorum hominū culpa,
ac nefarijs seditionibus nostro omnium maximo
malo ac dedecore amissum est. Quod si mansuetis-
simi Regis de quo hic agimus, exemplum sibi imi-
tandum proponerent, non dubito quin uotis suis
perfruerentur, optimum ac felicissimum rerum sta-
tum haberemus, pacisq; authorem Deum purius
ac sanctius coloremus, religio nostra magis ac
magis floreret, & uberrimos eternæ felicitatis
fructus omnibus præberet. Quod pro sua infini-
ta bonitate, & immensa misericordia summus ille
cœli ac terræ moderator suis tribuat, & regum
animos ad meliores cogitationes erigat, ut se ho-
mines esse morti obnoxios, infirmos, imbecilles,
uarijs morborum generibus ac periculis subditos,
ad amorem ac concordiam, non ad odium cadesq;
perpetrandas natos: se, inquam, Christianos, quos
uitæ purissimæ integritate, sanctimonia, amore,
charitate, non ipso solum nomine profiteri Chri-
stū oporteret intelligāt. Hæc cū apud uos uiri Lus-
tracto, non recedit ab animo memoria mitissimi il-
lius Regis, qui per annos ferè quadraginta, tot Re-
gna, tanta sapientia, in tanta pace, ac tranquillita-
te gubernauit. Vt nulla tot ac tantorum regnorū
pars esset tantæ felicitatis expers, quæ ab optimo
Rege proficisci poterat. Quanta in magistratibus
feli

ſeligendis diligentia, ut non ſolum eruditi iure con-
ſulti, qui iuris ſcientiam optimè callerent, ſed pro-
bi, temperantes ac moderati uiri inueſtigarentur
qui iuri dicendo præſſent. Et cum pro comperto
haberent quæ dicerent, quæ ue facerent, minimè
celari Regem poſſe, tanta ille uigilantia perqui-
rere ſolebat, quæ magiſtratus gerebāt: in eo maxi-
mè elaborabant omnes qui ius adminiſtrabant, ut
non ſolum nihil inique aut ſordide committerent
ne merito ſupplicio afficerentur, ſed etiam dabāt
diligenter operam, ut omnia iuſtè, ſapienter, mo-
derate facerent, uti æqua factis ſuis præmia acci-
perent. Gradatim enim ad ſummos honores uehe-
bantur, & ex infimo loco ad altiſſimum dignita-
tis culmen extollebantur, qui præclare muneribus
ſuis fungebantur, & quò quis in ſuo obeundo
munere ſe præſtantius gerebat, eo celerius ſuum
ueluti curſum conſciebat & ad excelsa illa hono-
rum faſtigia feſtinantiùs uocabatur. Non nullos
etiam noſtris temporibus uidimus, qui officiij ſui
immemores cupiditatibus quodammodo irretiti
atq; obcæcati ſuorum magis commodorum, quàm
rerum publicarum ſtudioſi ad ſuas ſe uoluptates,
officiũ deferentes, conuerterant, quos maxima
ignominia, à ſuis muneribus expulſos uidimus. Hac
ratione tantum erat omnium æquitatis ſtudio,
tanta

ORAT. FVNEBRIS IN

tanta bonorum in uirtutem conspiratio, ut per u-
 niuersum regnum uix cuiquam inferretur iniu-
 ria, suumq; unicuiq; ius tribueretur. Inopes illi ac
 fere destituti auxilio omnium, apud magistratus,
 cum in iudicium descendebant certissimum sibi pa-
 ratum praesidium intelligebant. Hoc siquidem pra-
 cipuum erat, quod à Rege in mandatis habebant,
 ut nihil odio, ira, aut gratia moti facerent, nec ul-
 lo modo paterentur inopes à potentibus opprimi
 sed si in alterutram partem gratia propendendū
 esset, pauperculorum causis potius indulgeret. Cū
 que hominum naturā maximè propensam ad hoc
 esse intelligeret, ut quibus beneuellent eorum cau-
 sam quacūq; ratione possent adiuuarēt, quos odif-
 sent modis omnibus persequerentur, eorumque fa-
 cultates expugnandas atq; euertendas curarent,
 potentiorumq; causas, aut damni alicuius ac mali
 terrore, quod ab eis oriri posset, aut boni com-
 modiq; inde exurgentis illecebra excitati defende-
 rent, inopes aut defererent, aut etiam opprimerēt
 ut potentioribus gratificarentur. Cum hanc homi-
 nibus insitam naturam intelligeret, tametsi, ut
 paulò ante dixi, in optimis quibusque uiris feli-
 gendis, non mediocriter laborabat, sublimioribus
 illis iudicijs, ad quae penè omnes grauiores cau-
 sa aduocantur saepenumero praerat, & cum om-
nia

mnia quæ ad ius dicendum pertinent, diligentif-
 sime fieri iuberet, tum præcipuè cum de huma-
 ni capitis ultimo supplicio agebatur, quibus ille
 iudicijs ferè semper intererat, & qui alioquin
 inuicto animi robore, summâque uirtute septus ac
 munitus erat: dum capitis damnari aliquem o-
 portebat, non poterat lachrymis, quæ ex uera
 commiseratione profluebant, temperare. Eius-
 dem propemodum ingenij sapientissimus ille su-
 premi iudicij rector, sic enim à nostris uulgo ap-
 pellatur, qui in capitalibus iudicijs Regis uices
 gerit. Eadem ferè clementia, ac mansuetudine
 utitur nobilissimus ille atque omni uirtutum ge-
 nere cumulatus senex Ioannes Syluius, qui subla-
 to à medio Rege, commorari in terris diutius,
 quodammodo recusat, & in eandem cœli re-
 giam cum Rege suo, ab æterno angelorum Re-
 ge, ut æquum est credere recipi desiderat. In illis
 igitur exercendis iudicijs summa clementia Rex
 noster semper usus est, nec unquam nisi inuitus,
 ad huiusmodi supplicium inferendum accedebat,
 ac negabat nisi ad exemplum edendum, deter-
 rendosque à maleficijs impios ac sceleratos ho-
 mines morte mulctari quenquam oportere, le-
 gibus ita esse statutum, quibus parère neces-
 se erat. Duo illa esse rerum publicarum,
 uincu-

ORAT. FVNFBRIS IN

vincula, quibus omnia conseruarentur, & in optimo statu retinerentur, dum sceleratis supplicia, probis ac benemeritis præmia proponuntur. Vtrūque necessarium esse intellegibat sed multo propensior ille erat ad referendam gratiam, & benemerendum de hominibus, quàm ad crimina puniendā suppliciumq; inferendū. Quàm multa de hac summa Regis beneficentia mihi occurrunt dicēda? Vt ex immenso illo tot ac tantorum beneficiorum cumulo in omne mortalium genus collatorum, quæ prius aut posterius commemorare debeam, non satis discernam alia aliis quodam modo obstaculo atq; impedimento uidentur esse, & in maxima copia nescio quo pacto mihi uideor inopia laborare. Sed quid attinet, quæ ferè omnibus nō oratione, quæ aures præteruolat, sed re ipsa, hoc est, maximis beneficijs comperta sunt, referre? Quod hominum genus, nè singula persequar, suis ille donis non cumulauit? quis unquam honesto aliquo prætextu, ab eo aliquid postulauit, quod non facile impetrauerit? nisi aliquis fortasse cum quo ille huiusmodi negocia tractabat, id prorsus dissuaderet, ac nihil tum donandum esse, ualida aliqua ratione confirmaret. Quæ satis ex illo, quod ante dixi, grauissimo ære alieno conflato, nota ac perspicua omnibus esse possunt. Ille enim, ut suos locupletes, ac

tes ac potentes efficeret, magnisq; opibus ac facultatibus ornaret permultos etiam, ut à grauissimis miserijs, in quibus uersabantur, liberaret, religionis hominibus non solum necessarios sumptus, sed quæ ad amplissimarum ædium magnificas extructiones, diuinos cultus, ornamentaq; templorum preciosissima pertinerent, suppeditaret, eruditissimis hominibus maxima quæque munera largiretur, militibus non solum sua stipendia, suo tempore, sed alia quôque beneficia, pro uniuscuiusq; uirtute donaret, redactus est in maximas angustias, & cum ceteros omnes Reges, quemadmodum ego arbitror amplissimarum opum affluentia longe antecelleret, cum ex tot ac tam uarijs locis aurum, argentum, gemmæ, ebur, omne genus aromatum, atque aliæ preciosissimæ merces, in regnum comportarentur, quarum aliæ Regijs nauibus onerarijs uehebantur, quæ prorsus Regis erant, aliæ ditissimorum mercatorum, quorum maximus est in Lusitania numerus, è quibus uestigal penditur. Cumque in rebus domesticis modus quidam honestus, ac decens seruaretur, nec in mensa regia aliquid superuacaneū aut immoderatū uideretur cultus aut corporis ille esset, quæ lege ciuibus suis statuerat, in quo nihil erat auri aut argenti intertexti, nihil sericū aut holosericum, nec enim huiusmodi

ORAT. FVNEBRIS IN

inanimibus ornamentis, sed præstantissimis uirtutibus amandū se ac uenerandū suis præbebat, seque uerum Regē ostentabat. Cum tanta domi seruaretur moderatio, ac parcimonia, ut quodāmodo antiqua quædā frugalitas dei posset tot ac tāta in omnes beneficia conferebat, ut prope immenso ære alieno grauaretur. Cumq; nobiles uiri utilitatis publicæ amantes, quos à consilijs habebat, de immodicis illis sumptibus libere apud eū quereretur, & modis omnibus obsecrarent, ut tantis sumptibus modū poneret, quo illis satisfaceret ne uideretur amātissimorum hominū preces repudiare, aliquot dapes ex sua mēsa, & quædam alia quibus ille dicebat se posse inter priuatos parietes carere, rescindi iussit, quod autē uere regiūerat, liberalitatē ac munificentia in suos & externos homines ad extremum uitæ diē retinuit ac conseruauit, nec quisquam illi unquā persuadere potuit, quin uteretur in omnes sūma benignitate. Atq; illud in primis uelut ex alta specula prospiciebat, si qui essent qui sua liberalitate, aut ope indigerēt, quibus etiā nō rogatus pro uniuscuiusq; dignitate ac necessitate munerum mittebat. Ex quam plurimis exēplis, quæ in mediū proferre possem, unū dūtaxat aut alterū, quæ se offerūt, uobis cōmemorabo. Cū Anto. Teuius uoluntate ac beneficijs mihi plusquā frater coniūctissimus

mus

mus, sanguine aut ac necessitudine ualde propin-
 quus superioribus annis regni maximus quaestor
 esset & à Rege acciretur illiq; exponeret, sibi cõ-
 pertũ esse principis cuiusdã potētissimi legatũ qui
 tũ in curia uersabatur, nō maximis opibus abũda-
 re, eiq; subueniendũ esse si domi paratam pecuniã
 haberet, die statim pōstero ad legatum illum tria
 aureorum millia deferri curaret cupere id secre-
 to fieri, nec cuiquam committeret, per se ipse fa-
 ceret. Cumq; respondisset nec tantam uim pecu-
 niæ se tum ad manũ habere, nec posse intelligen-
 re si haberet qui tantum pondus ferre ipse per se
 uno die posset. Tum Rex iussit ut breuissimo quo-
 que tempore undiq; corraderet, & si uno die non
 posset duobus aut tribus id fieret. Quod summa fi-
 de ac diligētia, uti ei imperatum fuit effecit, quod
 multis post exactis annis, dũ nullo periculo res di-
 uulgari poterat, de Regis liberalitate cũ sermo in-
 cidisset mihi narrauit, nec tñ cuius ille principis
 legatus fuerit, & qui uocaretur cuiquã unquã pa-
 tefecit. Idẽ etiã factũ admirabile mihi narrauit,
 de homine, ut ille dicebat iã uita defuncto, quẽ quis
 nã esset ne suspicari quidem poterã. Qui assiduita-
 te muneris sui, & operæ fideliter adhibitæ Regi
 bene notus erat. Is necessitatibus fortasse grauio-
 ribus oppressus, regiam syngraphã quã exactis

ORAT. FVNEBRIS IN

fime potuit, simulavit ac per illam ab ipso quæsto
re pecuniam postulavit, numerata pecunia, post
dies aliquot hanc cum aliisquàm plurimis syngra
phis Regi tradidit, qui ut erat tenacissimæ memo
riæ, ingenijque acutissimi, statim falsam esse ani
maduertit, sed tantum abest, ut uirum illum sibi
notum contumeliosius insectaretur, ut factum eius
mitissimis uerbis excusaret, negans illum quem o
ptimum uirum affirmabat, alia ratione quàm ne
cessitate, & angustijs rei familiaris coactum, id
commisississe, non esse dandam occasionem homi
ni: pbo uti se perditū iret, placere, ut triplū pecu
niæ ei insuper donaretur, & siquid muneris aut
prouinciæ contingeret, quod uir ille cōmode obi
re posset, iussit, ut admoneretur, illi ex animo op
tare bene facere, quod munus nō lōgo postea inter
iecto interuallo, cū magna laude obtinuit. Cur
hæc quæ nulli detrimentū aut dedecus adferre pos
sunt & ad illustrandam summam Regis bonitas
tem ac liberalitatē pertinent, perpetuo silentio o
bruuntur, ac potius literarum monumentis ad sem
piternā, si fieri posset, memoriæ nō tradētur? Quæ
tē ut ad alia festinē mihi prætereūda sunt. Illud
religiosissimi ac Christianissimi principis factū
summislaudibus efferēdū, quis silētio prætereat? qui
maximis difficultatibus ac rerū uehemēter obstā
tium

tium impedimentis, maximis ac propemodum incredibilibus factis sumptibus, multis ad hoc perficiendum negocium iteratis legationibus tandē Romæ impetrauit, ut illa sancta inquisitio in Lusitania seruaretur, qua qui perperā de fide Christiana sentirent, qui uel hæreticorum peruersis erroribus, uel cæcitate ac pertinacia Iudaicā, uel stultissima ac corruptissima Mahumetis secta labefactati ac contaminati essent, in iudicium illud tacitum uocarentur, ut se uel purgarent, si innocentēs ac uere Christianos se esse prædicarēt, uel si ingenue & ex animo culpam suam profiterentur, ueniam facile consequerentur, uel si ueris atque indubitatis testimonijs conuincerentur, aut in peruicacia sua perseverarent, nec ad meliorem frugem, quod dicitur, redire uellent, meritis supplicijs afficerentur. Quod grauissimum ac sanctissimum iudicium Henrico principi sapientissimo fratriq; amantissimo tradi ac committi uoluit. Quare facile ostendit, quanti fidei ac religionis nostræ causam æstimaret, cui tantum principem præficiendum curauit. Qui ut Deo totus est consecratus & hanc religionis curam ad se præcipuè pertinere arbitratur, iam inde à principio sanctissimi huius iudicij in eo maximè laborauit, ut optimos ac doctissimos uiros, ab omni auaritiæ, gratiæ, ac

ORATIO FVNEBRIS IN.

malevolentia suspicione alienos feligeret, quibus hoc tantum ac tam necessarium negocium committeret, atq; ita effectum est, ut maximæ ex hac re utilitates emanarent. Et illa etiam quæ ante attingi cur non pluribus explicabo quanta rerum omnium largitate hominum religioni deditorum cætus prosecutus est, quas ædificiorum exstructiones, quam excelsas & omnibus ornamentis decoratas ædes diuis consecratas fieri iusserit in quibus omnipotentis Dei cultus religiosissime seruatur, & religionis cultores, qui in illis claustris abditi Deo inseruiunt, cōmode habitāt. Quibus quæ ad cultū corporis satishonestū, & ad moderatum uictū spectāt, omnia necessaria suppetūt. Et cū in tot regnorum partibus quæ latissime patent diligentissime id curari iussit, tū Conimbricæ præsertim, ubi non solū nobilissimam illā academiā, in qua omnes bonarū artium disciplinæ à doctissimis hominibus traduntur, & gymnasiū illud regiū totius humanitatis religionis ac pietatis officinam, sed permulta alia religiosorū hominū collegia, in quibus illi non solum pie ac sancte uiuunt sed diuinæ scientiæ cultum capeffunt, bonisq; artibus erudiuntur, quibus populū Christianū edocere possent, extrui iussit. E quibus ut ueteres loquebantur tanquā ex equo Troiano innumerabiles

les uiri doctissimi prodierūt. Qui religionis et fi-
dei Christianæ semina, per uniuersum orbē spar-
gunt. Ex his sapientiæ officinis per totam Aethio-
piam et in remotissimos Indiæ fines doctissimi ac
sapientissimi homines, alij Patriarchæ, alij Archie-
piscopi, alij Episcopi atq; alia pastorū genera qui
sacris præsent mittuntur. Et permulti quidem in-
ueniuntur (tanta est bonæ institutionis uirtus) qui
libentissimè se illis laboribus ac periculis offerunt
modo priuati mittantur et summa animi modera-
tione, titulos illos respuunt, non certū illud periculū
quod sibi ueluti paratū ante oculos uident, sed ho-
norē illum reiiciētes. Quis posset uerbis exprime-
re quāto cultu, quanta pietate ac religione, in illis
locis Deus colitur? Gentes barbaræ et immanes
quæ nec lege, nec honestis moribus uiuebāt, nec re-
ligionē ullā seruabant, legibus sanctissimis obtem-
perāt, et Christum Iesum adorant, illique soli ser-
uiunt. Quod beneficium prope infinitum atque
immensum in se collatum modo agnoscunt, et se
perbeatos iudicant, quod hisce tam felicibus tem-
poribus nati sint, cum dulcissimum Christi iugum
collo ferant. Idque perpotentis Dei gratiæ, et Re-
gis præstantissimi felicissimis auspicijs se debere cō-
fidentur. Cumque latissime imperium suum pro-
pagauerit, pro nihilo serè ducebat, cogitās quantū

ORAT. FVNFB RIS IN

Christi fidem amplificauerat, quantum sua opera ac diligentia Dominicum gregem auxerat uerāque Dei religionem in tam barbaris & incognitis regionibus, ante actis temporibus excitauerat. & huiusmodi rebus quæ tam feliciter procedebāt quibus (ut res ipsa satis demonstrabat) Deus diuinitatis suæ spiritum afflabat, incredibilem uoluptatem capiebat. Et his audiendis, cum omnia quæ ad cultum Dei pertinebant, in illis tam disitis, tamq; semotis locis in dies felicius cedere intelligeret mirifice delectabatur, & in excogitandis rationibus quibus amplificari gloria Dei posset, noctes diesque transigebat, & quæ nonnulli alij principes tēpora, uel uenationibus, uel alea, uel inanibus alijs uoluptatibus consumere solent, ille ferè sanctissimis illis cogitationibus, & regni grauissimis negocijs traducebat, adeo ut nulla hora ab honestissimis occupationibus ferè uacua esset. Totum ferme illud tempus quod ante prandium erat, sacris peragendis, Deo pie adorando, diuinis precibus ac contemplationibus dabatur. Cumq; ad sacrum pergebat, eundo ac redeundo inopes & miserijs afflictos, & omnium mortalium auxilio destitutos homines, uiduas mulieres, pupilos, agricolas à potentibus oppressos, nautas à piratis spoliatos, quam libentissime audiebat illos uerbis mansuetissimis

tissimis cōsolabatur, rebusq; omnibus subleuabat,
 & cū essent propemodum infinita tumultuaria il
 la negocia, quæ stans expedire non poterat, uiris
 optimis, quos huic muneri præfecerat, & quorum
 fidem integritatem, ac diligentiam quæ in huius-
 modi rebus præcipuè desideraretur, exploratam
 habebat committere solebat, ut horum hominum
 libellos sibi postea recitarent, fusiusq; rem totā ex
 plicarent, ita querelas omnium perlibenter audie-
 bat, & quibus in procinctu non poterat, mitissi-
 me postea respondebat, & quo quis abiectior at-
 que humilior uidebatur, eo libētius illi aures præ-
 bebat maioriq; attentione (quod ego sæpenumero
 hisce oculis uidi) inopes quàm potentes audiebat,
 & cū apud alias nationes, qui ceteros Reges adi-
 re cupiunt, ut faciles aditus habeant ornatissimas
 uestes diligentissime perquirunt, ad Regem no-
 strū qui facile admitti cupiebāt discisis uestibus ac
 pannis si ignoti & obscuro homines erant, indue-
 bātur, q; minime ignorarēt quo quis pauperior ac
 miserior uideretur, eo sibi faciliorem aditū ad Re-
 gem patere. Nā procures & clari uiri, qui à Re-
 gis latere ferè nunquam recedebant, cum illa ani-
 mi propensione in pauperculos ac miseros homi-
 nes Regem affectum esse intelligerent, cauebant
 ipsi eo præcipuè tēpore, cū in publicis illis locis uer-

ORATIO FVNEBRIS. IN

Sabatur, de rebus suis agere, eosq; qui prope ad-
erant, inopes & calamitosos Regi offerebāt, quod
ille benignissimis oculis significabat sibi gratum
esse. Reliquum tempus sacris peractis grauissimis
regni negocijs, donec instructæ ac paratæ mensæ
erant consumebatur. Tum aut libellorum magi-
stros, aut iudices alios, aut Regiæ pecuniæ scribas
aut alios quos cubiculariosuocant aut quosuis a-
lios negociorum gestores acciri iuebat. Ac ple-
rūq; uiri nobilissimi ac grauissimi qui à secretis
& consilijs erant accersebantur, quibus cum de
rebus maximis agēs multas horas traducebat. Hu-
iusmodi rebus confectis ac parato prandio, quod
in præsentia omnium qui adesse uellent, paraba-
tur, ubi cū aliquot magnatibus, & sibi gratis ui-
ris de rebus uarijs loquebatur, & interim ut ea i-
psa de quibus sermo habebatur, postulabant aut se-
reno illo ac iucundo uultu subridebat, omniumq;
qui aderant animos exhilarabat, aut summa gra-
uitate ac sapientia, de rebus reconditis ac magnis
differebat. Sed cum esset sermonis parcior, pauca
ille quidem, sed quæ maxime ad rem pertinebant
ex sapientissimo iudicio deprompta, in medium
proferebat, & siquis esset felix nuncius, cuius po-
pulum participem fieri uellet, libentissime tum
audientibus omnibus explicabat. Cibis erat mo-
deratus,

deratus, potus aquæ frigidæ, nec per totum uitæ
 cursum alio unquam est usus, post gratiarū Deo
 immortalī redditarū actionē se in secretius cubi-
 culū cōferebat, nec illud tēpus, dū eo accedabat à
 negocijs uacuum erat, in eo cubiculo paululum
 quiescebat, & post breuiusculum illud quietis spa-
 tium (quod nostri sextam appellant, deductum, ut
 ego arbitror, ab antiquorum Romanorum con-
 suetudine, qui hora diei sexta (quæ nobis duodeci-
 ma est) requiescere usque ad septimam solebant)
 leuiusculo illo somno expergesfactus, exigui cu-
 iusdam tintinabuli signo dato, nobilis adolescens,
 cui id muneris incumberebat, ad signum datum pro-
 perabat. Iam magna & nobilium, & cæterorum
 hominum turba eo confluxerat, ut singuli aut de
 rebus suis, aut publicis cum Rege agerent & u-
 nusquisque libere quæ uellet, coram loqueretur.
 Cum ex nobilissima familia selectissimus iuuenis,
 & memoria fideli, ut nomina omnium qui præ-
 sentes esset memoriter referret, & singulari in-
 genij bonitate præditus, qui aut inuidia, aut o-
 dio neminem celando præteriret, cum in illud
 conclaue ingrediebatur, ubi Rex cum Regina
 in solio sedebat, omnium foris expectantium no-
 mina fideliter edebat. Primus in ingredien-
 do locus, nisi legati adessent, aut per pauci prin-
 cipes

ORATIO FVNEBRIS IN.

cipes uiri, religiosorum hominū erat, tum pro-
 pterea quod minime decebat ut ibi diutius com-
 morarentur, tum quoniam de rebus ad pietatem
 ac religionem pertinentibus sermonem fere cum
 Rege conferabant. Ceteros deinde singulos, nisi
 plures idem simul negotium tractarēt, ingredi iu-
 bebant neminem non libentissime audiebat & sum-
 ma humanitate quæ ad rem pertinebāt, responde-
 bat. Si qua se negocia maximè seria offerebant,
 quæ diligenter ac propere confici oporteret, præ-
 sto aderant pueri illi, qui cubicularij appellantur
 per quos celerrime accersebātur, quibus cum ea
 negocia erāt transigenda. Reliquū tēpus diploma-
 tibus supplicibus libellis ac reliquis literarū gene-
 ribus signandis dabatur, qui usq; in longā noctem
 ordo seruabatur. Huiusmodi erant uenationes, lu-
 xus, atq; alea, huiusmodi uoluptates, quibus animū
 obstrictum habebat. Possem hic quorundam prin-
 cipum haud sane præclaras nec tam illustri nobi-
 litatis splendore dignas occupationes exponere,
 atq; illas tanti Regis comparatione indigniores
 ostendere. Sed non hoc agimus. Solum hic sapien-
 tissimi Regis eximias quasdam ac prope diuinas
 uirtutes paucis perstringere conamur, nec enim
 omnes complecti, nec copiosa oratione, nā & dies
 nos & latera deficerēt, explicare possumus. Hæc
 egregia

egregia quæ ad Reip, utilitatem pertinebant ne-
 gicia perpetuo agebat, in illis se semper exerce-
 bat, nisi se aliquando in secretiorem aliquem se-
 cessum conferret, uel ad coelestium rerum contē-
 plationem, uel ut cum aliquo religiosissimo ac sa-
 pientissimo uiro de diuinis rebus colloqueretur.
 Sic diuisa ac distributa tēpora habebat, ut aliquid
 semper ageret, quod uel regno utile ac fructuosum
 esset, uel ad augmentum religionis & gloriā Dei
 pertineret. His ferè rebus omnibus intererat uxor
 eius Catarina Caroli Quinti imperatoris soror,
 sapientissima Regīna, de cuius præstātissimis ani-
 mi dotibus, de pietate, prudentia, animi modratio-
 ne, uigilantia, integritate, reliquoque uirtutum
 coetu, quo semper comitata incedit, quamuis
 ab eloquentissimo aliquo uiro quam plurima dici
 possint, plura tamen dicenda relinquentur. Cuius
 ut præcream in felicibus rerum successibus mo-
 derationem, qua semper, ut decebat, usa est, & in
 aduersis incredibilem animi magnitudinem ac cō-
 stantiā quā cum in alijs grauissimis incommodis
 uirtutem ostendit, tum præcipuè in tot liberorum
 interitu, quorum acerbissimam mortem equissi-
 mo animo pertulit, & quod non admiratione so-
 lum, sed quodammodo etiam stupore dignum cen-
 scri potest, quanta animi æquitate Regis charissi-
 mi

ORAT. FVNEBRIS IN

mi,quem plusquam se ipsam adamabat, mortem tulit,cuius lateri extremis illis diebus semper cōiunctissime adhæsit,quem grauiſſimis uerbis confirmauit in memoriam ei subgerens Christi pro salute generis humani copioſiſſime effuſum in cruce ſanguinem,ut in illo ſolo ſpem collocaret deſpectis ac cōtemptis rebus humanis planè abiectis ac caducis. Solum Christum in ore atq; animo haberet,qui poſtquam animam efflauit Deoq; reddidit ſuis manibus eius oculos clauſit,datoq; dexteraoſculo in ſecretiorem locū ſe recepit,quæ animi conſtantia in ſapientiſſimis uiris & incredibili mētis robore ſeptis plerūq; deſideratur. Quod ex ſumma quidem ſapientia,& admirabili animi uirtute proficiſcebat,ne clariſſimarū ſcœminarum ac nobiliſſimorum hominū qui aderyant animos grauiori mœrore conficeret, aut exanimatos redderet. Quod autē ſequitur ex ſynceriſſimo amore ſummaq; in amantiſſimum maritum pietate oriebatur,Nā poſtquam in illud ſecretiſſimum conclaue ab omnium conſpectu ſemotum,ubi ſe à nemine exauditum iri arbitrabatur ſe contulit,quanto luctu atq; eiulatu? quam grauib; & acerbis queſtibus ac ſuſpirijs omnia repleuit? Vt inquā in bene ſapienterque conſulendo prudentiam, in conſcificendis rebus celeritatem,in ſubleuandis inopum

opum miserijs benignitatem, in uero Dei cultu
 sanctimoniam, ut innumerables alias tantæ Re=
 ginæ uirtutes taceam, de illa, quæ ad hunc locum
 præcipuè pertinet, nonnulla quàm breuissimè at=
 tingam. Quam sincero ac mutuo se se amore dili=
 gebant, ut amborum mens una, & cor unum ui=
 deretur. Ille in imperando modestissimus, illa in
 obsequendo facilima, uterque summam gloriam
 consequabatur. Ille ita se caput uxoris esse intel=
 ligebat, ut illi, quantum decens esset, perlibenter
 tribueret, illa autem & usurpare minus, & ma=
 iora deferre cupiebat, ut ab omnibus par coniu=
 gum perfectissimum, quale Diuus Paulus descri=
 bit, merito uocaretur. Inter grauem ac sapientem
 uirum, uxorem item modestam ac temperantem
 solent nonnunquam rixæ ac dissidia interuenire.
 Sic enim se habet miserrima mortalium condi=
 tio, ut etiam quibus cum iucundissime ac fami=
 liarissime uiuimus, quibus nos plurimum debe=
 re profiteamur, à quibus nostra uita, nostraque
 dignitas dependet, ab illis nonnunquam dissidea=
 mus. Vt etiam liberi parentibus, quibus secundū
 Deum maxima quæque debent, & si probi sint,
 ac modesti, parum nonnunquam obsequuntur pa=
 rentes etiam liberis obuersantur, & eos tanquā
 inimicos

O R A T I O F V N E B R I S I N .

inimicos aliquando persequuntur atq; infestant,
Iā etiam matrimonio coniūctis fere omnibus ac-
cidit, uerum inter Regem ac Reginam tāta fuit
rerum omnium consensio, tanta amoris sinceritas
ac constantia, ut nunquam uisi sint inter se disi-
dere, nunquam in aliqua re dissentire, sed ardentis-
mo amore coniunctissimi eiusdem animi ac uolū-
tatis semper fuere, ut ambo quodammodo in re-
gni felicitatē conspirasse uiderentur, & esse quæ-
dam inter illos honestissima æmulatio cernere-
tur, uter iustior, uter sanctior, atq; integrior, uter
melius de suis mereri posset. Vterq; populi aman-
tissimus, uterq; ad subueniendum egenis paratissi-
mus, uterq; cordatissimus, & in grauissimis illisca-
lamitatibus, quæ regno cōtingebant, ita se mutuis
consolationibus confirmabant, ut alter alteri so-
latium, quo ipse carebat, adferre conaretur, sere-
nitatem in uultu ostendebat, & præ se hilaritatē
ferebat, ut omnes qui secretiora eorum arcana
penitus cognouerint, uno ore testentur & affir-
ment, in uniuerso terrarum orbe tanta morum si-
militudine, tantaque amoris coniunctione, duos
matrimonio coniunctos uix posse reperiri, tanta
inter illos, ut paulò ante dixi, erat rerum omniū
consensio, ac tam arcta beneuolentia. In eodem fe-
re gradu amoris erant fratres illi duo Henricus

&

Et Ludouicus principes, Sed Ludouicus uno anno
 ac paucis insuper mensibus ante obitum Regis ad
 cœlorum beatissimas sedes, maximo nostro omniũ
 luctu, Et totius Hispaniæ desiderio conscēdit, quò,
 ut postea re ipsa cōpertum est, fratri optimo Et
 amantissimo uiam sterneret, Alter relictus est Re
 gine sapientissimæ, rei moderandæ socius, maxi
 mum tot regnorum præsidium ac solatium, qui
 cum rerum sacrarum antistes sit in regno maxi
 mus, districtusq; infinitis negotijs uix antea respi
 randi locum habuerit, nunc alia huic ueluti cumu
 lo accesserunt, quæ illum propemodum obruunt.
 Sed tantus est amor patriæ, tam ardens beneme
 rendi de omnibus desiderium, ut nullis occupatio
 nibus, nullis tantarum rerum sarcinis succumbat.
 Huic etiam amor tam solido, ac constanti, quo il
 lius regi, principes inter se amabant, addemus re
 gis sororem Mariã principem, cuius singulares
 atq; eximias animi uirtutes æquare nemo dicendo
 potest, in qua eruditio Et liberaliũ artium doctri
 na, cum summa animi moderatione, eximia oris
 pulchritudine ac gratia certant, cui si pro uirtu
 tibus quibus prædita est, par imperium contigis
 set, totus terrarum orbis inferior fuisset. Addemus
 Et integerrimã matronam principem Isabellam,
 quæ annis adhuc florentibus, ab Eduardo princi

ORAT. FVNEBRIS IN

pe Regis fratre in uiduitate, cum tribus liberis
de quibus ad regni huius felicitatem ac gloriam
spes maxima est relicta, tanta animi modestia, tan-
taq; prudentia se gessit, ut tanquam clarissimum
uirtutum omnium exemplar, ab omnibus obsrue-
tur. Sic in illa Regia uiuit, ut domus eius suauissi-
mum Principum hospitium, & omniū rerum ad
recuperandam tuendam ue salutem pertinentium
quedam uelut officina uideatur. Si aliquis eorum
principum, quos antea memorauī, in morbum in-
cidit, quā sollicito semper illi animo adest? ut ab
eius latere nunquam recedit? ut dies ac noctes in
uigilijs transigit, & omnium non minus uicem,
quā suam dolet? neque ut nurus regia ab omni-
bus amatur, sed ut mater omnium colitur & ob-
seruatur. Hic est coniunctissimus inter Principes
nostros amor, qui præcipue ex Rege Optimo, tan-
quam ex uberrimo uirtutum omnium fonte orie-
batur. Ille omnes quibus cum uersabatur simi-
les sui reddebat, & ut omnes sincerissimè ama-
bat, ita ab omnibus eadem animi sinceritate a-
mabatur. Exulat ab illa domo simulatio amo-
ris, nihil extat fictum aut fucatum, quæ in fron-
te ostenduntur, eadem ipsa occuluntur in ani-
mo, uultusque candidissimi pectoris index est ue-
rissimus, quā modestiam, fidem, & integrita-
tem

tem, quo quis Regis consuetudini propior erat, eo magis obseruabat, atque illi mordicus, quod dicitur, adhaerebat. Et quemadmodum antea temporibus, apud omnes nationes legimus homines qui tum uiuebant, suorum Regum mores effinxisse, eorumq; studia siue illa praua seu laude digna fuerint, imitatos ac secutos fuisse: (quod in Græcorum præcipuè ac Romanorum monumentis perspicere possumus) sic nostris temporibus ferè omnes, qui sub hoc Rege uixerunt, eximias eius uirtutes imitari conati sunt, ac præsertim nobiles illi uiri, qui cum eo sæpius uersabatur, qui eius uitæ ac morum tanquam assidui spectatores erant. Illi & permodesti, & uera religionis diligentissimi cultores, & generis humani studiosi, inopum fautores, proborum amici, faciles, benigni, humani, bonisq; artibus dediti, & eruditorum hominum amantes ferè omnes sunt. Quod sanè totum Regi optimo debetur. Nam quis nescit nil ferè tale priscis temporibus in nostris hominibus, ac præcipuè in nobilibus fuisse, qui spiritus ingentes, inflatis, quod dicitur, buccis, ac tumentis ore efflabant, & nihil uiro dignum putabant, nisi horridum atque asperum, literas oderant, & illas nobilitate indignas existimabant. Alia nunc prorsus sunt tempora, quæ in

ORATIO FVNEBRIS IN

optimam formam, quam nunc retinet, sapientissimus Rex mutauit. Et quemadmodū hybernīs exactis nubibus ac sole lucente, omnia concalescunt, omnia crescunt, atque augentur: ita fugatis inscitiae, ac barbariae nubibus, Rege perfectissimo regnante, omnium uirtutum ueluti sole splendidissimo micante, omnes praeclarae artes, omnium scientiarum doctrina, uirtutes omnes excrescere & augeri cœperūt. Hic nobis sol clarissimus modo obscuratus est, totumq; hoc nostrum cœlum densissimis obtenebratum nubibus, longè à nobis semotam claritatis spem promittit. Ex integro recrudescūt uulnera, quae super inductis cicatricibus, propemodum operta esse uidebātur. Venit in mentem acerbis ille obitus Ioannis principis, Regis filij, unicae spei regni, cuius mortem superioribus temporibus oratione funebri ac tragedia, tristissimò lugendi genere deplorauimus. Venit & Ludouici Regis fratris, qui altera erat tot regnorum columna, quem omnes tanquam alterum Regem sibi ademptum luxerūt. Nunc hic omnium grauissimus interitus tātis regni calamitatibus super additus est. Quis dabit, inquit Propheta, capiti meo aquam, & oculis meis fontem lachrymarum ut plorem, non, ut ille ait, cædes eorum qui occubuerant, aut qui grauiter ulnerati in acie pugnando fuerant.

rant. Sed (ut Hieronymus ait) sanctitatem, misericordiam, innocentiam, castitatem, ego his addam iustitiam, temperantiam, fidem, integritatem, munificentiam, ac prope diuinam sapientiam. Plorabo in unius morte omnes uirtutes defecisse, plorabo florentis regni decus, hominū amorem ac suauitatem interijisse, nec illius uicem, quem cum Christo esse credimus, sed nostram, ac tot regnorū, graui luctu deplorabimus. Qui nō Regem solū sapientissimum, sed patrem amantissimum amisimus. Ille quidem felicissimus in eternitatis regno, nos in his miserrimæ uitæ angustijs infelices degemus, quibus ablata est tanta felicitas. Illius absentiae desiderium non satis æquo animo ferre possumus. sed si nobis in mentem ueniat, & illum summa felicitate perfrui? (Cur enim nobis id de tanta Regis bonitate, summâq; Dei misericordia nō persuadebimus)? & nos si ea quæ in terris expressa reliquit uestigia, sequi uelimus, breui in eius consortiū abituros, nec enim longum dici potest, cuius tam certum finem, nō multos post annos, ne dicam fortasse post paucos menses aut dies expectamus. Nihil habet breuissima hæc miseriarumq; plenissima uita, cur in illa diutius commorari cupiamus, nihil alia eterna omnibusq; felicitatibus exuberans, cur illam non maximopere optare, sum-

ORAT. FVNEBRIS IN

misq; uotis exposcere debeamus. Quod ille tam
 acceptus ac gratus Deo Paulus, tam multis in lo-
 cis diuinitus exprimit. Mihi, inquit, uiuere Chri-
 stus est, & mori lucrum, et se dissolui ab his cor-
 poris uinculis, et ad Christum conuolare percu-
 pit. Quod si attentius rem totam perspicere, &
 animaduertere uelinus, facile uidebimus nos ue-
 luti cecos in obscurissimis tenebris, ac densissima
 rerum caligine uersari, si clariores mentis no-
 stræ oculos ad coeli pulchritudinem referamus.
 Quemadmodum Plato illos describit, qui in spe-
 cu illo subterraneo oclusi, obscuras rerum um-
 bras, non autem res ipsas intuebantur. In utero
 materno, per nouem circiter menses, donec fœ-
 tus perficiatur, suisq; constet partibus, in illo ue-
 luti gurgustio angustissimo, in illis densissimis
 tenebris, infans latitat, ubi more stirpium uege-
 tatur, crescit, augetur, nec illo perfectiore sen-
 suum beneficio adhuc utitur. Verum postquam
 ex illo abdito & obscuro loco in hanc splendidio-
 rem lucem prodit, statim lachrymari incipit, ta-
 met si loci commutatio illi in lucrum cedit, ubi
 iam & cœlum fulgore solis splendidissimum, &
 stellarum luminibus clarissimum intuetur, & ua-
 gari in longè, latèq; patente terrarum solo potest.
 Iam & sensibus utitur, illiq; uegetabili, sic enim à
 philosophis

Philosophis appellatur, additur et sensus, uita longè præstantior, aliâq; propria hominis, quæ rationalis dicitur, interim dum in corpore anima conclusa manet, non continget illi tam perfecta, quàm dum hoc terrenum ac mortale corpus exuet. Verùm dum hanc non adeò desiderandam, sed propter aliam longè feliciorē non aspernandam uitam homo relinquit, & ad immortalitatem gradum per illam facit, propter illam animæ ac corporis seiunctionem, dolorem ac molestiam sentit, & quo quis huic corpori est magis obnoxius, magisq; huiusce terrestris molis contagio inficitur ac grauatur, eo molestius huiusmodi diuortium sentit. Maius sapiētum hominum iudicio discrimen est inter hanc uitam, quā in hac non obscura luce uiuimus, & illam sempiternam quam in splendidissimo Dei conspectu uicturi sumus, quàm est inter uitam illam uteri, cū infans in illis angustissimis tenebris latitat, & istam nostræ, ut ita dicam, mortalitatis. Egressi ex utero materno, quia sensibus usuri sumus, prodimus in hanc ampliorem lucem functionibus sensuum necessariam. Hinc item discedentes, quia mentis non uinctæ & alligatæ corpori, sed liberæ ac solutæ uinculis, actionibus uti debemus in tanto ampliorem ac clariorem lucem tran-

ORAT. FVNEBRIS IN

sibimus, quanto maior ac præstantior mentis, quam sensuum est cognitio. Si igitur cum ex materno utero infantes, in hanc lucem prodeunt, nec parentes, nec propinqui, nec amici lugent, sed potius incredibili Letitia afficiuntur, & quodammodo exultant, quod ex illis tenebris in hanc liberam, & iucundam lucem emerferint: Cur ex hac mortalitate ad immortalitatem, ex hoc carcere ad libertatem, ex inscitie tenebris ad uerae scientie lumen, ex laboribus ad quietem, ex miserijs ad felicitatem, ab hominibus ad Deum cum proficiscimur, & nos ipsi dolebimus, & propinqui, & amici nostri ex huiusmodi discessu mærore animo concipiet? Cur potius non afficientur gaudio nostræque multo meliori ac feliciori sorti congratulabuntur? Ridiculum sane esset, si quispiam in coenum ac lutum sordidissimum incidisset, & optimi alicuius amici opera extractus, in pulcherrimam aliquam & omnibus ornamentis extructam domum duceretur, ubi cunctis illis sordibus, quas ex coeno collegerat, mundaretur, ac preciosissimis uestibus indueretur, ille tamen graueret, & amici eius perinique ferrent, quod eum liberatum illis sordibus ac turpi coeno uiderent. Quid enim aliud uita hæc mortalis est, præsertim si cum felici illa & æterna comparatur, quam coenum ac lutum? à quo summa illi Dei
benignitas

benignitas amorq; incomparabilis nos per mortem liberat, & in illam æternam domum, ubi summa est ac sempiterna rerum felicitas, nos ipsos euehit, qui in his terrenis sordibus uolutabamur. Præclare sapientissimus Esaias illud intelligit, Cū omnem carnem fœnum, & gloriam eius quasi florem fœni appellauit, quam uitā, Iob ait, tāquam umbram effugere, nunquamq; in eodem statu permanere. Quā multa à sapientissimis hominibus de breuissimis huius uitæ finibus, de miserijs, periculis, ærūnis quibus exposita est, de alterius item uitæ felicitate, de summis & æternis bonis, quæ bonos & innocētes uiros, qui in solo Deo spem firmam collocarunt, expectant: quā multa, inquā, nō solū à sanctis & eruditis uiris, sed à Deo ipso ueritatis auctore, diuinæq; sapiētiæ magistro tradita sunt? Nos tamen adeo stupidi ac cæci, adeo obscuris tenebris inuoluimur, ut hæc perspicere tam clare & aperte exposita, tam multis rationibus comprobata non possimus. Dedit nobis tanquam peregrinis hanc uitam Deus, ut per illam, tanquam per uiam regiam, si recta incesserimus, ad sempiternum illud felicitatis domicilium pergamus, si autem à recta deflexerimus, per sentes ac tribulos, per lutum ac cœnum, per obliquos anfractus, hoc est, per uitia ac scelera iter fecerimus

O R A T I O F V N E B R I S I N

mus, in lacus obscurissimos, in profundā ac tene-
 brosam paludem, unde nunquam amplius emer-
 gere licet, descendamus. Sed quos uidemus illum
 tenere uitæ cursum, ut piè ac sanctè uitam tradis-
 cant, nemini iniuriam faciant, neminem offendāt
 aut ledant, sed quibuscunq; possint bene consulāt,
 Deum omnium benefactorum quibus fruuntur,
 authorē cognoscant, atq; illi omnia quæ habēt ac-
 cepta referant. Huiusmodi uiri, abitum æquisi-
 mo animo ferre debemus, & interim de eodem
 discessu cogitare nos oportet. Quod Plato ille
 (qui diuinus propter incredibilem maximarum
 rerum sapientiam uocatus est) intellexit, cū di-
 xit totam uitam sapientis nihil aliud esse, quā
 mortis meditationem. Quod si fieri posset, per
 omnia uitæ momēta meditari oporteret nos mor-
 ti esse obnoxios, nihilque illa esse certius, quan-
 quam tempus illud cū ad nos sit uentura, planè
 est incertū. Illud quidē certissimū, quo magis per
 uitā ad mortē pperamus, eo maioribus nos mole-
 stijs obrui, & in maiores rerū difficultates ingre-
 di, quod Poëta doctissimis carminibus sic expressit
 Optima quæq; dies miseris mortalibus æui
 Prima fugit, subeunt morbi, tristisq; senectus,
 Et labor, & duræ rapit inclementia mortis.
 Duræ quidem corporis sensibus, sed sapientis ui-
 ri animo

ri animo desideratæ. Quod Rex ille & Prophe-
ta acceptus Deo disertissimè cecinit, cum elato in
cælum animo, despectis, ac proculcatis his terre-
nis sordibus, dixit, animam suam perinde optare
ab hoc corporis ergastulo secedere, & ad locum
illum felicitatis, in quo Deus æternis imperijs o-
mnia moderatur, ubi beatorum coetus perpetua fe-
licitate perfruuntur, cōscendere, ac ceruus sitiens à
uenatoribus exagitatus, frigidissimos aquarum fon-
tes desiderat. In ea beatissima loca Rex ille noster
optimus ac innocentissimus profectus est, ubi sue
sanctimonie, fidei, probitatis, moderationis, iu-
stitie, ceterarumque uirtutum quibus excelluit,
premijs donabitur, & alia meliori corona, quā
dum in terris regnabat, in cælis exornabitur,
quæ non auro, & fulgentibus gemmarum lumini-
bus, sed clarissimo omnipotentis Dei splendore illus-
trabitur. Magna profectò, & uiro Christiano di-
gna cōsolatio, cū quis se in hac uita innocētissimè
gessit, uitaq; persimile mortē obiuit, tū spē ueluti
certā atq; indubitātā animis nostris cōcipere pos-
sumus, præclare cū illo actū iri, dū uitā cū mor-
te cōmutat. Quòd si nostra causa, quæadmodum
usu uenire solet, dolemus quòd ab illis separemur
quos unice in uita diligebamus, nostre fragilita-
tis, non autem rei ipsius uitium censerī oportet:
sed

ORAT. FVNFBRIS IN

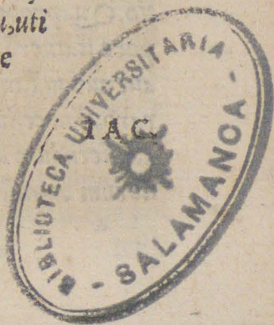
sed & hanc egritudinem, quæ in uirū sapientem
 uix cadit, spe certa breui inuisendi illū quem ama-
 mus abstergere animo possumus. Quod si acerbus
 & immodicus dolor & sapiente & Christiano
 uiro indignus fuerit, iam uidebimur alienæ felici-
 tati, inepta nostri indulgentia inuidere, & quod
 grauius est ac minus ferendum, uoluntati Dei re-
 luctari atq; obsistere, in cuius manu ac potestate
 sunt omnia, qui & uitam quibus uult & quando
 uult largitur, ac datam cum libet repetit. Adeo
 acerbato atq; intemperati dolore affligi nihil aliud
 uidetur esse, quàm Deo repugnare eiusq; factum
 ac consilium quodammodo reprehendere. Bonus
 est Deus, & omnia quæ bonus facit, bona sint o-
 portet. quæ nos non adeo clare ac perspicue in-
 tuemur, nec cur fiât, causam intelligere ac perspi-
 cere possumus. Dicendumq; nobis est cū Prophe-
 ta, in abditis illis Dei consilijs captum nostrum
 fugientibus. Iudicia Domini abyssus multa. Et illud
 diui Pauli. O altitudo diuitiarum, sapientiæ &
 scientiæ Dei! quam inscrutabilia sunt iudicia eius,
 & inuestigabiles uia. Felicissimè (inquit uniuersus
 populus) regnum tali Rege gubernabatur, ut bo-
 nus parens liberos, ita Rex suos amabat, atq; in-
 uicem à suis amabatur. Pacis obseruator, cultor
 iustitiæ, religionis præsidium, innocentiæ exemplū,
 charitatis

charitatis & amoris fons uitidissimus. uirtutum
 omniū speculum optimus, ac sapientissimus Rex
 ita uixit, ut cum posset quā plurimis, ac iustas
 etiam indignationis causas haberet, nemini unquā
 nocuerit, profuerit autem quibuscunq; posset. De
 niq; Rex ille obiit qui omni uirtutū genere cumu-
 latissimus ac perfectissimus extitit. Sic profecto
 se res habet, sed mortalis erat, & illa lege in hoc
 uitæ theatrum prodijt, ut ab illo aliquando recede-
 ret. Cur autem potius hoc tempore quā alio ab
 hac uita emigravit, id soli Deo cōpertum est qui
 ut illum huic regno tot præditum uirtutibus &
 olim dedit, & modo abstulit, ita alios largietur,
 nisi uitia ac peccata nostra obstent. Vt enim popu-
 li nequam & impij tyrānus aliquis crudelis, flagel-
 lum à Deo immissum est. ita boni & moderati so-
 latium Rex probus ac iustus. Superstes est nobis
 Catarina sapientissima Regina, quæ optimorum
 præceptorum, ac consiliorum quibus instructa à
 sapientissimo Rege fuit, memor, cum Henrico
 Principe, Regis fratre castitatis, moderatiōis, pro-
 bitatis, innocentie, ceterarumq; uirtutum laudi-
 bus ornato, imperium tantum moderabitur, & ad
 rerum tantarum consilium optimos ac sapientissi-
 mos uiros asciscet qui summo animi ardore in
 Reip. utilitatem, dignitatemq; propēsi omnium sa-
 luti

ORATIO FVNEBRIS. IN

luti consulent, nec cōmittent ut uel auaritiæ, uel
ambitiōis, uel alicuius priuati cōmodi suspicio quæ
plerunq; Reip. gubernatorum animos corrumpere
ac labefactare solent, suboriri possit, & in
maximè felici statu res tota bene ac prosperè suc
cedet, donec ad maturos annos, maturamque pri
dentiam ac rerum usum felicissimus Rex noster
Sebastianus perucnerit, auumq; perfectissimū, de
quo hic agimus, & illum alium Carolum Quin
tum imperatorem, qui etiam quodammodo mor
tuus iam ac sepultus dici potest, ut qui duntaxat
Christo modò uiuit, rebus omnibus imitabitur nec
minus feliciter, quàm superioribus temporibus
Dei omnipotentis gratia omnia regentur. Reli
quum est, quando ita Deo placuit, ut amplius in
terris Rex optimus non uersaretur, quā exquisiti
mo animo, uti Christianos decet, mortem eius fe
ramus, nec tam mortem istam lugeamus, quàm
Deum ipsum suppliciter obsecremus, ut eo in suū
regnum recepto, rebus nostris consulat, gentem
suam non deserat, atq; illis uirtutibus principes,
ceterosq; regni moderatores muniat, quæ ad tā
tarū rerum gubernationem necessariæ uidentur.
Id uiri religiosi, quos ille tanquam parens bonus
perpetuò amauit, auxitq; rebus omnibus, id pro
ceres maiorum suorum splendore, & rerum præ
clare

clarè gestarum gloria illustres, quos ille maximis opibus atq; honoribus ornauit, id uiri eruditi, & optimarum artium doctrina præditi, qui quòd tales euaserint, eius amplissimis beneficijs debent. Id tot gentes totq; nationes, eius industria ac uirtute ad fidem Christi uocatae, id inopes, uiduae pupili, omniq; auxilio destituti, quorum ille leuamen, portus, præsidium, semper extitit. Denique non solum Lusitani, & qui eius imperio subditi erant, sed quicunque hodie mortales uiuunt, & aliquando uiuent, si modò animo saltem tam eximij uirtutibus fauere omnes decet, id optare, & uota Deo facere pro Rege præstantissimo debent. Qui cum Propheta dicere, optimo iure potest. Domine dilexi decorem domus tuæ, & locum habitationis gloriæ tuæ. & illud. Quàm dilecta tabernacula tua domine uirtutum, concupiscit & deficit anima mea, in atria domini. In quibus Rex optimus sempiternum uiuet seculum, & felicissimò æterni Dei conspectu, uti fas est credere, perpetuò fruetur.



I A C. T E V I I B R A C A R E N S I S

oratio in laudem nuptiarum Ioannis ac

Ioannæ Illustrissimorum

Lusitaniæ Prin-

cipum.



A T I S mihi quidem super-
q; cognitum & exploratum
est, Rector dignissime, uiriq;
grauissimi, quàm ardua, quàm
periculosa atque anceps res
sit, in amplissimo doctissimo-
rum hominum conuentu quò
etiam conueniunt nōnulli mediocriter cruditi &
alij fortasse planè imperiti atq; expertes bonarū
artium cum posse in dicendo modum tenere, ut nō
dicam omnibus satisfacias, quod uix unquam post
homines natos ulli contigit: sed ut in tanta inge-
niorum uarietate, tamq; discrepantibus homi-
num sententijs, minimè multis tua displiceat ora-
tio. Quapropter mecum quidem longo ante tem-
pore statuerā (cum satis egomet mihi sim notus)
aut nunquā, omnino si fieri posset, aut saltem per-
raro, si necessitate aliqua cōpulsus essem, publicè
ad dicendum accedere. Verum in tanta Christi-
anorum omniū letitia, uiuuerseq; Hispaniæ exul-
tatione

tatione propè incredibili, cùm uir summa nobilitate, summis optimarum artium, ac uirtutum ornamentis clarus, atque insignis, Rector præstantissimus, & qui in eodem concilio unà cū eo fuerunt uiri amplissimi, non minori rerum scientia ac doctrina, morūq; sanctimonia, ac uirtute cōspicui, quàm dignitate authoritatēq; illustres à me postularēt, ut in hac maxima literatorum hominum celebritate, hoc amplissimo & ornatissimo ad dicendum loco, publici gaudij ac tam diu optatæ felicitatis uocem indicem ederem, & ut perspicuè & aperte declararē, uti indubitata omnium spes est, sanctissimāq; populi Christiani uota promittunt, duorum illustrissimorum principum tam iustis, tamq; aptis ac decentibus nuptijs maximorum regnorum non solum tranquillitatem, atq; otium, sed etiam quandam uelut felicitatem contineri. Cùm tales, inquam, uiri, quibus ego imprimis gratificari uelim, id mecum agerent, nefas esse iudicaui tam præclara cupientibus, tam iusta, ac tam honesta petentibus, hoc tantæ letitiæ tempore aliquid negare: maluiq; si in alterutro peccatum esse oportebat, uti potius in suscipiendo munere temeritas, quàm in negando nostra reprehenderetur acerbitas, aut potius impudentia. Tametsi quæ in facto temeritas esse po-

ORAT. IN LAUD. NVP.

test? Quid enim hoc tēpore tam inconditè, tamq̃
inelaboratè dici à quoquam poterit, quod maxi-
mo omnium applausu, maximisque acclamationi-
bus non excipiatur? Quauis enim nec uerbo-
rum uenustate elegans, nec sententiarum graui-
tate docta & composita sit oratio, modò tamen
ad sanctissimarum nuptiarum laudes pertineat,
non dubium est, quin exultantibus animis, & quo-
dammodo extra se positis, uno omnium consensu
comprobetur. Si enim in quouis leto nuntio com-
memorando, non quibus uerborū sententiarumq̃;
figuris, aut ornamentis aliquid efferatur, sed so-
lum res ipsa consideratur, omnisq̃; in re iucunda
explicanda, mirum in modum culta ac perpolita
censetur oratio, quid in hac tanta letitia, in hoc
publico gaudio, in hac rerū omnium felicitate
censeri oportebit? Non est igitur quod dubitem
orationem meam uobis acceptam fore, cum rem
omnium acceptissimam, ac iucundissimam expo-
nat: cum ea commemoret, quæ longissimis antea-
ctis temporibus, omnium uotis in primis expete-
bantur: uti scilicet inuictissimus Rex noster Ioan-
nes Tertius, Vxorque eius Augusta omni uirtus-
tum laude præstantissima Regina, unicum filium
quem haberent, hac ætate aliquando uidere, & in
legitimū ac felix matrimonium collocare possent.

Nunc

Nunc illis perfectissimo hoc gaudio tam diu de-
siderato, perfrui licet, nunc hoc cumulari nobis,
hoc compleri, hoc (sed non occurrit uocabulum,
quod satis rem, uti mente concipio, exprimatur) hoc
inquā immortaliter exultare, ac triumphare no-
bis, ac posteris licet. Sed paulisper, si lubet, expona-
mus iustissimas tantæ ac tam incredibilis lætitiæ cau-
sas, quas tametsi uobis minimè obscuras esse arbi-
tror, declarandas tamen, palamq; prædicandas cen-
seo. Solemus enim ea perlibenter audire, etiam si
sæpius inculcentur, quæ nobis ualde grata, ac iucū-
da contingunt. Nemo, mea quidem sententia, tam
boni iudicij, sanæq; mentis expers est, atque adeo
abhorrens à cōmuni sensu, quin planè intelligat, à
Deo optimo maximo nihil mortalibus pernicio-
sius, nihil pestilentius truculento atque impio ty-
ranno traditum esse. Atque item nihil utilius ac
salutarius (quodque magis omnium uotis ex-
posci atque exoptari debeat) bono Principe, &
amatore Reip. Ut ergo clarè, aperteq; perspicere
possitis, quot, quātisq; beneficijs summa omnia
potentis Dei benignitas nos cumulauerit, nos bea-
tos ac felices effecerit, qui tales reges populo Lu-
sitano largitus fuerit, mecū (si placet) alicuius im-
pij tyrāni triste atque immane simulachrum, re-
gisque optimi ac sapientissimi speciosam ac lætā

ORAT. IN LAUDEM NVP.

effigiem diligentissimè perpendite, atque ut penitus intelligatis, quàm præclarè semper nobiscum actum fuerit, qui nostra patrùmque memoria nō solum diuina quadam sapientia, iustitia, animiq; moderatione eximios ac præstantes reges habuimus, sed etiam singulari bonitate, propensioneq; beneuolentia in suos ciues, ueluti parentes amantissimos experti fuimus, considerate infestissimi tyranni, clementissimique regis imaginem. Hoc igitur interest inter regem ac tyrannum, quod inter patrem, ac dominum, ac fortasse multo magis. tyrannus enim leoni, aut uiperæ, aut cuius alij, si excogitari immanior potest, persimilis est feræ truculentissima, quæ oculis propemodum infinitis, eisdemque uenenatis armata, quæcunque intuetur, inficit ac labefactat: quæ rapacissimos ungues, dentes atrocissimos, fauces immanissimas habet, quibus omnia deuorat, ac consumit: uentrè item insatiabilem quādam ueluti uoraginem, aut gurgitem profundissimum, in quē quò plura immittuntur, eò uehementior exedendi rabies exardescit, quæ humanis uisceribus saginatur, sanguineque humano temulenta ebriâque expletur, quæ omnium facultates atque opes inuadit, omnesque mortales pro infestis habet hostibus, & quo iustiores esse uiros intelligit, eo immanius acerbiusque

usque odit ac persequitur, quædam communis per-
niciës pestisque, hominum totiusq; regni uelut fa-
tale incendium. Talis olim Caligula fax humani
generis appellatus. Talis Nero Domitij & Ag-
rippinæ idem filius & parricida. Talis Helio-
gabælus, qui se in muliebrem sexum execari curauit,
opèsq; imperij omni libidinum genere dissipauit:
atq; alia huiusmodi portenta extiterunt, quæ re-
rum summam aliquando in potestate sua tenuerunt.
Videtis horrendam crudelissimi tyranni effigiem.
Nunc, si placet, mecum recognoscite cœlestem
quandam, non hominis, sed cuiusdam ueluti numi-
nis imaginem. Hoc est, quod possum sine ulla as-
sentationis suspitione palam clarâque uoce, ut
ab omnibus exaudiar, dicere. Recognoscite ueram
Regis nostri imaginem, qualem etiam principis
eius filij futuram speramus & cōfidimus. Hic igitur,
cuius perfectissimam effigiem uellem, si pos-
sem, uobis ante oculos proponere, ueluti à cœlo
demissus regni moderator, pulcherrimo uirtutum
comitatu septus ac stipatus, omnium commodis
ac saluti natus, ab ipso æterno numine terris da-
tus est, ut miseris opem ferat, languentibus succur-
rat, subleuet afflictos, omnibus consulat ac prospici-
at, suas cogitationes, sua studia ac uigilias in sa-
lute commodâque omnium conferat. Cui nihil

ORAT. IN LAUD. NVP.

est antiquius, nihil suavius ac iucundius Rep. eoq;
in suos subditos est animo, quo pater optimus in
charissimos liberos. Perpetuò secum ille in ani-
mo cogitat, & cum optimis, ac selectissimis ui-
ris, quorum probitatem ac fidem, prudens ac
maturum consilium longo antè tempore perfe-
ctum atque exploratum habet, deliberat & com-
sultat, qua uia, quâue ratione fieri possit, ut quàm
optime sit omnibus, ut incolumis bonisque omni-
bus affluens Resp. floreat, ut ciues quàm tranquil-
lissimè quietissimeque uiuant. Eo ille est animo, ut
uiris probis beneque de Rep. meritis, parata sem-
per præmia, paratos honores: malis autem, mo-
dò spes fuerit posse aliquando resipiscere, & ad
meliorem frugem redire, paratam ueniam ha-
beat. Si autem adeò profligatae malitiæ fuerint,
supplicium adhibendum curabit, ut exemplum
edatur, quo impij à scelere deterreantur. Sed illud
semper cum animo statuit, clemētiā ac mansue-
tudinē præcipuam esse laudem Principis. Illa
beneuolentia, illâque est in suos charitate, ut pro
prio etiam periculo nō dubitet suorum incolumi-
tati consulere, semper est in uigilijs, ut altum ac
securum somnū dormire sui possint, uixque ul-
lum sibi otium aut quietem relinquit, ut summo
otio ac quiete Resp. persfruatur. Grauiſſimas cu-

*ras in animo reuoluit, ut populus tranquille ac
 beate degat, nullum laborem molestum aut acer-
 bum ducit, quem cum utilitate suorum coniunctum
 intelligit. Cumq; nihil sui causa faciat, omnia au-
 tem ad Reip. utilitatem referat, ab omnibus in-
 primis diligitur, ab omnibus in oculis fertur, sum-
 misque laudum praedicationibus ad coelum extol-
 litur. Hec, meo quidem iudicio, diuina Regis opti-
 mi imago est, quae si plane suis coloribus non est à
 nobis depicta, uestris animis perfectiorem cõpre-
 hendetis, si Regem nostrum perfecte intueamini.
 Nunc autem uobiscum perpendite, quo amore,
 quâ ue pietate in huiusmodi Regem subditos esse
 oporteat, qui se totum uestris commodis cõsecre-
 uit. Vt enim in perpetuo mœrore ac luctu eos
 esse decet, qui crudelissimum aliquem tyrannum
 pro rege nacti sunt, cui si quidpiam prosperè ac
 feliciter succedat, periniquè omnibus ferendum
 est, ita quibus tales Reges contigerunt, quales no-
 bis à summo Deo traditi sunt, ut ne meliores qui-
 dem optare possimus, in eorum maxima letitia,
 quâ cum utilitate ac salute omnium coniuncta
 est, quid nos facere oportet? Cum autem huius-
 modi hæc sit, in qua omnes prorsus molestias, o-
 mnes perturbationes ac mœrores excutere ac
 profligare nos animo oportet, nec decet nos aliud*

ORAT. IN LAVDEM NVP.

hoc tēpore cogitare, nisi qua ratione hāc animo
conceptam letitiam modis omnibus ostentare, ac
palām proferre possimus. Tuba, ac tibia, ceteri-
que musices concentus undique personent, ludi
publici, quibus exhilarentur omnium animi, pul-
cherrimo apparatu exhibeantur, ludicra certa-
mina equestria ac naualia comparentur, omnia
ludorum, omnia facietiarum, omnia saltationum
ac tripudiorum genera excogitētur. Depellatur
omnis animo tristitia, omnes curæ ac molestiæ
exterminētur, omnis ægritudo perturbatiōq; ani-
mi profligetur, & in ultimas terras relegetur, ui-
geat gaudiū, uigeat letitia: & uti fulgēte clarissi-
mo solis splēdore obscuræ ac tristes nubes omni
cœlo deturbātur ita hac immēse letitiæ splēdidissi-
ma micāte luce exulent curarū nubes, abigatūrq;
omnis tristitia ac mœror, regnētque in animis
omnium summa hilaritas ac iucunditas. Et ut per-
spiciuē uideant omnes quām iusta sit hæc nostra
exultationis postulatio, & quām effusa letitia
in Regum nostrorū felicitate nos exultare oporteat, animaduertite quæso paulisper, quanta mu-
nificentissimi Regis beneficia, quantaq; merita
sint, non dicam in paucos nobiles ac potentes ui-
ros, sed in omnes quotquot sub eius ditione ac po-
testate uiuimus. Non ille quidem putat, sibi se hoc
pulcher

rimum ac florentissimum imperium, sed uobis omnibus, Reique publicæ gerere: nec sanè ullo modo accommodari illi potest. Homeri dictum *Δημοβόρος βασιλεύς* sed quod alijs plerisque locis dicit, *ποιμὲν λαῶν*. Non enim populum deuorat, nec opprimit nouis uestigalibus, sed ut pastor parénsque humanissimus modis omnibus adiuuat, nec quæ publicè penduntur tributa à maioribus cōstituta, sibi suisque seruat cupiditatibus, nec in ærario ueluti uincta ac ligata habet, sed in omnes confert, omnibus largitur, & cum omnibus communicat. Adcò ut cum antea actis temporibus, Lusitaniæ regnum haud certè latissimis finibus terminaretur, Reges tamen, qui tum rerum potiebantur, in thesauris suis amplissimas opes reconditas haberent: nunc autem cum tot populi, tot gentes, tot regna diuitijs atque opibus florentissima Regis nostri inuictissimi ditioni subiaceāt, nec quisquam sit omniū regum, qui amplioribus opibus (modò uelit) possit affluere, quamplurimum tamen æris alieni contraxit, tantumque abest, ut infinitam uim auri reconditam habeat, ut creditoribus suis agrè possit satisficere. Quid aliud esse in causa dicemus, quàm incredibile, & inauditam quandam liberalitatem singularemque in omnes munificentiam? Norunt illam religio-

ORAT. IN LAVD. NVP.

forum hominum cætus sanctissimæque cœnobia,
norunt conuentus doctorum hominum selectissi-
mique omnium disciplinarum professores, no-
runt strenui milites, nec illi solum, qui rem præ-
clare ac fortiter gesserunt, sed eorum etiam pro-
pinqui ac necessarij, norunt uiri nobiles, qui splē-
dorem quidem & claritatem generis à maiori-
bus, non ampla patrimonia, nec largas diuitias
acceperunt, norunt pupilli parentibus orbatu ui-
duæque mulieres, nouit denique uniuersus popu-
lus Lusitanus, exteræque gentes norunt. Quis e-
nim unquam regem adiuit, qui non solū perhu-
maniter benigno aspectu mitibusque uerbis ab eo
exciperetur, sed etiam beneficio aliquo, donoue
non cumularetur? Hoc unum igitur in causa est,
cur omnium regum opulentissimus egeat, sed non
ille, meo quidem iudicio, uerè egere dicetur, qui
tales habet thesauros, quales ego oculis meis cer-
no. non enim in arcis (ut paulò antè dicebam) o-
pes suas repositas, sed in uobis, qui adestis, uniuers-
oque populo Lusitano sitas & collocatas habet.
Nec quispiam sibi persuadeat, quod uulgo supe-
rioribus diebus quorundam sermonibus iactaba-
tur, Regem his proximis quinque annis de suo ne-
mini quicquam largiturum, quòd maximis rerum
angustijs premeretur. Nō illo Rex noster est ani-

mo in suos, non illo natus ingenio. Haud fortasse decrunt, qui hoc illi persuadere conabuntur, & putent è re omnium esse Regē aëre alieno liberari, sed perinde ille sine aëre, cibo ac potu uitam propagare poterit, ac nihil donādo, nihilq; suis largiendo. Ea siquidē uirtute natura insita, ea prudentia longo rerū usu cōparata præditus est, ut præcipuū regis munus esse intelligat, omnibus consulere, beneficia dare, & unumquemq; pro meritis suis iusto dono afficere ac prosequi, præmiaq; ad excitandā uirtutē proposita habere. Idcirco ille iustorū meritorū uirtutisq; rationē imprimis habendā censet, nec quantū quis rerū fortuitarū ornamentis, naturæq; dotibus præstet, sed quantum uirtutibus ac præclaris artibus excellat, diligenter animaduertēdum & considerandū putat. Testis est Bracara nostra, ad quam moderādam Baltasar Limpus præsul sapientissimus atque integerrimus missus est, cuius auctoritate ac prudentia admirabili, in summa tranquillitate amplissima illa prouincia gubernatur: testis est hæc ciuitas, ut de cæteris taceam. Sed obsecro, quī labi aut errare poterit, qui ut incredibili ac diuina quadam sapientia ualet, ita duos fratres consultores habet, ut prudentissimos, ita amantiissimos, quos à suo latere uix unquā recedere patitur? Qualis se mihi
sylvæ

ORAT. IN LAD. NVP.

Sylua Henrrice & Ludouice principes, quàm la-
tus se dicendi campus offert, quàm multa de ue-
stra in Regē fratrem pietate, de mutua inter uos
beneuolentia, de summa animi moderatione, de ius-
titia cultūque religionis, de uitæ castitate ac san-
ctimonia, de morū integritate ac sapientiā, quàm
multa denique de omni uirtutum genere sese mi-
hi dicenda offerunt, quæ nec animus satis comple-
cti potest, nec quæ potest, pro dignitate, oratione
explicare. nullum enim est tantum flumen ingenij,
nulla tanta copia uisque dicendi, quæ non dicam
exornare, sed ne recensere quidem numerando
uestras laudes possit. Sed quid ego, Rex iniunctissi-
me, ueluti mei oblitus, & quodammodo extra me
positus diuagabar in pulcherrimis ac latissimis
tuarum laudum campis, quod alio loco (ut spe-
ro) plenius ac copiosius aliquando fieri licebit?
Nunc ad institutū nostrā reuertatur oratio. Cū
igitur Deus Opt. Maxi. tales nobis Reges, tales
principes dederit, cur in eorum (ut sepe dixi) tam
solido ac perfecto gaudio non exultabimus, o-
mnique letitia efferemur? felicitatisq; tā diu ex-
optatæ atque expetitæ, clara ac perspicua signa
non indicabimus? Quòd si illorum hominum, qui
nobis aliqua propinquitate aut necessitudine con-
iuncti sunt, celebrandis nuptijs, etiam atque etiam
uehe-

vehementer letamur, nec ullo alio quanuis felicit
rerum successu, qui amicis nostris contingat, ue
hementius letari solemus, quid in principis nostri
beatissimis nuptijs nos facere decet? atque illius
principis nuptijs, quo nec præstantior, nec excel
lētior desiderari à nobis potest? Reliquum est igi
tur, ut de his nuptijs, quæ diuinitus constitutæ ui
dentur, pauca dicamus, pauca de duobus illustrissi
mis principibus tam sancto matrimonio coniun
ctis. nec enim omnia quæ ad tantam rem pertinet
explicari possunt, nec si possent, uos me diutius fe
rendum putaretis, qui alijs etiam exultationum
generibus, nostros in Regem animo testificari cu
pitis. Perstringamus igitur quàm breuissimè, quæ
ne multis quidem, ut res tanta postulat, exprimi
possunt. Diuinitus quidem, ut sapientissimi homi
nes sentiunt, regnum Lusitaniæ ab illo, quod uul
go Castellæ appellatur, diuisum ac separatum est,
quod uel ex eo facile colligi potest. Cum maxima
grauissimâq; bella ferè usq; ad patrum nostrorū
memoriam inter hæc duo regna gesta fuerint,
maximâq; utrinque clades acceptæ, nihil tamen
unquam uel de hoc regno, uel de illo diminutum
est. Cum item celebratis utrinque matrimonijs,
procreata sobole, rerum summa iam penè inclina
ta in alteram partem uideretur, Deus tamen sa
pientiss

ORAT. IN LAVD. NVP.

pientissimus rerū omniū moderator, cuius secre-
 tissima cōsilia nemo intelligit, minimè unquā pas-
 sus est, ut hæc duo opulentissima regna, unius im-
 perio regeretur. Cuius rei aliæ quidē causæ esse
 possunt, obscuræ tamē atq; abditæ, soliꝑ; eterno
 Deo cognite: una certè hæc maximè perspicua
 manifestaꝑ; omnibus apparet, ut reges utrinꝑ; ha-
 beāt, ubi liberos suos matrimonio collocēt, nec ab
 exteris nationibus, alijs moribus, alio uitæ institu-
 to, alia lingua cōiuges asciscāt: ut enim una gēs
 Hispana, nos atq; illi sumus, ita uolūtatibus & ani-
 mis faciliè coalescimus. Possē hīc, si uellē, cōiu-
 giorū, quæ utrinꝑ; maxima duorum populorū
 felicitate constituta sunt, seriem longissimam re-
 censere: sed nec ea obscura sunt uobis, & ad fi-
 nem nostra festinat oratio. Illud certè scētio nul-
 lo modo præterire possum, hoc unum matrimo-
 nium mortalium omnium cōsensu, applausuꝑ; fe-
 licissimum iudicari. Et potentissimis regibus, quo-
 rum consilio ac sapientia maxima, florentissimæ-
 que regna administrantur, quæ tamen longè mi-
 nora inferioraq; tanta uirtute ab omnibus cen-
 sentur, ex optimis ac sanctissimis parentibus op-
 timi sunt nati liberi, optimè educati atque in-
 stituti ueteri illa Hispanæ gentis disciplina, illo re-
 ligionis ac pietatis cultu, illa uitæ sanctitate à præ-
 rentibus

rentibus ueluti per manus accepta, eiusdem ferè
 etatis, æqualitate, oris morumq; ut omnes ferūt,
 admirabili similitudine, ut nihil coniunctius, ni=
 hilque arctius dici aut excogitari possit. Nam ta=
 met si longissimi itineris spatio semoti ac seiuncti
 ad hunc diem fuerunt, animis tamen iam inde ab
 infantia coniunctissimis, ueluti præsentes uiue=
 bant. Summiusque ac propè incredibilis utriusq;
 erat in alterum amor. Perpetuò principē ac do=
 minum suum princeps Ioanna, ut in animo, ita in
 ore habebat. Ille autem eodem & animo & no=
 mine (adeò, ut hæc mihi cogitanti Androgyni
 Platonis in mentem ueniat) una spe, quam habe=
 ret se breui eius iucundissimo conspectu, suauissi=
 mæque consuetudine fruiturum, uiuere dicebat.
 In maximis tamē languoribus ac molestijs se per=
 acerbā uitam trahere, omnia tamen animæ suæ
 causa perlibenter ferre affirmabat, uerū inte=
 rim dum oculis suis eam intueri nō dabatur, nec
 per legitimā etatē celebrari nuptias licebat, pul=
 cherrimam imaginem, quæ sponsam quā ma=
 ximè referebat, in secretissimo conclauī habebat,
 cum qua quid ageret quid ue loqueretur, uos ipsi
 cum animis uestris reputate, ac uobiscum perpen=
 dite. Atque illi planè id sentient, qui ueri ac synce=
 ri amoris igniculis aliquādo exarserunt. Hoc pro
 certo

ORAT. IN LAVD. NVP.

certo multi affirmant, eius ueluti diuinæ imaginis amore uehementer principem conflagrasse. Quod si ita res habet, nunc ueram effigiem spectans, quibus amorum facibus incendetur? aut potius, si uerè amans animus, absentis desiderio languibat, ac penè contabescebat, nunc eam præsentem intuens, eiusq; peroptata consuetudine perfruens, quo solatio reficietur? quibus gaudijs, quâ ue letitia explebitur? Si item tabulam illam inspicendo, mirum in modum delectabatur, quo amore, quâ ue charitate non forma solùm uirginum omnium, quas maximus terrarum orbis completitur, pulcherrimam, sed etiam moribus præstantissimam, omnique uirtutum genere cumulatiissimâ sponsam adamabit, & in oculis suis gestabit? Cùm igitur & ætas celebrandis nuptijs, & tempus rebus omnibus comparatis peropportunum ad conficiendas exoptatissimas nuptias uideretur, electus est non solùm regum splendore, à quibus proximam originem ducit, clarissimus, sed singulari quadam ac propè diuina sapientia præditus dux Aueri, qui Ioannam principem magnificentissimo apparatu in Lusitaniam duceret, & Ioanni principi sponso suo traderet. Nec sanè iudicio omnium, quod prudentissimè deliberatum & consultiū est, potuit melius ac felicius accidere, quàm

Regis

Regis illius sapientissimi ac fortissimi uiri Ioannis Secūdi, nepos praestantissimus, Dux Aueri ipse item Ioannes, Ioannam principem regum neptem & filiam Ioanni principi, Regis Ioannis Tertij filio sponso suo traderet. Quam felicissimorum Ioannum turbam dux Aueri totius humanitatis ac gratiae plenissimis uerbis mirificè celebrat. Illa est enim morum suauitate & lepore, cui admirabilis est adiuncta sapientia, ut quod de Pericle Graciae principe dictum est, optimè ac uerissimè in illum quadrare possit, in eius labiis Suadelā sessitare, ab eiusq; ore melle dulciorem orationē fluere. Hic illustrissimo titulo Dux nobilissimus in lōga illa uia & Dux certissimus, & Comes suauissimus extitit. Et cum noua sponsa multis antea signis, uerissimum atque integerrimum erga principem animum, tum maximè hoc tempore declarauit. Cum enim populi Castellani ciuitatesque, per quas iter faciebat, maximo celeberrimoque apparatu ei obuiam procederent, orarētque, ut ad spectādos ludos, quos magnificè parauerāt, sibi aliquot dies concederet: benignè quidem ac per humaniter illa respondebat, indicans sibi gratum esse quod fecissent, uerū nolle se alios ludos, aliāque spectacula intueri, nisi principem ac dominū suum. Cūque magnis itineribus in Lusitaniam

ORAT. IN LAUD. NVP.

contenderet, atq; omnes sequendo ferè defatiga-
ti essent, illa affirmabat se quàm lentissime incede-
re, nec (ut manifestis indicijs declarauit) potuit il-
li quidquā grauius aut acerbius contingere, quàm
illa de honoris prærogatiua inter legatos conten-
tio, quæ in causa fuit, ut non tam properè, quàm
optabat, ad suum sponsum festinaret. Et his uelu-
ti signis faciliè colligere potestis, quàm felix ac fau-
stum futurum sit hoc matrimonium, cui maximè
iam inde à principio felicissimis auspicijs Chri-
stus Iesus uisus est fauere, qui media hyeme, cum
omnia frigoribus, niue ac gelu obrigere, cum im-
bribus ac pluuijs exundare soleant, tempus maxi-
mè tranquillū ac serenū dederit, ut nullū unquā
uer nostra memoria magis tēperatum uisum fue-
rit, quàm totum illud tempus, cum uel legati ad
eam missi, uel illa in tam longo itinere fuit. Qua
propter cum tot tantæq; felicitates, nō solum no-
stræ, sed ferè totius orbis terrarum his nuptijs cō-
tineantur, quid reliquum est, nisi ut immortales
gratias omnipotenti æternōq; Deo pro tanto in-
nos beneficio agamus? ab eoq; summis precibus
contendamus, ut inuictissimo Regi Ioanni Tertio
Catharinæq; præstantissimæ atque illustrissimæ
Reginæ, eiusq; fratri Carolo Quinto Imperatori
maximo, Ioannem ac Ioannam Principes persi-
miles

miles efficiat, & ut illi cum charis liberis, senes
cum senioribus parentibus, in summa felicitate,
quàm diutissime hæc regna moderentur. Sed ui-
deo uos gaudio exultare, & crectis animis alios
ludos expectare, qui tota urbe celebrabuntur, nec
iã uos diutius longiori oratione detinebo. Verùm

liceat antea, uos obsecro paulisper carmen

in has tam faustas nuptias, quod scriben

di genus huiusmodi rebus aptius

uidetur, audire eo silentio

atque animi attentio

ne, qua cœpi=

stis:

H 2

CAR

CARMEN IN NVP.

CARMEN IN NVPTIAS EO.

rundem Principum ab eodem autore
publicè Conimbricæ pro=
nunciatum.

S Acrum Heliconæ deæ, saltusq; aperite uirētes
S Aoniōsque lacus uestris reſerate poētis,
Vt placidos poſſint pleno ore haurire liquores,
Et longam ſatiare ſitim: ſac maxime uatum
Phæbe pater, letis muſis comitantibus adſis.
Certatimq; omnes, numeros & carmina dicant,
Et lætas placido recreent modulamine mentes,
Melliſuiſq; abigant urentes pectora curas
Cantibus, & mœſto depellant nubila uultu,
Nec mentem exagitet latitans diſcordia cæcis
Viſceribus, quæ ſæua ſibi certamina quærit.
Quæ ſibi crux ipſi eſt, quæ ſe malè cōſcīa torquet
Secedâtque dolor tædis furialibus urens
Corda hominū, cedat pauor, & gembūda quere
Inuidiæ macies toto procul orbe recedat, (la,
Inq; Heræbi abſtruſas abeat fœdiſſima ſedes,
Infeſtumq; odium cinctum crudelibus armis
Hinc procul effugiat, toruōq; iniuria uultu
Iuxta adſit, tumidas hinc importuna ſub undas
Ira relegetur, nullis furor impius oris

Terra=

Terrarum sistat, uastæq; sub antra paludis
Tartareosq; lacus bello comitante recedat.
Hinc præceps fugiat uitiorum turpis imago,
Ac scelerum horrendæ facies, immania monstra,
Quæ diris stimulis truculenta flagellet Erinny.
Hinc rabies, hinc disidium, tristisq; simultas,
Deniq; tranquillæ quæcunq; incommoda uitæ
Esse queunt, & quæ mentem turbare quietam,
Hinc procul ad manes abeant, sedesq; profundas.

Leta quies animi, leto exultatio uultu,
Et leti plausus adsint, & gaudia leta,
Curarumq; expers, rabidasq; exosa querelas
Letitia, & grati cantus numeriq; fluentes,
Iucundæ aspectu facies Charitesq; Iociq;,
Saltantesq; Chori, necnon grata agmina risus,
Quos propè sit nulla macula inculpata uoluptas,
Cui se addat comitem tenerorum mater Amorû,
Casta Venus, cui nuda fides, pax, gratia, ludus,
Vnanimisq; adsint resonantes plectra sorores,
Et placidis letas mulcentes cantibus aures.
Exultent procures, quorum decora alta resurgēt,
Ac possunt sua conspicui ostentare trophæa,
Et patrum illustres clara uirtute coruscant,
Quiq; suo splendore micant, qui regibus olim
Cuncta ferunt accepta suis, quibus inclyta debent

CARMEN IN LAUD. NVP.

Munera, & imperia, ac meritas uirtutis honores
Hi tam felici exultent modò sydere nati,

Exultet populus, quo non felicior omni
Terrarum orbe alius tali sub principe degit,
Cui modò contingit connubia fausta uidere,
Cuius thoros spectare licet festosq; Hymenæos
Per quos, tam felici æuo, & florentibus annis
Clarus Ioannes Princeps diuina propago,
Principe Ioanna fruitur, quam cuncta beaurunt.
Sydera clara poli, cuius speciosa refulget
Forma uelut rutilans solis iubar, altaq; uirtus
Nil mortale refert, magnis quæ regibus orta
Ni foret, illa tamen summo esset Principe digna;
Clauditur excelsò tam regia pectore uirtus:
Tam digna imperio est diuini gratia uultus,
Imperio immensi pateat quòd finibus orbis,
Hac tanta uirtute minor nisi machina mundi
Tota esset, multis magnisq; sit illa regendis
Dextera terrarum imperijs, si multa fuissent.

Sed quid ego his frustra insisto? quid conor inani
Diuinas animi dotes memorare camæna
Virgo Augusta tuas? Cœlestia numina forsan
Miretur mortale genus, sed tollere dignis
Laudibus haud poterit. Te nos mirabimur ergo
Induperatoris soboles pulcherrima Carli,

Quodq;

Quodq; datū est homini sublimes pectore laudes
Suspiciam, nostræ non sunt ea munera linguae.

Mæonides nouus exurgat, nouus alter Achilles,
Tam caput erexit terris uel maior Achille,
Ille etenim post lustra duo uix Pergama uicit,
Priamidemq; ducem longo uix Marte subegit
Deditus illecebris, & cæco captus amore,

Virgineos inter coetus, mollesq; puellas
Nutritus, tandem est Mauortia missus ad arma.

Noster at hic princeps iaculari, equitare, ferasq;
Exagitare solet, quem patruus optimus armis
Exercet princeps Lodoicus, gloria cuius
Veraq; laus animi lato diffunditur orbe.

Principe sub tanto ualidis exercitus armis
Egregias artes didicit belliq; togæq;.

Assistitq; alter lateri quem purpura uestit,
Quæ sibi pontificem nimium cupit incluta Roma

Henricus princeps, fidei pia dogmata sanctæ
Qui iuueni instillat, radiantis sydera cœli

Qui monstrat regi; suo, charoq; nepoti:
Sic doctus, sic instructus cœlestia uersat

Pectore, nec quicquam exiguum sub corde uoluit.

Atq; adeo his animis terrarum maximus orbis
Haud satis est, haud magna satis uictoria mūdus

Victus erit, tanta egregio sub pectore uirtus

CARMEN IN NVP.

Aestuât, ac tantis se tollere gloria rebus
 Occipit, & superas iam nunc contendit ad auras
 Celsa petens, iam nunc sublimia sydera poscit
 Res humiles spernens, iam nunc inuenilibus annis
 Et florente æuo, cum uix lanugine malæ
 Incipiunt tenera pubescere, pectore motus
 Ingentes uersat, penitusq; uirilibus armis
 Intentus, spumantis equi fera terga fatigat,
 Ludicrasq; acies, & bella simillima ueris
 Instruit, atq; hostes magni ducis instar ad arma
 Prouocat, excelsa iam nunc & mente triumphos
 Perdomito orbe agitat, iam nunc quos Africa Reges
 Quosue habeat populos, q̄ longo tramite ducta
 Sit regio, quæ finitimæ contermina gentes
 Regna habitent, nunc terra mari, nunc rupibus altis
 Claudatur queis præsidij, quibus utitur armis
 Scire cupit: fortesq; uiros, quos optimus usus
 Armorum edocuit, rogat, intentusq; libenter
 Audit, & illorum totus dependet ab ore.

Illeq; tum iuuenes, florenti ætate uirilem
 Dextram ostentantes, tali sic uoce profatur.
 Erigite excelsas, fidißima pectora, mentes
 O iuuenes, iam nunc animis præclara trophæa
 Iam uersate uiri, ac pedibus res subdite paruas,
 Iamq; acies, iam conflictus, uictriciaq; arma,
 Et decus

Et decus immortale animis euoluite uestris
Si potuit quondam sua subiuga mittere mundum
Pelleus iuuenis, Veneris mentita propago,
Si potuit Caesar, qui numina falsa colebant,
Cur ego uobiscum, ueri qui numina Christi,
Aeterniq; patris, supplex ac pronus adoro,
Milite tam ualido, fidei contraria ueræ
Agmina non cogam nostræ se subdere dextræ?
Iam propè tēpus adest, nostris cū uiribus Afri
Victi omnes, nobis cū se tota India dedet,
Infestumq; Sofim Turcamq; domabimus hostem.

Erigit his animos, & corda inuicta suorum,
Nil humile abiectumq; capit mēs principis alta,
Vera patris soboles, speciosæ gratia formæ,
Aetherei; micant oculi, faciesq; decora,
Et maiestati diuina admixta uenustas,
Cumq; suo grauitas non importuna decore,
Et quod nulla potest dicendi expromere uirtus,
Pingere quod nullis præstans facundia uerbis.

Sed quorsum egregios speciosi corporis artus
Commemoro, cū mens lateat coelestis in illis?
Quæ mihi suppeditat syluæ spacia ampla uirētis
Maius opus, magno dignum phœbo argumentū.
Sed tanto succumbo oneri, nostramq; Thalian
Inuitus tenuem agnosco. Nunc maxima rerum

CARMEN IN LAUD. NVP.

Se mihi spes offert, nunc se mihi gloria auita,
 Aeternumque decus patris, uirtutēq; partum
 Eximium nomen, quod nullo intercideret aeo:
 Nūc mihi se in superos pietas, magnūq; Tonantē,
 Nunc amor in populū legumq; uerenda sacrarū
 Maiestas, qua concordi regit omnia pace,
 Prouidāq; & constans animi uis, primāq; rerū
 Iustitia, & nullis uirtus infracta periclis:
 Atque illa in primis, qua Rex sibi pectora iungit
 Cunctorū, tā larga manus, tam prōpta uolūtas.
 Innumeraeque aliae uirtutes se mihi ponunt
 Ante oculos, quas tu felix imitabere princeps:
 Sed quas nostra suo nequit exornare nitore
 Musa nimis tenuis, tantis conatibus impar:
 Mœonidemq; optat nasci tibi, qui tua quondam
 Facta canat, summūq; decus super æthera tollat,
 Et patris exornet diuino carmine laudes.
 Nec dubiū est, cū te summū Deus optimus esse
 Ut spes promittit fidis certissima uotis,
 Veraq; signa docent, uoluit, nasci ille Maronem
 Mœonidemq; uolet, toto uictricia mundo
 Prælia qui memoret tot decertata trophæis,
 Atque reportatos deuictō ex orbe triumphos,
 Hunc tandem ostendet uenturi temporis ætas,
 Posteritasque dabit tibi fortunata Poëtam.

At modò

At modò cuiq; datū est, tædas celebrare iugales,
Regalēsque faces, seu scribat Apolline digna,
Seu tenui, & facili moduletur arundine carmen.

Sed fugite, ò nates, tristes caliginis umbras,
Ac tenebras uitate graues, dum nubibus atra
Tempora sunt, obscuræ habitāt in pectore nubes.
Conspicuum clarumq; iubar, Phæbiq; coruscum
Exoptate diem, recreat lux candida mentes.

Principis ergo oēs festos cantent Hymenæos
Hos iuuenes, letiq; senes, matresq; uiriq;
Hos populus, patresq; canant, hos nubilis annis
Maturis uirgo, pueri innuptæq; puellæ,
Ostententq; omnes ueris noua gaudia signis,
Gaudia quæ nequeunt maiora obtingere terris.

Acternumq; patrem nutu qui temperat orbē
Supplicibus uotis, ac pura mente precemur,
His det Principibus felicia secula uite,
Vt cum longæuis spectare parentibus illos,
Et charis natis, possimus maxima regna,
Ac totum sanctis moderantes legibus orbem.
Vtque hos connubio stabili, uincloq; iugali
Cernimus adiunctos, sic illi numine fausto
Aspiciant natōsque suos, charōsque nepotes,

I A C O B.

ORAT. FVNEB. IN
IACOBI TEVII BRACAREN.
sis oratio funebris in laudem Ioannis
illustrissimi Lusitaniæ Princi-
pis publicè habita
Conimbricæ.



Error, uiri Lusitani, ne illa
quæ in perferendis malis cō-
stantia, etiam in magnis &
excelsis animis plerunq; desi-
deratur, in dicendo me non
adeò firmo mētis robore uir-
tuteq; septum prorsus deferat ac deficiat. Cū il-
la præsertim sint explicanda mala, quibus nulla
grauiora, non solum oratione exprimi, sed ne co-
gitatione quidem comprehendī possint. Vbi enim
acerbissima illa recordatio mentem subit, unius
anni curriculo uix exacto, summa non solum to-
tius Hispaniæ, sed uniuersi ferè terrarum orbis
exultatione de huiusce infelicis Principis nuptijs
(cur enim illum infelicem non dicam, cuius im-
maturo obitu omnes infelices nunc sumus?) me
uerba palam fecisse, nunc autem occurrit, de lu-
ctuosissima eius morte, deq; grauissimo totius re-
gni mœrore & orbitate agendum esse, nec ad me
ditandū

ditandum cogitatio, nec ad dicendum mihi suppetit oratio. Quis enim tam infractus animus? quis tam ferreus ac marmorcus esse potest, qui tam subite rerum omnium mutationis, tam infelici calamitosoq; euentu non uehementer hæset, atq; adeò obstupe scat? Quæ, si animus deficiat, sufficere uox aut lingua poterit? Quid igitur faciam? quid consilij capiam? quò me uiri Lusitani uertā? cū nec oratio nec animus quidem tot tantaq; nostræ infelicitatis uulnera complecti possit, neq; ulla tantis explicandis malis par unquam reperiri possit eloquentia? Sed me, quando tam iusta imperantibus uiris grauissimis omnino oportet obsequi, aliud quid dicere necesse est. Satius enim erit, ut si mihi impositum onus sustinere non possim, uires meæ desiderentur, quàm uel officium, uel obsequendi uoluntas requiratur, maloq; suscepto officij onere opprimi, quàm propter animi infirmitatem, uel oblatum non suscipere, uel susceptum deponere. Vnde igitur tanti luctus intium sumam? An totius regni grauissimam perniciem, summam cladem & inexpectatum exitium prius dicendo prosequar? An parentum regum omnium qui unquā uixerunt optimorum ac sapientissimorum maestissimam orbitatem deplorcm? An tuam calamitosissimam

ORAT. FVNEB. IN LAVD.

tofissimam uiduitatem Ioanna Princeps omnibus
 miserijs & arumnis cooperta: quæ in tam tenera
 ætate uiduo ac deserto tam optati coniugij toro
 sine uiro mater appellaberis, perpetuoq; infeli-
 cissima iudicaberis, quia tam breui temporis
 spacio mulierum omnium felicissima fuisti? An
 potius Ioannis Principis nostri miserrimum ac
 tristissimū obitum sic lugeam, ut eius sortem, &
 calamitatem maximè deplorem, quem cum tot re-
 gna opesq; amplissimæ expectarent, subita ac re-
 pentina mors interceptit: qui terris uidetur idcir-
 co solum ostensus fuisse, ut mortales intelligerent,
 se tantisper uel optatissimis rebus fruituros, dum
 aeterno mundi moderatori collibitum esset, & ut
 omnium rerum etiam optimarū desiderijs modū
 statuere discerent: nec sua cupiditate, sed sapien-
 tissimi Dei uoluntate omnia metirētur. Huius ne
 ergo Principis omnibus corporis atq; animi egre-
 gijs dotibus præstantissimi, quem omnes undique
 perfectum fore non sperabant solum, sed propè
 iam uidebant, interitum lamentabor: qui dum in
 summa rerum omnium felicitate uersabatur, ue-
 luti oborta subita tempestate, ex oculis omnium
 creptus est. Hunc ne tuum Princeps Ioannes in-
 faustissimum obitum lugebo, atque illum grauissi-
 mi

mi mœroris acerbitate imprimis dignum profite-
bor? quod florenti ætate, rebus omnibus ad uolun-
tatem tuam fluëtibus, cum propediem expectares
ex charissima ac perfectissima coniuge, Caroli
Quinti Imperatoris filia, liberos uidere, tot Re-
gnis, tot opibus spoliatus, qui ad imperandum uni-
uerso terrarũ orbi natus esse uidebaris, in exiguo
tumulo nũc mortuus ac frigidus iaceas? Hæc qui-
dem nõ pauci homines, atq; ijdem nõ prorsus ex
media turba imperitaq; multitudine grauisimo
luctu digna arbitrantur, Principemq; illum infæ-
licem iudicant, qui cum nuper rebus omnibus, nõ
paucorũ hominũ iudicio, maximis ac præstatiissi-
mis abũdaret, cui peroptato omnia, & uirgula, ut
aiunt, aurea cõtingebãt, ueluti è uestigio uitam cũ
morte cõmutauit. Verũ mea longè alia est sen-
tentia, siquidem tantum abest, ut cũ qui ita perie-
rit, infelicem existimem, ut mihi perbeatus esse ui-
deatur, qui mortalitatis huius ærumnis ac mise-
rijs relictijs, ad cœlestes beatorum sedes peruola-
uit, ut æterna felicitate nulla malorũ labe cõsper-
sa cõtaminataq; perfruatur. Nec sanè uereri nos
oportet, quin omnibus uirtutibus cumulatus Prin-
ceps, tã diligēs sanctissimæ religionis obseruator,
tam ardētī Dei amore inflāmatu, tã deditu uero
pictatis

ORAT. FVNEB. IN

pietatis cultui, inter cœtus angelicos beatorumq;
 consortium uersetur. Nam si iam inde ab incun-
 te eius ætate seriem temporum repetere, ac uelu-
 ti per gradus paulatim usq; ad extremum eius ui-
 tæ terminum progredi uelimus, quid ille, obsecro,
 per omnē uitam egit, quod huiusce felicitatis præ-
 mio dignum non censeatur? Illa enim prima mo-
 rum institutio sanctissima ac perfectissima exti-
 tit. Quandoquidem unā cum lacte nutricis, quod
 dicitur, omnem morum honestatem, omnesq; uir-
 tutes paulatim imbibit, ac deinde uiris selectissi-
 mis, omni uirtutum ac doctrinæ genere cumula-
 tis traditus fuit: qui sensim incundissimum totius
 honestatis, modestiæ ac pietatis succum in illum
 tanquam in uas nitidissimum instillarunt. Omni-
 busq; artibus, quæ principibus dignæ habentur,
 summa cura ac diligentia eruditus est. & primaq;
 illa literarum elementa & celeriter didicit, &
 perfecte calluit: cumq; tenera adhuc ætate puer,
 ac propè infans esset, ipsas literas doctè ac felici-
 ter depingere didicit. Rationemq; numerādi pla-
 nē intellexit, & mathematicarum artium, geogra-
 phiæ & astrologiæ potissimum, non expers nec
 ignarus fuit. Aristotelis autem diuinum opus de
 moribus, quæ uulgo Ethica appellantur, & de re-
 rum

rum publicarum administratione, quæ politica dicuntur, manibus quotidie uersabat, & à doctissimo reconditaq; maximarum rerum eruditione prædito summisq; animi atq; ingenij dotibus clarissimo uiro Antonio Pino præceptore suo diligenter explicata perfecte intellexit. Linguarum etiam plurimarum ac latinæ potissimum, adeo peritus euasit, ut cum uix decimumquartum annum natus, à legato quodam summi Pontificis interrogaretur, qua lingua ipsum loqui iuberet, perhumaniter ut solebat, sed regia quadam sui fiducia respondit, ut qua lingua uellet, loqueretur. Adde te his armorum, equitandi, ac uenandi peritiam, quæ omnia non minus doctè ac peritè, quàm uenuste & eleganter faciebat. Sed quorsum in his recensendis diutius immoror? quæ tametsi honesta sunt ac præclara, dignaq; uero principe, si cum alijs tamen, quibus ille præditus fuit, conferantur, leuia ac propemodum exigua uidentur. Singulis enim in illo prudentia, singulareq; iudicium extitit, ante annos animumq; gerens, curamq; uirilem, ita omnia consultò & subductis, ut aiunt, rationibus agebat, ut iam matura ac propè senili ætate uir esse crederetur. Aderat huic prudentiæ adiuncta ueluti comes animi moderatio, quæ intemperantes effrænatosq; affectus coërcet, & in-

ORAT. FVNEB. IN

sultantes ac tumefcentes motus ratione comprimit. Aderat celsitudo quadam animi, quæ ut res humiles & abiectas cõtemnit, ita magnas ac sublimes suspicit: nec quicquã tam arduũ est ac laboriosum, modò perfici possit, quod honestatis publiciq; commodi causa non suscipiat. Hac ille quodã modo instructus ac præmunitus sæpenumero dicere solebat, se non ob aliam rationem optare longiorem uitã à Deo sibi concedi, nisi ut de populo Christiano benemereri, Maurorũq; vires frangere ac cõprimere posset, magnisq; adhortationum incitamentis nobilium iuuenũ animos ad spem rerum maximarũ erigebat. Præterea tanta animi benignitate, mäsuetudineq; præditus fuit, ut neminem quauis tenuem atq; inopem, quauis exterum ac peregrinũ, non libenter humaniterq; exciperet. Sed cũ tãta humanitate morumq; suauitate regia quaddã maiestas cõiuncta erat, nec quidẽ ignorabat se potentissimi Regis filiũ esse, & regni successorem, si Deo uisum esset, aliquando futurũ. His tot ac tantis uirtutibus addita erat quædam in populũ beneuolentiæ propensio, ut præclare intelligere uideretur, perfectissimi Regis præcipuũ officiũ esse, populũ rebus omnibus subleuare, illi adesse ac subuenire, illũ omni ratione adiuuare ac beneficijs prosequi. Adeo ut nemo unquã

ab eo aliquid postularet, quod si fieri posset, aut de suo libenter non largiretur, aut à parentibus non impetraret. Quam ille beneuolentiam & charitatem in suos iucundissimo aspectu ostendebat ac prae se ferebat, cum mansuetissimos illos & omnium gratiarum plenissimos oculos in uniuersum populum coniciebat, atque ita amor ille uerissimus, quo suos prosequabatur, nulla simulationis macula conspersus, facile cognosci ac perspicui ab omnibus poterat, quo ille sic omnium animos sibi conciliabat, sic omnium ad se uoluntates attrahebat, ut eum non solum tot regnorum, uerum etiam tot paternarum uirtutum heredem aliquando futurum nobis promitteremus: manifesta quoque indicia expectatae felicitatis, quae Lusitaniae populis contigisset, si diu in terris mansisset, prorsus apparebant, nec illa nos fallere ullo modo poterant. Sed non ea uoluntas aeterni fuit numinis, cuius secretissima consilia mortales nequaquam intelligunt, quibus tamen nos acquiescere oportet. Nam licet nihil grauius nihilque perniciosius rebus nostris, uti omnium fert sententia, contingere poterat: necesse est tamen, ne omnipotentis Dei uoluntati resistere uideamur, ut tantum luctum aequo animo feramus. Quod si lugendum est, nostra, hoc est, Reip. id causa facere debemus.

ORAT. FVNEB. IN

Ego enim, ut paulò antè dicebam, præclarè cum illo actum esse arbitror, qui huiusce miserrimæ uitæ aut mortalitatis potius ergastulo relicto, in regiam cœli conscendit. nam qui tam moderatè, tam incorruptè ac sanctè uixit, in illa præsertim ætate uitiorum experti qua obiit, quî potest non perfrui beata uita? Non tam igitur sortem illius deflere, quàm nostra peccata ac scelera debemus: quæ, uti uerisimile est, in causa fuerunt, ut regno tam salutarem principem, tam repente amitteremus. Nam, meo quidè iudicio, par est à summo & æterno Deo, uel tyrannum aliquem crudelem atque impium populo ingrato dari, uti grauius affligatur, uel prudentem ac moderatum principem eripi, quo Resp. quietè ac tranquillè gubernari poterat. Quapropter rationi in primis consentaneum uidetur, ut non illius causa dõleamus, quem ueluti pro certo habemus summa nunc in cœlis felicitate perfrui, sed nostra, nostra inquam, & totius regni causa lugeamus, quibus ille princeps ereptus est, quo ne meliorem quidem optare poteramus: neque enim nos dignos Deus Opti- Max. esse duxit, quibus talem principem, tamq; consummatum omni uirtutum genere diu relinqueret, uoluitq; nobis illum primum ostendere, ut ducti antea uitæ pœnitentiæ, à uitijis quibus un-
dique

dique uolutabamur, abstinereamus, ac deinde cum
 obstinatos in fœdiſſimis uitiorum ſordibus ani=
 mos noſtros uidit, non delicias, ut de Tito Veſpa=
 ſiano dictum eſt, ſed unicum quod habebamus lu=
 men, unicum præſidium ac ſolatium nobis extra=
 xit. Noſtra peccatorum colluuiſ, noſtra ſclerũ
 nefandorum turpitudò, ſentinaq; flagitiõũ tam=
 pium, tam moderatum, tam facilẽ ac benignum
 principem, tot regnorum ſpem, ac ſalutem, & ut
 paulò antè dicebam unicum patriæ lumen nobis
 abſtulerunt. nec aliud, quæſo uiri Luſitani, me ani=
 mo ſentire, aliud ore proferre credatis. Quid
 enim innocentiffimus atq; integerrimus princeps,
 illa præſertim ætate, qua uitij præſus expers erat?
 Quid eius optima ac honeſtiſſima uxor? Quid ſa=
 piendiſſimi parentes, in quibus omnes ſummias uir=
 tutes ſuſpiciunt & amplectuntur, meruere, ut hac
 tanta felicitate priuarentur? Noſtra, ut ſæpe re=
 peto uitia in cauſa fuiſſe arbitror, ut ab his ſpur=
 ciſſimis terrarum lacunis, turpiſſimisq; ſordibus
 ad perennem illam cœlorum amœnitatẽ, felicesq;
 ſedes beatorum, tam properẽ confugeret. Noſtris
 ille ſcleribus proſtigatus, noſtrisq; flagitijs ex=
 pulſus, ſummum illud bonum, quod nulla tempo=
 rum iniuria corrumpi aut labefactari poteſt, ſum=
 mamq; felicitatem conſecutus eſt. Et nos adhuc

ORATIO FVNEB. IN

aut ardenti inuidiæ æstu conflagramus: aut tu-
mentis superbiæ flatu insolenter efferebimur: aut
immanium cupiditatum ardētissimis facibus æstu
abimus: nullusq; maledicētiæ, nullus erit procaci-
tatis ac petulatiæ modus? Habetur enim inter no-
stros homines ueluti pro ioco turpissimū illud ob-
trectādi uitiū, cū nullū scelus aut flagitiū magis
uiris bonis infestū, magis omnipotenti Deo inui-
sum sit, quā alterius nomē ac famā uirulēta lin-
guæ ueneno inficere ac deturpare. Qui pecuniā
aut uestē inuito domino aufert, capite multatur:
qui alterū honestissima fama spoliāt, qui præcla-
ram nominis existimationem clam detrahit, uir
factus atq; elegans prædicatur. Alijs quidē, dicā
liberē quod sentio, non paucis uitijs nostra Lusitania
redundat, sed hæc præsertim pestis latissimē
patet, omnesq; regni fines undiq; obsessos ha-
bet, ac uereor, ne hoc præcipuē uitio iratū in nos
numen, lumen illud nostrum nobis abstulerit. Ve-
reor, inquā, ne ut olim urbes illæ propter infan-
dum atq; inauditum scelus cœlesti incendio con-
flagrarunt, ita nunc ob nostra maledicētiæ uitia,
iratus dominus, nos ut seruos improbos, nouis sup-
pliciorū generibus affecerit. Quare demus in po-
sterum diligēter operam, maximeq; elaboremus,
ut iustam Dei iram, mutato in melius uitæ gene-

re, placare possimus. Nam quemadmodum inueterata peccandi consuetudine, multisq; commissis criminibus, uoluntatem summi parentis à nobis alienauimus: ita si nunc uitam rectè constituerimus, si terrenis his sordibus neglectis ac proculcatis, cœlestia spectauerimus, & in solū Deum cor nostrum iactauerimus, mitissimus pater nos immensis suis beneficijs cumulabit, nobisq; omnia quaecunque petiuerimus, liberaliter largietur: quod nos summa fidei constantia facere oportet, nisi infinita alia Dei flagella sentire ac perpeti uelimus. Nec oro uos, uiri Lusitani, expectemus, ut exquisitis alijs & inusitatis poenarum tormentis iure cruciemur, Aegyptiorumq; more tot malis, totq; afflicti supplicijs iram numinis tandem agnoscamus, grauissimisq; poenis ac cruciatibus ab hoc uitiorum somno serò excitemur. An similes pecudibus erimus, quæ dum præsentem lupum intuentur, huc atq; illuc diffugiunt: ubi uerò præda onustus abiit, periculi transacti immemores securæq; ad pascua redeunt? nonne multò satius esset prouidum ac uigilantem nauclerum imitari, qui tempestatem impendentem longè antè prospicit, & tanquam ex specula concitati, maris tumescentes fluctus intuetur, rebusque suis opportunè consulit, nec periculum aut damnum

expectat, sed ratione ac consilio prouidet, ne in
 illud unquam incidat? Quam multa nostris tem-
 poribus detrimenta (quibus sapientissimus mundi
 gubernator mentes nostras erigebat) rebus Lusi-
 tanicis contigerunt? Et ut alia prætermittā, quor-
 sum enim attinet in tam acerbo & crudeli uulne-
 re cicatrices alias exulcerare? Nonne satis nos
 summus ille rerum opifex, cum repetitis tam sæ-
 pe uulneribus, tot liberos optimis Regibus aufere-
 bat, admonere uidebatur, uti uitia nostra exuere-
 mus, rectum atq; honestum amplecteremur? quo
 ille tāquam optimo sacrificio facile placatur, nec
 aliud à nobis clemēs ac benignus pater magis exi-
 git aut requirit, nec quicquam abnegat certa &
 cōstāti fide, puro ac sincero pectore ab se aliquid
 efflagitantibus. Sed nos obcæcati nostrorum uitio-
 rum tenebris solutiq; uoluptatibus, tot bona totq;
 felicitates amisimus. Nunc quæ decem liberorum,
 nisi fallor, mater fuit Regina præstantissima, or-
 bata est omnibus. Nunc amplissimæ sobolis pater
 Rex integerrimus, iam pater appellari non po-
 test. Superstes defunctis omnibus liberis uiuit, ac
 faxit summus rerum moderator, ut diu nobis re-
 gnoq; uiuat, quo saluo & incolumi res utiq; no-
 stræ floreant, nec adhuc spe destituti sumus, no-
 men Lusitanum, quod nunc mœrore triste & af-
 flictum

flictum iacet, modò regni gubernaculum diu in manibus Rex potentissimus habeat, caput erigere posse. Sed uidemus interim, uiri Lusitani, maximam hanc cladem, qua nulla maior aut acerbior esse poterat, huic regno contigisse. Videmus uobis Reges sapientissimi iustissimam luctus ac mœroris causam esse. Vnicus filius, regni futurus hæres, tenera ac florenti ætate, cum selectissima uxore coniunctus, dum propediem partus expectabatur, princeps ille, quo nec corporis dotibus, nec animi ornamentis uisus unquam alius præstâtior fuerat: in quo educando atq; instituendo tam feliciter opera collocata erat, cuius iam nō exurgentes spes, sed summa uirtus animiq; sapientia elucebat, subitò ac ueluti ex improviso de medio sublatus est. Acerbissimum hoc uulnus pectus uestrum transfixit, aut potius ingens clades uniuersum regnum oppressit, tametsi nullum satis idoneum uerbum inueniri potest, quo tantum incommodum, tantumq; exitium exprimatur. Nec sanè dubito, quin singulis ferè temporum momentis, licèt uultu dolore celetis, taciti cum animis uestris cogitetis, ut à uobis enutritus, ut altus, ut institutus atq; eruditus fuit, ut nihil quod ad rectam, ac sanctam principis educationē pertinebat, neglectum ac prætermissum est: ut sapiētissimis uestris

ORAT. FVNEB. IN

consilij cum ad uirtutem capeffendam excitabatis, ut docilem & bene formatum natura animū optimis moribus ac doctrina ornabatis, quem uestra senectutis unicum solatiū, totiusq; regni præsidium fore putabatis. non, inquam, dubito, quin grauissimum animo dolorem concipiat, uestra licet animi cōstantia nota sit & explorata omnibus, cū indoles illa planè regia, mens optimorū consiliorum capax, insitaq; natura bonitas ac singularis modestia uobis in mentem ueniunt, ut libenter uestris monitis parebat & obsequeretur, ut nihil grauius & acerbius ducebat, quàm committere aliquid, quod uobis minus placeret: cōtrā que nihil maius ac iucundius sibi posse contingere putabat, quàm ea facere, quæ uobis probarentur. Tot rerum mœstissimarum recordatio quis dubitare poterit quin uobis sit acerbissima? præsertim cū ante oculos uideatis principem illam illustrissimam, nurum uestram, quid nurum dixit? filiā debucram dicere, uoluntate quidem & amore planè filiam, generis uerò ac sanguinis coniunctione propemodum: cū illam uideatis, illis moribus ac uirtutibus præditam, ut ad imperandum Lusitanis, non instituta esse, sed quodammodo facta uideatur. illam, inquam, uestro unico filio, regni principe, amantissimo marito suo matrem

ac puellam destitutam, quæ in tristissima uiduitate, maximaq; solitudine omnem prorsus ætatem coneretur. Cui enim denuò uxor destinari tanta princeps, tanto amisso principe poterit? Illi ne par rem reperietis uirum, eo erepto, cui in toto terrarum orbe par nullus reperiri poterat? Cùm illam, inquam, uideatis, nunc omnium mulierum mœstissimam, quam nuper rebus omnibus florentissimam uidistis: quæ tot adolescentibus honestissimo loco natis, tot uiris, quorum opera ac ministerio in regia utebatur, tot nobilissimis uirginibus à patria, quemadmodum honestum ac decens erat, comitata ad nos uenit. hæc cùm uobiscum contemplantini, quis de acerbissima animi uestri ægritudine ambigere poterit? Ego quidem ex me, de alijs coniecturam facio, nec quenquam arbitror non planè intueri, uestra pectora atrocissimo confixa uulnere. Licet ea animi firmitate septi sitis, ea uirtute & constantia muniti, ut sapientissimè tam iustum ac uerum mœrorem occultetis, atque eos ipsos, qui ad uos consolandos ueniunt, uultu placidissimo uerbisq; firmissimis corroboretis, cùm id humanitus contigisse dicatis. Sed inter secretiores Regiæ domus recessus, præter alia, quæ ad priuatū dolorem pertinet, patriā ipsam, qua nihil uobis est charius, nunc prorsus languidam

ORAT. FVNEB. IN

dam ac iacētē uidetis, in maximo periculo uer-
sari, ac timere, ne aliqua rerum mutatione no-
men Lusitanum deleatur, aut ex aliqua parte la-
befactetur. Hæc non possunt uobis non esse per-
acerba, sed audite aliquātisper (si placet) uobiscū
patriam loquentem, de qua præcipuè in hoc ue-
stro domestico ac priuato luctu solliciti estis: quæ
ut uobis regnātibus felicissima semper extitit, ita
nunc haud dubitat, quin in eodem statu se perma-
nere cupiatis, sic illa modò squalida & afflicta uo-
biscum agit, sic uos supplici oratione obtestatur,
& modis omnibus contendit, ut quemadmodum
intētissimam sui curam semper habuistis, ita nūc
uel maximè suscipiatis, nec se rebus adeò turbulē-
tis ac propè desperatis deseratis. Ego, inquit, Lusi-
tania omnibus gentibus nota, tot populorū ac re-
gnorum domina, illarum etiam nationum ac ter-
rarum regina, quæ neprisca quidē temporibus co-
gnita fuerunt, tantum Rex inuictissime, te regnā-
te, caput erexi, ut & armorum uirtute, & uero
religionis cultu, & doctrinæ gloria, ut modeste de
me loquar, nulli genti aut regio cedam. Nam, ut
quamplurimas insulas ditioni tuæ subditas præ-
teream, latissima Aethiopiæ regna, Brasiliam re-
rum omnium ubertate affluentem, felicissimos In-
diæ populos, ac penè totum Orientem, faustissimis
tuis

tuis auspicijs, singulari tua uirtute ac sapientia,
 meaq; opera tibi subiecisti. & (ut uerum fatear)
 nec Emanuelis patris tui, cuius memoria nunquā
 ex animo delebitur meo, quo regnum moderante
 prosperè mihi cesserunt omnia, nec aliorum re-
 gum tēporibus tam felix ac beata, quā te rerum
 potente, uixi. & hoc nomine apud exterās natio-
 nes felicissima iudicata sum, quòd te Regem na-
 cta fuerim. In hoc enim prācipuè semper labora-
 sti, in hoc tuā euigilarunt cogitationes, ut rebus
 meis, meae saluti ac dignitati consuleres: nec sanè
 unquam ingrata ero, tuāq; innumerabilia in me
 beneficia perpetuò, quā libentissimè agnoscam,
 ac memoria tenebo, nec quicquam optabo magis,
 & assiduis precibus à Deo contendam, quā ut
 summa incolumitate, rerumq; omnium felicitate
 perfruaris. Nec enim tu de meis commodis, ac sa-
 lute magis sollicitus es, (licet sis quā maximè)
 quā ego sum de tua, quod facile ex hoc meo a-
 cerbissimo luctu, grauissimōq; mœrore colligere
 poteris. nam licet mea causa uehementius confici
 non possim, unico nostro crepto lumine, tua tamē
 quā grauissimè acerbissimeq; angor atq; affli-
 gor. Sed cum iam ita se res habeant, nec facta in-
 fecta esse possint: quando me tam charā semper
 habuisti, & in oculis quodammodo gestaſti, noli
 per

ORAT. FVNEB. IN

per Deum immortalem me, tam turbulentis tem-
poribus deserere, noli te ita macerare, ut mei cu-
rā deponas, meq; miserā atq; infelicem destituas.
Fac omnes rationes ineas, ut non solum pristina
mea dignitas conseruetur, sed in posterum etiam
magis ac magis augeatur. Tu uero sapientissima
regina utere solita animi tui uirtute ac constan-
tia, uirumq; tuum Regem ac parentem meum,
quo nihil habemus in uita charius, tibi ac mihi in-
columem serua. tuum prudenter supprime & oc-
culta dolorem, ut nobis ille integer adesse possit,
nostrisq; rebus consulere, quæ à quadringentis an-
nis aut pluribus, indies magis ac magis austæ &
amplificate fuerunt, & in illo rerum statu nunc
uersantur, ut nisi eius saluti modò consulas, de me
prorsus transactum esse existimes. Hæc quobiscum
uestra Lusitania loquitur, cui ut semper maximè
prospicere uoluistis, id nunc præsertim in tāta re-
rum perturbatione à summa uestra animi uirtu-
te & cōstantia expectatur. Nec profecto est, cur
animos despōdere debeamus, regno cessura omnia
feliciter, modò constanti & infracto animo in-
sultantis in uos fortune tela repellere positis.
Sed uires nostras aliquantisper colligamus, ac rē
ipsam penitus erecto atq; excelso animo cōsidere
mus. Quid nouæ aut inaudite rei modò cōtingit?
mortuus

mortuus est mortalis, ad id natus, ut aliquādo moreretur, uerū immaturè, & ante diem obiit. Sed, obsecro, est ne certa aliqua dies hominibus constituta, qua die mori eos oporteat? nonne infantulos, pueros, iuuenes, uiros etiam robustissimos quotidie uidemus emori? Quasi quicquam magis certum & indubitatum sit, quàm omnes, quotquot nati sumus, aliquando morituros? atq; item magis dubium & incertum, quàm tempus illud dum mori continget? Ac propterea sapientes uiri, quæ hominibus in uita accidunt, dubijs fortune casibus obnoxia esse dicunt, mortem autem ipsam, fatum, à fando quasi certam Dei uocem, ac necessariam appellant. Omnes igitur nos emori necesse est, id uerò quando eueniet, à uoluntate Dei pendet: & nos diuinæ uoluntati resistere audebimus? nos summi parētis imperio per omnia non obsequemur? Si quis mutuū, aut depositū, aut quod alteri precario dedit, repetit, ius suū postulat, neq; ullo modo negari debitū pōt. Deus rerū opifex ac moderator, cum uitā, quā hominibus ueluti precario dedit, repetit, iniustus appellabitur? Indignū profectò sapiētibus uiris, ne dicam Christianis hominibus, diffugere auctoritatē Dei, & ex eius uolūtate omnino nō pēdere, aut existimare diuinā prudētiā quā fieri, qd nō sit optimè ac
sapien

ORAT. FVNEB. IN

sapientissimè factum. Cur quod omnes ab integer-
rimo ac patientissimo uiro præclarè dictum ore
prosfitemur, re ipsa non comprobabimus? Domi-
nus dedit, Dominus abstulit, sicut Domino pla-
cuit ita factum est, sit nomen Domini benedictum.
Cur in caducis humanæ fragilitatis rebus sp̃e col-
locabimus, quando omnia in terris leuia & in-
constantia, omnia mutationi internecioniq; obno-
xia uidemus? nihil stabile ac firmum, nihil quod in
omnes horas ac temporum momenta non mute-
tur, cernimus? Deinde quid attinet adeò angere, at-
que affligi? quando nec huiusmodi animi ægritu-
dine malis remedia inueniuntur, neque ad alios
usus atrocissimus hic dolor conducit, nisi ut abie-
ctissimi animi imbecillitatem palàm declaremus,
Deiq; consilium quodammodo reprehendere ui-
deamur, nosq; nouis miserijs nouisq; angoribus
obruamus? Hæc enim ægritudo animorum carni-
fex crudelissima, omnium malorum ac despera-
tionum fons est, quam uiri eruditi forti & bene-
cordato homine indignissimam esse iudicarunt.
Nam ceteros animi affectus, modò sint medio-
cres, in sapietem posse cadere affirmarunt, hanc
autem anxietatem & ægritudinem animi pror-
sus ab eo exploferunt: atq; illam ut perniciosissi-
mam pestem, ut teterrimum uenenum, deuittandã
esse

esse dixerunt. Quæ uiuentibus, ut uidetis, infestissima, crudelissimaq; hostis est, mortuis autem quæ potest esse utilis? Quare ubi pauca tecum Rex in uictissime, pauca uobiscum uiri Lusitani, quæ ad tanti mali solatium pertinent loquar, finem dicendi faciam. Ego quidem, ut ingenuè fatear, grauissimo animi dolore discrucior, tum ob communem Reip. salutē, quæ tota ex præstantissimo illo principe pendebat, tum ob quorundam meorum propinquorum hominum mihi amicissimorum, quibus ille plurimum fauebat, ac meam etiam priuatam causam, nam & me perbenignè alloquebatur, & quædam à studijs meis decerpta munuscula, aliquando humaniter exceperat, nuperq; dum in curia per aliquot dies uersatus sum, ad studia maiori animi contentione capeßeda, laboresq; perferendos spe certa mentem crexit meam. Quare quotidie aliquid meditabar, literisq; mandabam, quod illi possem aliquando offerre, & iam totius Romanæ historiæ compendium, penè absolutum habebam, quod iam ad eum propediem mittendū curabā. Itaq; cū in summo uerser mœrore, quæ possum quempiam consolari? Verū, Rex inuictissime, dicam liberè, si potero, dicam constanter quod sentio, si iustissimus dolor meus patiatur.

ORATIO FVNEB. IN

Sed sapientissimorum hominum exempla prius commemorabo, quibus perspicue ostendam, eos constantissime cum cæterarum rerum, quas charissimas in uita habuerunt, tū optimorū liberorū casus tristissimos, necesq; æquissimo animo pertulisse. Quid Davidis Regis sapientissimi, nuntiata filij morte, ex summa tristitia cōuersum in hilari tatem uultum? Quid Iob rerum omnium, quibus copiosissime abūdabat, grauissima iactura filiorūq; elade audita, patientiam? Quid tot Romanorum principum, tot Atheniesium, tot Lacedæmoniorū, tot exterarum gentium, tot nostrorum hominum, tot antiquitatis, tot huiusce memoriæ exempla cōmemorare attinet? Quid Horatij Puluilli infra-
cti cōstantisq; animi uirtutem, cui in dedicatione templi cū nuntiaretur filium esse mortuum, postem, quem manu tenebat, ne templi dēdicatio impediretur, nō reliquit, nec à publica Religione, ad priuatum dolorem constantissimum uultum auertit, maluitq; sapientis Pontificis, quàm patris indulgentis partes agere. Quid Pauli AEmilij magnitudinem animi, qui cū quatuor præstantissimis liberis felicissimus haberetur, duos alienis familijs adoptandos dedit, reliquos duos in triumpho, quem de Liguribus ac Macedonibus obtinuit,

nuit, amisit. Cuius tantum animi robur fuit, ut recentibus adhuc liberorum funeribus, hanc ad populum orationem habuerit. Cum in maximo proventu felicitatis uestrae Quirites timerem, nequid mali fortuna moliretur, Iouem Opti. Max. cate rosq; deos precatus sum, ut si aduersi quid populo Rom. immineret, totum in meam domum conuerteretur. Quapropter bene habet se res, annuendo enim uotis meis, id egerunt, ut uos potius meum casum doleretis, quam ego uestrum ingemiscerem. Sed quorsum hæc commemorare attinet, quæ non minus nota sunt tibi, Rex sapientissime, quam est omnibus gentibus, ac nationibus comperta & explorata inuictissimi animi tui constantia, qua tam moderatè, tot maximarum rerum detrimenta, totq; liberorum funera tulisti? Sed cum hæc maxima sit omnium clades, quæ tibi, & uniuerso regno poterat contingere, inusitato etiam animi robore, inusitataq; mentis firmitate ad eam perferendâ opus est. Quid enim, ut paulò antè dicebâ, emolumenti, uel illi, qui iam obiit, uel nobis, qui superstites manemus, afferre hæc potest animi agritudo? At obijciat aliquis inhumanum esse talem filium atque unicum regni Principem non lugere. Liceat obsecro mihi

ORAT. FVNEB. IN

liberè respondere. Aiunt doctissimi sapientiæ magistri, homines quo rerū imperitiores, & animo magis humili & abiecto, eo grauius & acerbius sua incommoda lugere, sed tandem longinquitatem temporis, uel maximis doloribus mederi, & quandam uelut cicatricem malis obducere. Ad-
dunt præterea uiros sapientes ab ipsa ratione, & consilio remedium petere, quod imperita multitudo à lōga temporis diuturnitate expectat. & hac ratione comprobant ægritudinem animi minimè naturalem esse, sed prorsus ab opinione pendere, quòd natura nobis insita à nobis tempore non recedant. Cū igitur Rex perfectissimè hæc ita se habeant, & illa sapientia, illo rerum usu ualeas, ut tibi nemo melius consulere, quàm tu ipse possis, animaduerte uniuersum regnum abs te summis precibus contendere, ne te dolore ac tristitia conficias, tuæ ita ualeitudini consulas, ita respicias te ipsum, ut de re tota cogites, quæ omnino ex te pēdet. Quare uos duo fratres, duo gentis Lusitanæ præsidia, Henrice & Ludouice principes ab Regis nostri, fratris uestri latere nolite recedere, uestra uirtute eius confirmate constantiam. Quòd si in cunctis fortunæ reflatibus nunquam illi defuistis, si eius incommoda grauius etiam quàm uestra

stra pertulistis, nunc præsertim res tanta postulat, uti uos semper ante oculos uideat suos. Huiusmodi enim mœstis, & acerbis temporibus, uera atq; integra fides, constans perfectusq; amor cer nitur, quod uos planè perspicitis, qui omnia sapiēti ssimè facitis, nec sanè dubium est, quin uestra in illum nota omnibus & explorata charitas nunc se maximè ostendat. Quòd si hæc à me temerè & incōsultò dicta fuerint, meæ summæ ac uerissimæ in Regem pietati condonare debetis. Vos autem, uiri Lusitani, & si non potestis non sentire tã acerbis uulneris dolorem, quod præcipuum est, inter uestras lachrymas efficite. Omnes cœlites intētissimis precibus obtestamini, atq; in primis Deū perbenignum & clementem patrem, ut uita defunctum principem æterna felicitate donet, Regemq; nostrum, ut res Lusitanæ prosperè ac feliciter cedant, nobis incolumem seruet. Quod cum omnes, qui nomen Lusitanum profitentur, impense facere decet, tum uel nos maximè, qui in regio gymnasio omnium bonarum artium ac uirtutum ueluti uberrimo fonte Regis munificētissimi maximis sumptibus alimur, maximisq; beneficijs augemur. Quare prouidè ac sapienter doctor Pelagi, Gymnasiarcha diligentissime facis, qui ut do-

ORAT. FVNEB. IN

lorem grauissimum, quem animo conceptū habes,
occultare non potes, ita & præceptores & stu-
diosos bonarum artium adolescentes non cessas
quotidiē adhortari, uti pro Principe uota faciant
Deo, ut in beatorum sedes recipiatur, & pro Re-
ge uti longo æuo in terris perfruatur, quo incolu-
mi, exoptatum rerum statum uidere longa poste-
ritas possit. Vosq; patres religiosissimi, qui huius-
sæ sanctissimæ ædis angustissimis claustris coërce-
ri uoluistis, ut summam illam & augustissimam
cœlorum libertatem consequi aliquando possitis:
& in his arctissimis parietum finibus conclusi,
latissimum ad cœlum aditum non uobis solum, sed
omnibus etiā Christum rerum omnium parētem
colentibus patefacitis: ac præsertim Lusitanorum
regibus, quorum munificentia, templum hoc ce-
leberrimum conditum, ac rebus omnibus ampli-
ficatum est. Vos inquam, quorum nota est omni-
bus uitæ sanctimonia & integritas, cœlum uestris
rumpite clamoribus, uestrisq; ardentissimis pre-
cibus salutem ac felicitatem Regi, Regisq; nepoti
Principi nostro modò nato, & regno impetrate.
Tuq; prime ac maxime Lusitanorum Rex Al-
fonse, cuius mens cœli felicitate fruitur, corpus
in hac æde conssepultum iacet, Deum omnipoten-
tem

tem deprecare, ut hoc regnum, quod tua uirtute,
 tot editis rerum maximarum miraculis, tot factis
 stragibus, tot nominis Christiani cassis hostiũ mil-
 libus, tot reportatis uictorijs posteris tuis reliqui-
 sti, perpetuò incolume, ac felix maneat, nepotẽq;
 tuo Ioanne principe uita modò defuncto in tuum
 recepto consortium, à clemētissimo Deo impetra,
 ut eius pater Ioannes Tertius Rex noster quàm
 plurimos annos hoc regnum cū multis suis pro-
 nepotibus feliciter gubernet. Hæc sunt uiri Lusitani,
 quæ de luctuosissimo Principis nostri obitu
 se mihi dicenda obtulerunt, tanto rebus quæ tra-
 ctantur inferiora, quanto luctus grauior est,
 quàm qui ulla dicendi facultate exprimi possit.
 Illo enim è terris crepto, maximus est mœ-
 ror, maximusque luctus consecutus, qui uniuersum
 regnum penitus occupauit. Quem etiam,
 uti uidistis, omnia simul elementa nobiscum la-
 mentari uidebantur. Tantis enim pluuiarum,
 nimbrorum ac tempestatum furor irrupit, ut pe-
 nè de rebus humanis actum esse crederemus,
 nec aliud sanè id nobis significabat, nisi cla-
 rissimum terrarum lumen eripi, quo sublato,
 omnia operta caligine in tenebris iacebant.
 Quod facile indicabat æternum mundi rectorem

nobis esse uehementer iratum. Sed idem clementissimus ac mitissimus pater, adeo ad misericordiam propensus est, ut precibus nostris iam placatus exoratusq; esse uideatur, qui nobis alterum principem summam regni. spem ac solatium dedit: quo in lucem edito, omnes qui antea quodammodo mortui ac consepulti iacebamus, excitati iam prope labentem uitæ spiritum recepimus. Iam fugatis coeli ueluti lugentis nubibus, expulsisq; mundo tempestatibus, quibus omnia amplissimos lachrymarum fontes profundere uidebantur, exortus est splendidissimis radijs sol clarissimus, qui omnia latissime illustrat, suoq; splendore mentes nostras densissimis obscuratas tenebris claras ac fulgentes reddit. Nec enim passus est clementissimus pater, ut selectissimus eius populus, in tanta luctus caligine diutius uersaretur, noluit ut regum omnium integerrimi ac perfectissimi in tanta mororis acerbitate diutius iacerent. Vno sublato principe, nobis alterum tradidit. De quo spes est firmissima, quando tot tamq; ardentibus omnium uotis ac precibus concessus est, fore ut perpetuo hoc regnum florentissimum uigeat, rerumq; omnium felicitate cumuletur. Quapropter reliquum est, ut hunc clementissimum patrem, qui nos quotidie

tot

tot beneficijs donat, efflagitemus, uti nobis Regē
nostrum, Reginamq; tam diu incolumes seruet,
uti omnium desiderijs ac lachrymis nati modò ne
potis liberos uidere ac regere possint. Et hac spe
erecti, certam animis fiduciā habeamus, nobis re
ges ac principes patrios ex antiquo Lusitanorū
genere procreatos, minimè unq̃ defuturos, si à
peccatis animum auerterimus, si purè ac sanctè
Christum omnipotentem Deū coluerimus. Cū
que nobis, ut credibile est, assiduis nostris preci-
cibus sit tāta parta felicitas, elaborandum erit in
posterum, ut eisdem precibus, & mutata in me-
lius pristina uita, cādem felicitatem quā diutis-
simè conseruemus. Sic Rex noster inuictissimus,
patriæq; mitissimus pater diuina illa, qua semper
utitur sapientia, tam diu regnum hoc moderabi-
tur, ut ætate ac prudētia iam maturum, multisq;
liberis septum undiq; nepotem intueri ac mode-
rari possit. Quod ego omnium Lusitanorum no-
mine (utinā meæ exaudiātur preces) à summo pa-
tre hac oratione efflagito.

Summe pater uasti seruit cui machina mundi,
Cui freta, cui tellus cœli cui regia paret,
Et quod ubiq; satū est: Tuq; ô patris unice nate
Spesq; salusq; hominū, ppius res aspice nostras,

C A R M E N.

Et regno succurre tuo:quo sospite nomen
 Et tua uera fides toto diffunditur orbe.
 Da pater ut princeps defunctus in astra feratur;
 Da pater ut nostro felices Rege fruamur
 Longum æuum,natosq; sui regat ille nepotis.
 Alme pater uerbo solo qui cuncta creasti,
 Qui nutu moderaris opus,quo pulchrius esse
 Aut maius nullum potuit,pater optime rerum
 Parcere cui propriū est, & larga promere dex
 Quod sincero aio petitur:Da principe nato (tra
 Vt Lusitani tam longa etate fruantur,
 Vt rectore illo Lybicas uexilla per urbes
 Ferre exultanti possint uictricia mundo.
 Ioannes placida regnum tum pace gubernet
 Tātus auus,patriæq; parens,cui uita daretur
 Perpetua in terris,hominum si talibus aures
 Porrigeret uotis,summi regnator Olympi.

TR A

TRAGOE
dia, Quæ in-

SCRIBITVR, IOANNES PRIN
CEPS, SIVE VNICVM RE-
GNI EREPTVM LV-
MEN. IACOBO TE-
VIO BRACA.
AVTHO
R E.



Actores

Rex.

Regina.

Eubularchus.

Philanax.

Medicus.

Matrona.

Ioanna Princeps.

Chorus uirginum.



PRIMVS ACTVS.

Rex Ioannes Tertius. Regina Catharina.



T parua sæuis cymba iacta-
tur Notis
Furente ponto, stare nec lo-
co potest
Concussa, sic pusillus animus
pellitur

Curis acerbis, & dolore saucius.
Sic nulla requies pectori infirmo datur,
Nullumq; mœsta mens capit solatium:
Verùm illa firmi pectoris constantia,
Quam nulla tempestatis ira, aut impetus
Immanitate sæuus obruere potest,
Scopulo tenaci similis esse ducitur,
Quem fluctuantes haud mouent undæ loco,
Non Libycus Auster, nec grauis Notus imbribus
Nimbisq; frendens, nec trahens cuncta impetu
Strymonius Aquilo, lata concutiens freta.
Sed eis resistit mole constanter sua,
Hæc una uirtus inclytos reges decet,
Qui uelut in altis montium sedent iugis,
Vbi semper acres prælium Euri concitant,

Vbi

IOANNES PRINC.

Vbi ceca rerum domina præcipue explicat
Fortuna uires, sceptraq; ostentat sua
Qua nos domari si sinamus turpiter,
Hac laude digni regia haud putabimur.

Quapropter ista pelle queso nubila
Vultu sereno, quid sine ulla te potes
Conficere causa? quando iusta si foret,
Parum deceret regium pectus dolor?

REG. Præsaga mēs aliquid sinistrū enuntiat,
Nam multa uigilans, multa mœsta somnians
Mecum ipsa meditor, cūmq; prorsus pellere
Et summouere hanc ægritudinem uolo,
Cū liberare conor his angoribus
Mentem inquietam grauius atq; acerbius
Agitatur illa, nec quidem ullo me otio
Vlla quiete perfrui mœstam finit.

Cū superiore nocte in his euolueret
Defessa prorsus cogitationibus,
Ignara ferme somni, & inscia lumina
Tandem occupauit durus & grauis sopor,
Verū inter illa mihi uidebar somnia
Tam mœsta, uigilans esse, sed cū denuo
Animo reuoluo, denuo rem cogito,
Et torpor artus, & animum angor occupat.

REX. Quid uana nobis prædicas insomnia?

REG.

REG. Vtinā illa uana, & falsa caderēt, nec quidē
Quòd uera ducam refero, sed quòd maximum
Nobis timorem nocte tota incusserint,
Et triste curis pectus infestauerint.

Bis quina nobis lumina à Deo data
Credula putabam, quibus ut aurcum iubar
Nostrum micabat corpus, utq; his omnia
Oculis uidebam, sic uidebar omnibus,
Latissq; terris fulgor eluxit meus.

Sed dira nostrum foemina premebat latus,
Quid foeminam dixi? horribile portentum erat,
Squallore, macie, foeditateq; cfferum,
Præ se furorem immanitatemq; indicans,
Excelso ab humero pharetra pendebat grauis,
Immane robur foeda gestabat manus
Arcus superbi, quem furore percita
(Talis erat oris forma prodigio truci)
In nostra dirigebat atrox lumina,
Et singulis singula adimebat ictibus,
Quotiesq; lumen aliquod auferebat, heu
Toties putabam ui mihi cor erui,
Sed fessa uulnere repetito saepius
Tandem quieuit, unicoq; lumine
Mihi relicto, cæterorum incommoda
Solabar, ingens sed timor nostram undiq;

Mentē

IOANNES PRINC.

Mentem occupabat, & pauore maximo
Oppressa, ut illo mihi relicto lumine
Frui daretur, supplici orabam prece.

Sed illa nullis precibus, ut tigris fera,
Pietate nulla commouetur, unicum
Quod reliquum habebam lumen abstulit mihi.

Tum quantus animū exulcerauerit dolor,
Quantūsq; mœror impetu sauo egerit,
Suoq; prorsus de statu deiecerit,
Nequeo explicare. Tetra uisa protinus
Caligo cæcis nubibus cuncta occupans
Obrueret terras, cuncta diris questibus
Latè sonabant, cuncta lamentationibus
Opplēta mundi euersi imaginem
Præ se ferebant, sic diu mœstissimis
Iacui tenebris consépulta, paruula
Scintilla donec lumine exit ultimo,
Quod lucis expers tum iacebat pristina.

Hæc me refecit, & tenebrarum chaos
Densissimum illud, orbe toto depulit,
Sed alia facies luminis primi fuit,
Aliūsq; lucis fulgor. His insomnijs
Nimium molestis præterij noctem integram,
Et adhuc fatebor uera pectus territant,
Stupidamq; mentem tristibus curis premunt.

Narrare

REX. Narrare tandem desine mihi somnia,
Quæ uera quanuis exitu incerto accidunt,
Habenda nulla Christiano his est fides.

Nam rector ille rerum, & author omnium,
Qui candicantia astra, qui uasta æquora,
Terrasq; nutu, qui lacus stygios regit,
Immensa cuius dextra par clementiæ est,
Inducit animos, & uoluntates mouet
Mortalium omnium, sed ipsorum magis
Habere curam creditur regum anxiam.
Nostra ille corda seu manu recondita,
Custos benignus seruat, illius regit
Omnes uoluntas, illius quotquot sumus
Parenus omnes nutui. Illi ergo omnia
Nos nostra committamus, ille pro sua
Pietate nos seruabit, hanc certam exigit,
Hanc ille firmi pectoris fiduciam
Requirat, hac si nostra firmauerimus
Virtute postulata, nil magnum abnuet
Iustè petenti. Fac igitur animo meo
Dilecta coniunx, spes tuæ omnes pendeant
A summo Olympo, clara mentis lumina
Eò erigamus, unde præsidium uenit
Firmum atq; stabile, nulla quod perimet dies.
Siquidem ista nostris quæ pedibus obnoxia

L Videmus,

IOANNES PRIN,

Videmus, ut terrena sunt & sordida,
 Corruptioniq; apta, sic prorsus decet
 Vti illa contemnamus, atq; eo loco
 Quo digna sūt, habeamus. R EG. Hæc quidē tua
 Me summa uirtus & animi constantia,
 Quæ uelut in ipsa contumax pericula
 Atq; in labores fertur, haud paruo meum
 Firmauit animum robore, exemplo tuo
 Tolerare didici tēla sortis impia,
 Quibus inimica nos lacesit aspero
 Et dira uultu, tot tuæ uitæ status
 Perpetuus ille, certus, & constans tenor
 Documenta nobis perferendorum dedit
 Optima laborum, cæca quos fors obtulit,
 Grauiora nostro sed animo nunc se offerunt,
 Grauiora quā mens ulla perpeti queat.
 Quid ipsa mecum meditor infelix parçus?
 Quid mens reuoluit ægræ natus unicus,
 Spes una regni non leui morbo iacet.

Heu uereor atra mortis infestæ manu
 Repetita sæpe uulnera, heu quanta obtegit
 Caligo pectus, me heu tenaces ulcerant
 Agitantq; curæ. O cœlitum omnipotens pater
 Succurre nato, in quo situm est regni decus,
 Cuius salute nostra pendet omnium.

R E X

REX. Cōpesce quæso chara coniunx lachrymas,
Quodq; ipse dubius postulat rerum status
Potius agamus, prouidendum sedulo
Nequid sinistri incuria periculi
Contingat, animo ex intimo fac numina,
Fac deprecereis cœlitum in primis patrem,
Regumq; regem maximum Christum Deum,
Seruare nobis filium incolumem uelit,
Quo summa rerum maneat incolumis diu.

Ego imperabo diligenter cæteris
Vt consulatur rebus, atq; illis mora
Iam nulla fiet, nam facultas quod queat
Præstare nostra oportet ut uigili alacres
Præstemus animo. Cæterum ille maximi
Regnator orbis remedium ut præsens ferat,
Nos mente & animo deprecemur supplici.

Finis primi actus.

CHORVS.

Iusto principe nil dedit opifex
Rerum summus melius terris
Tum res publica pace quieta,
Et perfruitur otio amico.
Tum concordia, & aurea uirtus,
Vt populosa floret in urbe,
Sic in aprici gramine cæpi,

IOANNES PRINC.

Floret ubiq; & sceptrā gubernat,
 Vitiōq; locus non datur ullus,
 Sed detruditur ad nigra sēui
 Regna tyranni, stygiosq; lacus.
 Rectum, pietas, iustitia, fides
 Cælo remeant, & sua tecta
 Terris statuunt, in quibus homines
 Vitam degunt cœlicolarum.
 Sic ante obitum uita beata
 Accidit inopi, si modò quisquam
 Sub rege pio possit egere,
 At locupleti tum licet opibus
 Partis perfrui, & omnia, rectum
 Si modò sequitur, efficere datur.

Tum sollicitus arua colonus
 Leto uertit pectore grata,
 Quæ centuplici fœnore, captum
 Reddunt semen, & horrea complent,
 Quæis perfruitur cum prole sua.
 Tum grex felix ualle reducta,
 Planis ue locis, montēue celfo
 Custode sine pascua carpit.
 Tum pastorum sedula cura
 Si defuerit, errare uagus
 Tutoq; potest, nec fur rapidus

Tum

Tum metuetur. Tum meditari
 Sub glandifera Tityre quercu,
 Veteres tecum potes amores,
 Volucres placido te recreabunt
 Ore canentes, Altáq; suas
 Philomela gemens arbore curas:
 Placido labens te recreabit
 Murmure riuus, conciliabit
 Modò uolenti, modò nolenti
 Crepitâte sono, facilè somnos.

Saturni aurea secula redeunt,
 Et mella fluunt dulcia riuus,
 Niuei & manat copia lactis,
 Dum Rex clemens sapiensq; regit
 Iustum imperium, & felix inclyta
 Constansq; animo gubernat regna.
 At sanguineis faucibus ardens,
 Et truculenta fronte tyrannus,
 Cùm sceptrâ gerit, dissipat urbes,
 Opibus claras & florentes.
 Vt fera pestis dissipat agros,
 Nec leo Lybicus ore cruento,
 Nec terribilis sæusq; draco,
 Perniciosior esse tyranno,
 Magniq; potest principe regni,

IOANNES PRINC.

Omnia temerè qui moderatur,
Ac pro arbitrio cuncta gubernat,
Et iuri æquo parere negat.

Mortale Deus uexare genus,
Atq; affligere dum meditatur,
Aut Mauortia prælia mittit,
Aut famis atræ rabiem immanem,
Aut contagia pestis acerbæ;
Sed si cunctas calamitates,
Aut uult omnia fundere tetra
Quibus infestet mortale genus,
Diri immittit faucibus orci,
Sæua immanem mente tyrannum,

Nulla ut sæuior urfa tyranno,
Nullaq; pestis tristior orbi,
Sic rege pio & principe iusto,
Nil est mitius aut mage gratum,
Nil felicius aut mage faustum,
Quare ante omnes unica gentes,
Lusitania credere felix.
Quæ sub tanto principe uiuis,
Non sub principe sed patre uero,
Qui sic procures populumq; suum
Amat, ut natos pignora chara
Pater indulgens, aut pia mater,

Qui

Qui uirtutibus omnibus unus,
 Vera occinimus, est cumulatus,
 Constanti animo tristitia perfert,
 Nec sua uigilans commoda spectat,
 Sed mage patriæ, cuius amore
 Sponse ut sponsus flagrat & ardet,
 Illum superi seruate suis,
 Totamq; domum incolumem patriæ,
 Et cum augusta coniunge natum,
 Regni heredem, regniq; decus,
 Qui modo sæuo exæstuat igni
 Febris acerbæ, sicula ut Aethna
 Ardet leuib; undiq; flammis,

SECUNDVS ACTVS.

EVBVLARCHVS.

PEr multa firmis ceu cathenis uinciunt
 Mortalium animos, ac uelut nexos tenet,
 Alios honesti pulcher alligat decor,
 Natura multos cuius est uis maxima.
 Meritis mouentur alij, ut animo diligant
 Syncero amicos, spes lucri quosdam allicit,
 Pisces ut hamus, uera sed quando est fides,
 Animusq; nexus firmo amoris uinculo,

IOANNES PRINC.

Iniusta causa amoris esse non potest.
 Nam uerè amare qui potest, turpis lucri
 Qui causa amicum diligit: cum nec fides
 Succumbat unquam, magna licet impendant
 Pericla, casus ue asperi, aut terror necis:
 Infracta cunctis sed reluctatur malis,
 Quæ sepe duræ sortis inuidia obijcit.
 Non igitur ullo ducitur lucro fides,
 Quod inane uarias sepe commutat uices.
 Amor fidelis funeri extremo est comes,
 Thesei ad ipsa Tartara fides permeat,
 Nec cum lucro ipso nutat, aut collabitur.
 Non moritur unquam, non genu flexo labat.
 Sed duriora quo premunt pericula,
 Constantiorem se & magis firmam gerit.
 Verum fatebor conscios cæli polos,
 Et te supreme cœlitum iuro pater,
 Me summo amore, aut potius integerrima
 Pietate Regem colere, & amplecti meum.
 Non commodi spe ulla, aut honoris, quem mihi
 Obsequi ab isto pollicear, ille intimis
 Animi medullis sic mei hæret, ut nihil
 Adeò molestum, adeoq; acerbum se mihi
 Offerre possit, si uel ipsam oporteat
 Deserere uitam, nomine citius quin feram,

Et

Et non ferenda perferam animo æquissimo.
Amator ille commodi sic publici est,
Sic plebis humilis, sic potentum principum,
Sic pauperum, sic diuitum, ut nec hi erigant
Cristas superbi, illos nec opprimi sinat.

Trutina sed æqua cuncta metiri solet,
Omnibus amicus, neminiq; iniurius.
Huic quaeso cœlites adeste propitij,
Huic uos faucte qui fauore plurimum
Est dignus omni, quem probis largimini.
Nunc ille curis agitur infestissimis,
Vultu sereno quas tamen sapiens tegit.
Quod illa regni spes, salusq; patriæ
Princeps beatus, ille natus unicus
E tot relictus in graui periculo
Versetur, illum morbus haud leuis premat.
Cui metuit adeò Rex, ut imperauerit
Modò cuncta ab ipsis uera medicis quærerẽ,
Nec quidpiam illi incommodi obtegerem sui,
Mihi adeò cuncta credit, ac fudit libens
Obstrictus animo cui fideli & integro
Dum uita nobis hæc superstes manserit,
Cœlesti & aura perfruar, ero. In tempore
Sed uideo medicum quem uolebam, ô cœlites
Guttis philanax os rigat fluentibus,

IOANNES PRINC.

Heu uereor aliquid nuntij mœsti ferat.

EVBVLAR. PHILA. MEDI.

EV B. Quis tantus atra nube perfundit caput,
Vultumq; mœror? causam oportet maximam,
Hanc esse, talis quando uir tantos nequit
Tenere gemitus. Nunquid est de Principe?
Effare lachrymas quæ tibi causa excutit.

PHI. An ulla potuit alia causa lachrymas
Excutere nobis? hæc & animam corpore
Auellet isto, & interim tristissimi
Conuexa cœli conspici dum mihi
Misero licebit, fletibus mœstissimum
Rigabo uultum, uita mors erit mihi
Crudelis aque accerba, lux Phœbi aurea,
Caligo tristis, lachrymæ solatium.

EV. Quid audio infelix? quid hæc uerba innuunt?
Nisi prorsus actum de statu regni inclyti
Ac tam potentis esse? florentissimas
Res inuolutas sempiternis nubibus
Iacere, nosq; esse omnium mortalium
Miserrimos, nos ouinium infaustissimos.
Nostræ ergo periit spes salutis unica?

PHI. Magnū periclu est, nec pcul ab his absumus
Cumulis malorum, quos minantur impia,

Quos

Quos seua nobis fata, quos telum feræ
Crudele mortis. Morbus augeſcit magis
Viresq; cundo ſumit, ac ſerpit ſua
Contagione infeſtus, adeò ut ſedula
Iam cura medici nil iuuat terris ſati,
Sed eius expectetur æterni patris,
Mediciq; ſummi, qui relictis ſubuenit
Et qui medelam rebus amiſſis parat,
Faciliq; præſens perdita inſtaurat manu.
E V B. Cũ ſpes relucet aliqua ſperandũ eſt bene.
Nam fermè in iſtis rebus oppreſſis ſolet,
Adeſſe nobis cœlitum clementia.

Humana quando deſit imbecillitas,
Diuina uirtus remedium optatum exhibet.
Quid ille poterit maximus diuum parens,
Pietatis atque amoris exemplum unicum,
Fons ille purus, ille ſol clementiæ,
Deſerere regnum quod ſua effecit manu?
Quod aluit, auxit, ac propagauit ſuam
Lati quod orbis finibus potentiam
Cauſam habet, & ipſum comprimit Gangẽ ſibi
Parcere, tantum regnum ab uno Principe
Quod pendet, orbis omnibus regnis pari,
An ſic labasceſt, ſic peribit funditus?
An tanta nobis machinari incommoda,

Tantam

IOANNES PRINC.

Tantam ruinam fata poterunt aspera?
 Spes alia mentem laetant ac fouet meam.
 Sed docte medice posita quo salus statu
 Affare nostra, certiore me omnium
 Fac quaeso rerum, nec mihi quidquam obtege.
 ME. Immo oro nostrum me loqui exitium ueta
 Et acerba fata quæ propè instant principi.
 EV. Quid loqueris adeò iam propè est periculū
 Vt ausis affirmare nobis talia?
 ME. Vtinam illa signa quæ uiri pronunciant
 Docti esse certa, falsa nunc contingerent.
 Sed quando uera me fateri uis tibi,
 Spes tota prorsus de salute principis
 Est dempta nobis, nec tamen desunt uiri
 Sanè eruditi qui putant à maximo
 Illum periculo abesse. Ego hìc sententiam
 Quando ipse uis, & imperas meam tibi
 Expono liberè. EV. explicare ne mala
 Verere nostra, remq; ob oculos ponere,
 Quando supremo cœlitum libet patri,
 Nec hoc iuuare nos potest silentium,
 Sed potius, ut res sunt, obesse plurimū.
 ME. Rem ualde acerbam, duram & asperā petis,
 Verū imperatis obsequar tuistamen.
 Scintilla tenuis maximum interdum mouet

Agitata

Agitata uento incendium, interdum leuis
Neglecta primùm causa magna incommoda,
Magnas ruinas attulit, quod sic uiri
Cum perspicaces maximo usu intelligant
Habere, rerum consulunt primordijs.
Quod ipsa mater prouida, & amica omnium
Natura rerum, nos monere haud desinit,
Nil illa totum effundit, aut pleno sinu
Emittit, immo cuncta lenioribus,
Vt chara mater, initijs prætexuit.
Orditur illa, & inchoat texens suas
Molli arte telas. horridi primùm Noti
Quos sustinere machina horret maxima
A leniore flatu & aura prodeunt,
Paruo à uapore cogitur densissima
Caligo nubis: tenuis auditur sonus
Tonitru imminentis antequam asperos
Cælo ruenti comminetur exitus
Sonitu fragoso. Leuiter æquor pellitur
Principio, at ingens fluctuum concussio,
Atq; æstuantis fit maris agitatio,
Ab imo ad astra ut torqueantur impetu
Vndæ tumentis. Tigridum immanis furor,
Rabies leonum sæua, initijs mitibus
Excreuit, ac paucis ut absoluam, omnia

Quæ

IOANNES PRIN.

Quæ magna cernis commoda, aut incommoda,
 Siue ad tuendum pertinent hominum genus.
 Siue opprimendum, principia habent lenia,
 Quibus repente si obuiam itur, facilis est
 Medela, ualidis si malum radicibus
 Fixum tenetur, uiribus nullis potest
 Auelli, & omnis irritus labor perit.

Sic paululum istud creuit, atq; auctū est malū
 Cui nulla poterit facere medicinam manus,
 Ars nulla medici, corpus æstu adurit
 Ingenti, & imas uiscerum partes uorat,
 Ceu flamma tenuis, quæ medullas exedit.
 Ab hac caloris rabie, & impetu aspero,
 Quem tantus ignis excitat, uehemens sitis
 Humore nullo quæ potest extingui
 Exoritur, inde iugiter lymphæ sibi
 Vt porrigantur, postulat, quas sæpius
 Cum sumit, optat denuo, nec ullæ aquæ
 Incendium tantum ualent restinguere.
 Humor ardens copiam expetit calor,
 Quam sustinere debilis uirtus nequit
 Exhaustam, at illam renibus excutit statim.
 Fluor iste tantus, seu molæ uersatilis
 Rotatus agitur, iam nec imbecillitas
 Naturæ, & ægri læsa uis corpusculi

Alimēta

Alimenta poscit, quibus ademptis non potest
Constare uita, iam medelæ nil ualent
Excogitatæ subleuando corpori,
Naturæ & ipsi corrucienti, uiribus
Quæ destituta, ac fessa penitus deficit.
Externa nil præsidia profunt, Sectio
Iam uenæ inanis, succus at papauerum
Cum lacte suauis amygdalorum, tam graui
Quid subuenire poterit ægritudini?
Suo exhibita quæ si fuissent tempore,
Potuere uires excitare perditas.

Sed nunc adempta prorsus omnis spes mihi est,
Excogitari ab homine posse quidpiam,
Morbum leuare quod queat grauissimum.
Quo nostra spes laborat, & regni salus.
E V B. Hæc adeo certa iudicantur omnibus
Qui uetera callent dogmata, ut spes uulla sit
Salutis obtinendæ? Eo ergo uenimus
Omnes malorum, ut inueniri pharmacum
Non possit ullum, spemque totam remedij
Plane esse adeptam? P H. Quid rogas uir inclyte?
Hic solus audet promere hanc sententiam,
Et comprobare pluribus rationibus,
Non posse uita Principem diu frui:
At ceteri omnes multo contra sentiunt,

Et se

IOANNES PRINC.

Et se tuentur maximis clamoribus.
 Nobis sed huius uerior sententia
 Videtur, Adeò credula est mens omnium
 Semper malorum, semper his habet fidem
 Quæ nollet euenire, quæ metuit sibi
 Accidere, credit. adde signa quæ satis
 Nobis apertè nostra nuntiant mala.
 Nam uultus ipse quo nihil erat pulchrius,
 Nil orbe toto latius, nil clarius,
 Non hominis esse, sed magis cadaueris
 Iam consepulti apparet, abit omnis decor.
 Quæ pulchriora astris micabant aureis,
 Sub fronte latitant lumina obscurissima,
 Certare uernis quod rosis ac purpura
 Cœleste potuit os, colore plumbeo
 Veram tremendæ mortis habet imaginem.
 Nares acute, tremula uox & debilis.
 O me miserrimum omnium mortalium,
 Qui talia oculis signa perspexi meis.
 Atq; illa nunc referre possum, si tua
 Christe alme rerum genitor hæc sententia
 Stat firma, princeps hac ut ætate occidat,
 Ab arce summa in hoc caput miserrimum,
 Fulmen trisulcum mitte, meq; ipsum obrue,
 Quando illo adempto morte uita est inæstior.

EV B. Nolite desperare, propitius Deus
 Respiciet oculis nos benignis ac pijs,
 Ne uos ab eius latere nunc discedite.
 Ego adeo Regem, cuncta cui patefaciam
 Quæ nunc relata sunt mihi. Quem nuntium
 Nunc porto? quãtam sarcinam? quod gesto onus?
 Moderator orbis rebus afflictis ades.

CHORVS SECVNDVS.

Mortalis grauibz cincta periculis
 Vita est, siue oculis ignea sydera,
 Lucentesq; poli suspicias globos.
 Hinc æstus rabidi hinc aspera frigora,
 Et nimbis tumidis, at gelida niue
 Ventorum hinc furijs cuncta secantibus,
 Tempestas oritur, uasta quid æquora
 Verbis cõmmemorem, turbine fluctuum
 Concussa ætheream quæ modò regiam
 Tangunt, ad stygios nunc fugiunt lacus?
 Vt qui ueliuolum per mare nauigant,
 Viuos sit dubium, an dicere mortuos
 Possis, quòd miseri funere ab impio
 Vno absint digito, si modò funeris
 Mors nomen capiat, qua nihil est ferum
 Nil crudele magis, ne memorem asperam

M

Ne

IOANNES PRIN.

Sub Cancro rabiem, quam miseri ferunt.
 Ne frigus memorem sub pluuiialibus
 Hædis, ne ue grauem ac terribilem famem,
 Dum scindunt tabula pertenui freta,
 Vt cernant alium, cælo alio, polum
 Per fas, perq; nefas, ut cumulent opes,
 Quæ sub tartarcas nos rapiunt aquas.

Ægri terrâ homines hanc humilem incolunt,
 Ex qua mille homini perniciēs fluunt,
 Ex qua mille lues milleq; toxica,
 Fraudes, insidia, furta, doli, neces,
 Et spurcæ innumeris criminibus manus,
 Et Mars sanguineis agminibus furens,
 AEquans cuncta solo, mœnibus efferus
 Nec parcens ualidis, nec nitidis agris.

Hic uirtus uitium est, dedecus est decus,
 Hic laus uera sequi turpia crimina
 Tot tantisq; malis, totq; laboribus
 Quos fertuita hominum tristis & aspera,
 Iunguntur comites, qui grauius premunt
 Qui nos innumeris discruciant modis.
 Tot morbi, quot habet lucida sydera
 Cælum ingens, quot ager gramina fertilis,
 Quot guttas tumidis æquora fluctibus.
 Heu morbi ancipites, uita quibus ruit

Mortalis

Mortalis subito & præcipiti pede
 Vt uelocis equi labitur ungula,
 Aut ut Strymonia peruolitant græues,
 Aut ut qua nihil est aura fugacius.
 Nec parcunt puero, nec iuueni, manu
 Sit quauis ualida, nunc humiles domos,
 Nunc celsas habitant, tectaq; Principum.
 Sed quantis agitur regia fluctibus,
 Quantis nunc lachrymis obruta mergitur,
 Quòd Princeps patriæ, præsidium unicum,
 Morbo affligitur & conficitur graui.

ACTVS TERTIVS.

IOANNA PRINCEPS,

& Matrona.

MA. Cur mœsta luges, cur decorũ os lachrymæ
 Rigant fluentes? quid potest ad maximam
 Felicitatem deesse? regni amplissimi,
 Tibi est potestas, forma amorum tui parens
 Cypria inuideret, consilij animus capax,
 Prouidaq; rerum mens fruendis omnibus
 Idonea ætas commodis. De Cesare
 Vt patre taceam, qui per orbem maxima
 Trophæa sparsit, hostium uires manu
 Valida coërcens, en tibi beneficijs

M 2

Adsunt

IOANNES PRINC.

Adsunt parentes, qui suos te diligunt
 Ex animo ut oculos, qui beati pluribus
 Cum rebus extent, nomine hoc suam putant
 Felicitatem maximam, quod te nurum
 Et filiam habeant, hæc omittam ut omnia,
 Qualis mariti nacta sis thalamos uides?
 Quem si propitia non dedisset principem
 Fortuna nobis, dignus haud dubie foret,
 Regnator orbi qui imperaret maximo.
 Cur ergo ab imo pectore gemitus trahis?
 Et te molestis conficis suspirijs? (nis,
 PR. IO. Hæc me ista causa, quæ oïbus cumulat bo
 Supraq; cunctas fœminas faustam efficit,
 Hæc me ista uereor reddat infauitissimam.
 Perrara longi est temporis felicitas,
 Fortuna magnis inuidet successibus.
 MA. Quid ominaris hæc mala ac lugubria?
 Has mente cogitationes fac procul
 Mœstasq; curas pectore expellas tuo,
 Quæ uitam acerbâ alioquin, anxiam magis,
 Miseramq; reddunt, rebus à cœlo datis,
 Et commodis felicitatum maximis
 Perfruere, leta ne locum tenacibus
 Curis relinquo, quæ malè animum exulcerant.
 PR. Quod ipsa nobis consulis, licet fides,
Candorq;

Candorq; promat, atq; animus amans mei,
Magnisq; rebus pectoris synceritas
Tua nota nobis, ac uoluntas integra
Amoris erga nos tui, haud satis tamen
Prudenter ista prodis, absens tot dies
Cum nostra lateat uita, nec me uiserit
Meus ille coniunx, charior oculis meis,
Ex quo mea salus, mea q; pendent gaudia,
Suadere pergis mente letitiam geram,
Datisq; nobis commodis uitæ fruar.

Heu quanta pectus nubila occulunt meum,
Quanteq; mentem contegunt caligines,
Regia in eadem maneat ut salus mea,
Mea uita maneat, quam uidere tot dies
Prohibeor. heu quam uereor in periculo
Grauiore ne uersetur Ille, si leui
Morbo æger esset, Rex ut affirmat mihi,
Se posset abstinere quin me uiseret?
Quem semper oculis ante cernebam meis?

Sed tu ipsa qua me diligas fide, uide,
Cauetq; ne me quidpiam celaueris,
Occulta tandem cuncta detegit dies,
Nec pectore esse creditur fido satis
Qui uera celat. Si quid infortunij
Scis ipsa tanti, fac ut infelix sciam.

IOANNES PRINC.

Nam quid iuuabit obtegi, cum nil dies
Ventura celet? M. Hæc igitur animū premit,
Hæc cura torquet, hinc querelæ ac lachrymæ
Tuae fluebant, uera proferam tibi
Augusta princeps, pectus affixit meum
Eadem ista cura, & adhuc perurit anxiam,
Sed ipsa certi scire quid possum, tuo
Cum non recedam latere? non tamen reor
Aliam esse causam obstaculi huius & moræ,
Te chariorem cum suo pectore habeat.

PRIN. Iam cernis igitur esse mihi iustissimam
Causam doloris, cum tot abierint dies,
Aut longa potius secla, nec uidi meum
Charissimum animum, spem salutis unicam,
Meum leuamen, dulce præsidium meum.

MA. Breui aderit ille cœlitum clementia
Fauente nobis, tum querelæ, tum dolor,
Qui nunc uidetur iustus hac absentia,
Præsentē abibit illo in amplum gaudium.

PR. Mens agra seuis pressa curis, haud sibi
Id pollicetur, immo si uis eloquar
Verum, illa nobis tristis ac mœsta obijcit
Prædura fata, Hæc nocte cogito ac die,
Hæc semper animo meditor infelix meo.

Nec aliud ista temporum mutatio

Tam

Tam seua prodit,quàm grauem omnium
 Mutationem rerum:en aspicias Notis
 Permista rapidis omnia,en micantia
 Euomere flamas astra,scindiq; aethera,
 Et confragos motibus coelos quati
 Mutareq; atris cuncta tempestatibus,
 Adeò ut ruinam comminentur omnia
 Terris creata,nec suas seruent uices,
 Mutata rerum est forma,nox diem occupat,
 Phœbusq; terris occulit iubar suum,
 Et cuncta tristes pollicentur exitus
 Duramq; cladem. M. ne tua quæso amplius
 Hæc mente reputes,excute has animo procul
 Curas inanes,magnus ac clemens pater
 Deserere nunquam qui suos solet,aderit
 Nobis propitius,regna quæ tantis Deus
 Auxit trophæis,finibus latissimi
 Quæ terminauit orbis,haud sinet pius
 Corruere,quid enim id est,quod anxio
 Euoluis animo,cuncta quàm æquari solo,
 Et uersa fundi regna florentissima.
 P R. O chare coniunx, chare plusquàm lumine
 Quibus solebam te uidere,te ut iubar
 Conspicuum Olympi,quî potes per tot dies
 Absse præsens? aula cum te regia

IOANNES PRINC.

Hec teneat, oculos fugere tu meos potes?
 Conspicere abesse tam diu à meo potes?
 Non id uoluntate, auguror, facis tua
 Nec dubito ob oculos quin tuos, semper meos
 Videre cupias, at aliquod magnum imminet
 Morbi periculum, quo impeditis cernere
 Me chare coniunx. Sed quis obsecro tuis
 Morbis mederi, quis potest incommodis
 Malisq; subuenire melius, quàm tuo
 Qui morbo & angitur, & affligitur malo.

Sed uos uidere lumina infelicia
 Dum non potestis uestra clara lumina,
 Iubarq; uestrum iubare Phœbi clarius
 Lugete semper, ac perēnes fundite
 Lachrymas, sequantur dura uos suspiria,
 Gemitusq; acerbi, mœror assiduus comes
 Vobis inhærens adsit, & me concoquat,
 Conficiat animum, & pectus ulceret meum.
 MA. Hec supprime oro, singulari quæ tua
 Nec digna sunt uirtute nec constantia.
 PR. Resistere istis non potest uirtus malis.
 MA. Grauiora constans supprimit uirtus mala.
 PR. Sed indomāda haud perdomat uirtus mala.
 MA. Minora sunt uirtute sed cuncta edita.
 PR. Nil simile quidpiam editum in terris uides.

MA.

MA. Virtuti & esse nil simile debet tuæ,
Sed ista quorsum mente tristi deputas?
Incerta quorsum prodis ut certissima?
Fingamus ægro illum iacere corpore,
Reddi saluti pristinae ægros cernimus
Actate in ista maximè, quæ robore
Munita ualido & uiribus firmis ualet.
Seruabit illum rebus incolumem tuis
Tantisq; regnis cœlitum benignitas.
Nec deerit illi cura medicum sedula,
Nec cætera, ægra quæ requirunt corpora.
His adde si illum diligis, si amplecteris
Syncero amore, nil potest molestius
Nil grauius illi facere quidpiam, tuam
Quam grauib; adeò conficere uitam modis.
Illius igitur quando te non uis tua
Respicito causa saltem, & utero cogita
Regni salutem amplissimi tuo geri.
Quod si tenellum pectus adeò afflixis
Cura sequaci, si malis angoribus
Te maceraris, summa perniciēs potest
Inde exoriri, quod malum auertat Deus.
His ergo uinci te sine rationibus
Precibusq; iustis, nil enim quicquam magis
Mœrore acerbo obesse parturientibus,

IOANNES PRIN.

Præsertim in hac ætate, in his annis potest.
Quare hosce fletus supprime, has tandem precor
Cōpesce lachrymas. PR. Quādo consiliū tibi
Rectum hoc uidetur, omnibus nitar modis,
Vereor indanis ne mihi labor tamen
Vanusq; pereat. Nam quid occultum cinis
Scrutare tantum incendium exiguus potest?

Sed quando Reges quos parentum habeo loco
Vultu sereno leta promittunt mihi,
Conabor ipsa parte pro mea inuicem
Celare tantum pectori affixum malū,
Ne sim molesta tam pijs parentibus.

MA. Virtute tanta digna sanè oratio
Clarog; sceptro, quod tuis manibus geres
Cum coniuge olim: sed prius multos dabis
Soceris nepotes ac marito liberos,
Quæis stare Lusitana firma res queat.

PR. Hec supprime ista, tale nil quicquā mihi
Præfagus auguratur animus, sed graues
Luctus reponit ante mœsta lumina.
Comitatus aderit proxime Rex coniuge
Dilecta, oportet prorsus alios induam
Repente uultus, lachrymasq; has hauriam;
Illorum acerbos ne dolores augeam.

CHO.

CHORVS.

Nos tuas uires pater ô Cupido,
Nos tuas flammâs, quibus & profundum
Aequor incendis, quibus & supremum

Vris Olypum:

Quêis flagrat tellus breuiter canamus.
Nil satum terris, pelagoq; uasto,
Nil satum claro æthere, quod tuos non

Sentiat ignes.

Hunc simul blâdæ uolucres furorem
Sentiunt tecto radiante cœli
Et suos uictæ modulantur ignes

Ore canoro.

Hunc feræ densis nemorum latebris,
Hunc aper seuus, leo, taurus, ursus,
Hunc greges mites, simul & furore

Côciti turba.

Sentiunt tantum uitreis sub undis
Numen auratis cooperta squammis
Gens maris uasti, retinentq; flammâs

Gurgite in alto.

His suos præbent sata cuncta fructus,
His suas messes bene cultâ tellus,
His apes gratum generant liquorem

Ignibus actæ.

Angulū

IOANNES PRINC.

Angulum nullum mare terra & aether
Abditum quanuis habet aut recessum,
In quo amor sceptrum ualido superbum
Non gerat arcu.

Sit licet cæcus, iuuenisq; certum
Dirigit telum, laceratq; pectus
Vulnere infesto, nec opem querenti
Præbet amanti.

Ille nec parcit Polyphemo agenti
Molle per saltus pecus, ille clauam
Torquet inuictam ualidis lacertis
Ab Ioue nato.

Quem nec immanes domuere gentes,
Nec truces tauri, Nemeæq; terror,
Monstra nec lernæ, nec atrox trisfauci
Cerberus ore,

Perdomat cæcus puer & tenellus,
Cogit & collo iuga seu iuuenicum
Ferre deuictum, dominæq; charæ
Reddere pensa.

Cuncta si uictor superat Cupido
Corda uictorum, licet illa duris
Ac feris gestent truculenta setis
Cinctaq; ferro?
Molle cur pectus nequeat domare

Virgi-

Virginum? molles iuuenumq; mentes?

Sed repugnantes trahit, & uolentes

Ducit amicè.

Omnium uictor Deus est Cupido,

Sed magis molles animos domare

Virginum nouit, iuuenumq; blandis

Vrere flammis.

Hunc uocant quidam rabiem ac uenenum,

Hunc luem, pestem, scelus, & furorem,

Milleq; immani maledicta lingua

Turpia iactant.

Haud tamen norunt geminum esse andrem,

Alterum cæcum, furibundum, acerbum,

Qui sua ceruos leuitate uincit,

Vincit & auras.

Alterum castum, moderatum, amicum,

Prouidum, mitem, placidum, quietum,

Cui fides semper probitasq; grata

Pectori adhæret

Hunc pij obseruant teneris ab annis

Principes lecto sociati eburno,

Principes nostri quibus à supremo

Phœbus Olympo,

Aut soror Phœbi nihil intuetur

Maius extensis melius ue terris,

IOANNES PRINC.

Nil magis pulchrum, magis aut decorum

Quod semel ortum est.

Vinculis ambo sociantur arctis,

Vnus & constans animus duorum est,

Vna mens ambos regit, una uincit

Firma uoluntas.

Res at humane ancipites uagantur,

Nec loco perstant stabili inquietæ,

Huic pio ardori, fideiq; ueræ

Fata repugnant.

Dura fors rebus solet inuidere

Prosperis, nec fert diuturnum in orbe

Quidpiam inconstans, celeriq; uoluit

Cuncta rotatu.

Vastitas, mors, interitus, ruina

Maxima in terras ruet, obructq;

Machinam hanc totam, nisi summe noëis

Tu pater adsis.

QUARTVS ACTVS.

PHILA. EVBVLAR.

ERgò malorum aceruus ille maximus,
Ergò illa clades, nulla qua maior potest
Excogitari, contingit miserrimo

Regno,

Regno, quod omnium extitit clarissimum,
Quod cuncta felix erigebat uerticem
Celsum ante regna, nunc repente principe
Sublato inane, dissipatum, dirutum
Et consepultum in maximis tenebris iacet.
Vt sole discedente nox caligine
Obscurat orbem & nubibus spissis tegit,
Sic nostra lux, sic spendor omnis ac iubar
Micans Iberæ gentis obscurum latet
Tanti recessu principis, neq; enim adeò
Intra minora luna fulgens sydera
Emicat, ut ille principes clarissimos
Præluxit inter. O pater diuûm optime,
Rerum ô creator summe nobis principem
Cur abstulisti? quo nihil sol pulchrius
Viditq; melius. Omnium integerrimus
Aetate in illa iuuenis, & florentibus
Egregius annis quid mali committere
Aut facere potuit, hoc acerbo funere
Vt dignus esset? Sed tua hæc mysteria
Obscura nostris obteguntur mentibus.
Sed quando spes abrepta, quando omnis salus
Adempta nobis, cur miser diutius
Cur animam in ista luce detineo amplius?
EV. Quas ipse uoces & quàm acerbis audio?
Quàm

IOANNES PRINC

Quàm graua ab imo prodeunt suspiria
 Gemitusq; pectore? ô diem mœstissimum?
 Probus Philanax & fidelis principis
 Custos, querelis complet infelicibus
 Omnia, quod esse certius signum potest
 Illum perisse? quo perempto corrui
 Res tota Lysæ, quo decus, quo gloria,
 O falsa spes mortalium? ô rerum omnium
 Fortuna fragilis? ô labores irriti?
 Medio, ut soletis sæpe spatium labier
 Medioq; cursu, ut naufragæ cymbæ, obrui,
 Tumidis superba quas procella fluctibus
 Euertit, ante læta quàm adeant littora.

Sed illum adibo nostra ut audiam mala
 Clademq; propius. Cur molestas obsecro
 Iteras querelas? quem mihi affers nuntium?

PH. Quem nostra summa prodere infelicitas
 Regniq; summus tradere interitus potest.

EV. Mors ergo nobis sæua principem abstulit?

PH. Ille animam olympo reddidit, corpus gelu
 Frigidius intus lectulo in paruo iacet.

EV. Pròh cœlitū atq; hominū fidē? idcirco mihi
 Donata uiuax est senectū, ut cernerem

Cladem omnium grauissimam ac mœstissimam?

Quis fidere ergo rebus humanis queat?

Quis

Quis cuncta quanuis fronte prima appareant
Stabilia, prorsus non caduca deputat?
Et proxima esse occasui non iudicat?
Cum noster ille flore primæuo uigens,
Ille ille princeps uiribus firmis ualens,
Instar recessit auræ ab oculis omnium?
Abijtq; ueluti somnus, aut fumus leuis?
Vt leta uerno tempore exiens rosa,
Quæ manè flore pulchra conspicuo nitet,
Vesperè decorem prorsus amittit suum?
O quanta in ore gratia ac decor inerat,
In mente uirtus, grataq; moderatio.
Nisi os uideres, quod simile fulgentibus
Micabat astris, ac loquenti aures dares,
Audire magnum te putares Nestorem.
Quem maximarum faceret usus prouidum
Rerum magister, longaq; experientia
Consultum, eodem diligebat qui suos
Amore, quo dilectus omnibus fuit,
Quem uita & oculis anteponebant suis.
PH. Tibi nota uirtus principis tanti fuit
Occulere radios Phœbus haud suos potest
Quæis cuncta lustrat, cuncta reddit fulgida.
Sed propius ipse cum uiderem lumina
Phœbi micantis, latere nec recederem.

Proles beatæ, planius uidi omnia
Quæ nota nobis quo fuere planius,
Eo miserior uiuam & infelicior.

Vis eloquendi nulla par tot laudibus,
Vox nulla tantas canere uirtutes potest.

Illum tenellis cœpi ab incunabulis
Animo fideli seduloq; ducere

Per recta honesti spatia, per sanctæ uias
Virtutis arctas. Semper illud maximè

Versans in animo, diligentia ac fide
Me demereri posse patriam plurimum,

Si nostra quid proficeret institutio.
Sed indigebat ille nil cura mea,

Ductore nullo sponte præclaram suam
Virtutem adibat, nunquam ab ipso tramite

Rectore recedens, cuius omnium parens
Natura menti seminaria seuerat

Præclara uirtutum omnium, quò absolueret
Perfectum & omni parte faceret principem.

Vt singulare industriæ exemplum suæ
Homnibus in terra intuendum traderet.

Nec ille regnis solum auitis uisus est,
Sed natus orbi ad imperandum maximo.

Quem magna terris regia inuidit poli,
Quia claro Olympo dignior multo fuit.

Sed

Sed illa nobis aspera & crudelia
 Fuere fata, rebus infesta optimis,
 Quæ si fateri uerum oportet, ab oculis
 Hunc subito nostris abstulere principem,
 Ut regna Lusitaniæ mœstissimo
 Operta luctu, misera semper degerent.
 E V. Lugenda regni tanta clades inclyti
 Simul & ruentis interitus est patriæ,
 Quæ Principe illo perbeata floruit
 Viuente, misera quæ percempto illo iacet,
 Quo fulta sæuis hostibus terror fuit,
 Quo destituta nil timere non potest.
 Quo fulta cœli candicantis sydera
 Ceu uertice adiit, destituta nunc iacet
 Humilis, & atris cæca tegitur nubibus.
 P H. Lugenda fateor tanta clades patriæ,
 Et flenda planctu foeda calamitas graui,
 Acquæ optimorum sed parentum est orbitas
 Desflenda nobis, dulce nunc solatium
 Fessæ senectæ, lumen & clarum iubar
 Quod solum habebant, perdiderunt optimi
 Patriæ parentes, his tot indigni malis.
 E V. Lugenda nimis est orbitus hæc maxima,
 Lugenda magnis atque acerbis questibus,
 Sed pariter est lugenda sponsæ uiduitas,

IOANNES PRINC.

Quæ nuper omnium ut fuit faustissima
Mulierum, ita omnium modo infaustissima
Viduo puella delitescet in thoro,
Deserta longis strata fletibus rigans.

PH. Hæc gemitu acerbo persequenda quis neget?
Sed non omittat & suos planctus domus,
Famuliq; fidi, fristiaq; suspiria

Quæis astra feriant, imaq; petant Tartara,
Illum requirant, illum acerbè lugeant,
Splendore generis qui sui clari uigent.

Verùm ante cunctos patrui mœstissimi
Gemite nepotem, quem educastis, & pio
Gremio tulistis, quem coluistis unice.

EV. Hunc turba matrum casta semper lugeat,
Simul & honestus uirginum chorus fleat,
Pupillus orbis, qui suos amiserat

Quauis parentes, destitutus optimo
Parente non tamen erat, hoc à principe
Dum postulabat rebus afflictis opem.

PH. Sacri hūc piorū defleant patrum ordines
Sua qui dicarunt pura Christo pectora,
Quiq; latuerunt abditis recessibus,
Possent ut aula perfrui lata Dei.

Hunc erudita turba musarum fleat,
Cum patre Phœbo, cuius adeo gloriam

Nomen

Nomenq; rebus præferebat omnibus.
Hunc orba uirtus, hunc fides, hunc æquitas
Animiq; prudens lugeat moderatio
Si forte in ipsis ulla terris manserit,
Abeunte in astra tam modesto principe.

EV. Si quidpiam igitur mansit in terris pium,
Si quicquam honestum, laude præstantem flect
Virtutis omni principem. Qui cum maxime
Latum per orbem ab omnibus deflebitur,
Quàm tanta uirtus tanta poscet gloria
Semper minus erit. Luctibus sed paululum
Parcamus istis, & mihi quod maxime
Res tanta poscit, quid animam reddens Deo,
Terrasq; liquens, quas sua infaustas fuga
Effecit abiens, quæ locutus explica.

PH. Mens nulla nobis proferendis tot malis,
Nec stupida mœstæ lingua menti suppetit,
Totos sed ingens horror artus occupat
Quando illa meditor. Aliquot ante horas pater
Rex noster aderat, ille regum maximus
Quos terra uidit, ille constantissimus
Summaq; mētis firmitate præditus.
Virtute primus, nomine licet tertius,
Postrema nato hæc uerba protulit suo.

His nate terris tam diu facimus moram

IOANNES PRIN.

Peregrina turba,quandiu placet Deo,
 Qui cuncta nutu uoluit ac regit suo
 Si te ille nunc accersat,ut iungat suis,
 Terrena linques,ac petes cœlestia
 Iam regna felix,sorte meliori fruens:
 Meliora quo sunt sempiterna his infimis,
 Quæ sunt caduca,fluxa,et inconstantia
 Quæ sanè acerba ducet homo luto satus
 Cum deserenda cogitabit,ea quibus
 Affixit animum improuidum,incautum,leuem.

Verùm ille cœlo traxerit qui originem,
 Terraq; sordes exuet,nec sentiet
 Antiqua primi criminis contagia,
 Is uelle nullum habebit aut nolle proprium,
 Pendebit adeò totus arbitrio Dei,
 Parere cuius nos uoluntati decet.

Heu quanta nate pœna sequitur impios!
 Sed ista seruos,liberos amor iuuat.
 Si poscat igitur quam dedit precariò
 Vitam ipse Christus,reddito,et te principem
 Constituet usq; in atrijs magnum suis,
 Sceptrumq; tradet nulla quod adimet dies.
 Hæc ille nato dixit abiens, pectore
 Firmo esse iussit,defuturam spem negans
 Si mente tota comprehenderet Deum.

Et collocutus mecum, ut animo æquissimo
 Essem imperauit. Addidit si quidpiam
 Triste eueniret, uoce lamentabili
 Ne proderentur ut cauerem maximè
 Tam luctuosa fata, ad aures coniugis
 Cui partus instat nuncius ne accederet.
 E V. O summa firmi pectoris constantia!
 O maxima animi prouidi sapientia!
 Sed ista lachrymis retulit, an siccis genis?

P H. Sermone longo tantū abest, ut lachryma
 Exciderit illi, ut firmior etiam mihi
 Tum uisus esset, adeò nos ut fecerit
 Sperare melius, uerū inanis spes fuit.
 E V. Quid inde Princeps? P H. Lumina in coelū
 Suasq; solo spes locauit in Deo, (extulit,
 Et se paratum ad exequenda numinis
 Iussa esse dixit. Nosse se quidem probe
 Terrena cuncta, stulta, uana, inania,
 Sed non negare coniugis dulcissimæ
 Se plurimum & parentum amore corripi,
 Atque etiam eorum quos domi aluerat suæ.
 Deinde dignam Rege uocem protulit,
 Se plus amore confici regni sui,
 Cui tot relinquat funere suo lachrymas,
 Mætosq; luctus rebus angustissimis,

IOANNES PRINC.

Ac tot periculis patriæ impendentibus
 His absolutis Christi imaginem tenens
 Quando, inquit, alti sic iubes rector poli
 Iussis libenter obsequar semper tuis,
 Atq; his peractis lumina in cœlum ferens,
 Animam angelorum uisus est choris dare.
 Tandem recessus talis animæ contigit,
 Non uita ut illi crepta, sed mors tradita
 Sit uisa, & oculis hæc miser uidi meis.
 EV. O digna soboles patre, si in terris diu
 Vixisset laudi nunc uicissim quæ pater
 Mecum egit, obitus forte si contingeret
 Nato, uereri se quod affirmauerat,
 Ferrem ipse iussit nuntium in secretis
 Conclauē natæ, sic nurum uocat suam,
 Tectisq; uerbis mortem acerbam proderent
 Iam liberatum maximo periculo
 Optare ualde templa nunc Bethletica
 Adire natum, se quibus dicauerat
 Tanto in periculo. Hunc modò illi nuntium
 Apporto tristem, durum, acerbum, & impium,
 Sed ita necesse est: tu, interim me paululum
 Hic præstolare, ut quæ necesse funeri
 Sint, comparentur, quando fata sic iubent.

CHORVS.

Iam lachrymarum fundite fontes,
Ac perpetuis ora rigate
Fletibus ingens crescere ut æquor
Sentiat undas. Pleno irrumpant
Exundantes gurgite ut amnes.
Omnes ergo plangite duris
Pectora palmis, fuluasq; comas
Omnes rabida laniate manu.
Vngueq; sæuo scindite uultum,
Clarum amisit iam decus orbis.
Inclytus orbis dum florebat
Principe tanto, nunc sine laude
Iacet, & mæret principe dempto.

Quod totius machina mundi
Lugens signis monstrat apertis,
Fletusq; suos omnia miscent.
Splendore huius principis astra
Rutilansq; polis fulsit Apollo.
Nunc commista grædine nimbos
Funduntq; graues sydera fletus.
Et minitantur cuncta ruinam,
Latitatq; cæco Phœbus olympo,
Phœbeq; soror haud dignatur
Gemebunda suum prodere uultum.

IOANNES PRINC.

Cum tanti omnia funera plorent
 Principis, ipsaq; tellus madida,
 Ceu bona mater lachrymas fundat,
 Elementa sua cum mala norint,
 Fletusq; graues, omnia mittant,
 Quid cessamus fundere questus?
 Ac disrumpere sydera planctu?
 Verum accedit cladibus istis
 Tantisq; malis, quod neq; iustos
 Plorando licet promere questus.
 Ne percutiat nuntius atrox
 Coniugis aures, cui modò partus
 Proximus instat. Si minus ergo
 Questibus omnia complere licet,
 Mœsto tantam murmure cladem
 Lugere iuuat, regnaq; tanta
 Infelici sydere adaucta
 Tanto nobis principe adempto.
 Certatim omnes patriam flete,
 Quæ tangebatur uertice cœlum,
 Claraq; cunctos populos ante,
 Clara ante omnia regna micabat.
 Nunc caligine tegitur atra,
 Nunc obscuris abdita tenebris,
 Et perpetua nocte operitur.

Certa

Certatim omnes tristia regum,
Quêis nil melius cernit Apollo,
Fata gemamus, qui bis quina
Charos norunt pignora natos.
Sed nunc remanent omnibus orbi,
Fœcunda uxor nunc sine prole,
Nunc sua tristis damna queratur,
Quid damna uoco cladem immanem?
Toto accidere maior in orbe
Qua nulla potest, nulla ruina,
Nullum exitium, nullaq; pestis.

Hæc certatim lugete omnes,
Sed grauiori plangite questu
Sponsæ augustæ funus acerbum,
Quæ cum principe simul interiit,
Siquidem amborum mens fuit una,
Quæ coniugij sociata thoro
Vix transacti curriculo anni,
Lati immensa letitia orbis
Semper planget fata mariti,
Se conficiens mœrore graui

EVBVL. PHILANAX.

R Edeo ut parentur cuncta propere funeri,
Vtq; efferatur maximo silentio

Deserta

IOANNES PRINC.

Deserta per loca urbis, ad Bethleticum
Templum cadauer, destinatum regibus
Tumulum futuris, Emanuel ubi maximus
Rex consepultus prole cum sua iacet.

PH. Ergo efferetur cum silentio loca
Per sola ciuitatis, atq; urna breui
Condetur ille, fama cuius sydera
Celsa feriebat, clara cuius gloria
Latum per orbem prorogata effulserat.

Sed scire uellem si licet, Rex nuntium
Qua mente cepit, oris habitus quis fuit?
Vultu dolorem tegere num potuit grauem?
EV. Conclauī in illo Rex simul cum principe
Reginaq; aderat, nilq; in ore nubilum,
Nil triste primū conspicatus hīc fui,
Sed leta uisi sunt mihi protendere.
Postquam ergo iussus quæ uolebam dicere
Animo quieto & ore composito loqui
Cœpi, ut periculo liberatus maximo
Princeps modò ipse est, sed malis urgentibus
Quæ subitus admouebat ac uehemens dolor
Incensa ueluti tædæ, cœlitum patri
Vouerat ut ille si periculum euaderet
Quod emineret, templa se Bethletica
Properè aditurum & commoraturum dies

Ibi aliquot, hanc ut impetrarem principem,
 Iussisse ueniam. Regis animum perculit
 Vox ore lapsa, sed quieto pectore
 Sedato & ore loquitur, & grates patri
 Agit supremo. Sed negat iustam sibi
 Illam uideri postulationem, Ego
 Insto, ipsa princeps tum mihi adiutrix fuit,
 Atq; impetrauit, ut liceret soluere
 Quæ tam minaci uota morbo fecerat.

PH. Regina an huius conscia fuit nuntij?

EV. Probè ista norat, nam simul & illa adfuit,
 Mandata nobis prima cum Rex præbuit.

PH. Quid illa? consternata mente protinus
 Hæsit, ubi talem nuntium hausit auribus?

EV. Mutatus oris nil color, nil uox fuit,
 Tantum medullis conditum operuit malum,
 Signumq; ueræ præbuit sapientiæ,
 Dolorem operiēs omnium grauissimum.

PH. O robur animi! o pectus infractum malis!
 O digna uirtus sempiterna gloria!

Quo firmiorem prædicas constantiam,
 Eo animus acrioribus compungitur
 Stimulis dolorum, mens eo uehementius
 Victa obstupefcit, sed uidere principis
 Gelidum cadauer, fata si regni lubet

Prostrat

IOANNES PRIN.

Prostrata paruo nunc uidere lectulo,
Progredere recta, ianuae mæstæ patent,

REGINA. CHORVS.

O Nate nostris procreate sensibus,
Visceribus, animo genite, spes regni unica
Salus parentum, principum inclytum decus!
O nate patrem cur reliquisti tuum,
Matrem, atq; regnum flore cur pulcherrimo
Aetatis adeo properè, ab oculis omnium?
O nate abisti, num fuisset æquius
Vt ipsa terras linquerem inuisas nimis:
Et morte nostra redimerem mortem tuam?
Sed fortè mundi rector uno funere
Non mitigari potuit, insensus mihi,
Et uulnere uno statuit omnes cedere,
Omnes potentes genereq; illustres uirós,
Regnum omne dissipare, regnum euertere,
Tot seculorum semper auctum memoria,
Quod nunc ruinam comminatur unius
Nati mei obitu, si malis id contigit
O Christe nostris, luere pœnas debui
Ego una meritas, culpa si populi fuit,
Ego quoq; melius pertulissèm, quàm innocens
Sine labe natus, summa cuius extitit

In tam tenella semper atate pietas.

O nate patris unicum solatium,
Tecum abstulisti cuncta regni gaudia,
Atq; ut iugales coniugij tui faces
Iucunditates attulere maximas
Regno uniuerso, sic dolores maximos
Luctusq; funus sempiternos attulit.

Sed ipsa quorsum his amplius terris ago?
Quorsum superstes tot peremptis liberis,
Hac luce mœsta perfruor diutius?

CHO. 1. O uita rebus subdita infelicibus!
O uita morte peior, ut nos despicias
Sors dira, inanes gaudij spes offerens?
Quas subito iniqua demis, ac pro illis graues
Reddis dolores, atq; acerba funera.

Pro facibus ergo nuptialibus faces
Iam funebres spectabimus, pro purpura
Gemmisq; uestes funebres gestabimus.

CHO. 2. Sic uita fragilis exigit mortalium
In quam repente dum ingredimur, à lachrymis
Ordinur omnes triste uitæ exordium,
Tristisq; finis atq; lamentabilis.

Sunt cuncta semper mœsta, sint aliquot licet
Aspersa guttis gaudij tenuissimis.
Sed nulla terris causa iustior fuit

Moeroris

IOANNES PRINC.

Mœroris ista, nulla grauior extitit,
Quare querelis impleamus omnia,
Raptumq; nobis lugeamus principem.

CHO. 3. Cladi ne poterit ulla lamentatio
Par esse tantæ, par dolor tantis malis?

Cum principe etenim lapsa patriæ concidit
Spes omnis, omne concidit regni decus,
Quare perēnes ore mœsto lachrymas
Heu fundite omnes pulchra quos uirtus mouet
Extincta, patrij q; afficit clades soli.

CHO. 4. Non lachrymarū fontibus manātibus
Planctiue acerbo tantus interitus potest

Lugeri, ab istis eruenda uinculis
Est anima ab isto ergastulo ubi reconditur,
Iacetq; consépulta, ut adeat principem
Astris uagantem, & poscat æthereas domos,
Plenumq; uarijs deserat curis solum.

REG. Iterare questus non licet iustissimos,

Ne fortè nata nuntium tristem audiat,

Sed mœsta adite tecta, lamentarier

Vbi liberè omnes tanta possimus mala.

REX. REGINA.

O Sors acerba cur adeò sauo impetu,
Adeoq; ualidis deiicere conatibus
Inimica curas pectoris robur mei,

Sed

Sed firma mentis arx superbis machinis
Vsq̃uam domari qui potest? O impia!
O seua rerum domina! quanquam incusseris
Tam sæpe nobis multa & alta uulnera,
Nullum fatebor grauius atq; acerbius
Mihi contigisse, mentis hoc ad intimos
Abijt recessus. Tot mare obruit uiros,
Tot opes uorauit, totq; puppes naufragas
Submersit undis, Indicis ac Persicis
Gazis refertas, additæ his clades malis
Aliæ fuere, quas modò Indus decolor
Modò fera uidit Lybia, quondam uiribus
Superata nostris. Hæc quidem acriter animum
Punxere fateor, quæ meo quia uitio
Non contigerunt, pertuli multò æquius.
Sunt rebus etiam liberorum funera
Fratrumq; multa ceu cumulus his addita,
Nateq; maximæ illius, quæ Caroli
Locata nato principi illustrissimo,
Moriens nepotem præbuit parentibus,
Regnoq; Hiberno principem. Hæc quidem aspera
Ac uix ferenda contigerunt iam mihi,
Sed clade tanta hac nil fuit crudelius.
O maxime opifex orbis, ut constantiam
Malis in alijs non negasti, pro tua

O

Pietate

Pietate clemens, largieris hic mihi.
 Quo nempe grauior sortis est furor trucid,
 Quo maior est immanitas atq; impetus,
 Me fortius eo obsistere & constantius
 Oportet, omnes intueri os nunc meum,
 Nunc dicta debent, nil modò obscurum potest
 Quod fecero esse, firmitate nunc mea
 Firmari oportet mœsta pectora omnium.

Iam cuius ipse doleo acerbius uices,
 Reginam adibo, ferre cui solatium
 Quo careo nitari, irritus sed hic labor
 Vercor locetur, mœsta demittit caput,
 Terramq; spectans ore depresso gemit,
 Adibo & illam quo careo solatio
 Reficere nitari, quod mihi est grauißimum.

Permulta quanuis pectus ulcerent meum
 O chara coniunx rapti in obitu principis
 Tua causa sanè me perurit acrius,
 Tuamq; grauius, quàm meam uicem fero;
 Aut ipse, melius ut loquar, tuas simul
 Measq; acerbè patior, & regni uices.
 Adeo uti nullus cumulus augeri uispiam
 Acerbitatum possit omnium magis.
 Sed mente uellem cogites primum tua,
 Hoc sic fuisse maximo libitum Deo,

Parere

Parere cuius nos uoluntati decet.

Atq; hunc dolorem quo grauissimè angimur

Nobis obesse plurimum, nato nihil

Iam mortuo prodesse, quòd si lachrymis

Se dura sinerent fata uinci, utiq; libens

Fontes perēnes lachrymarum funderem,

Nunquamq; iustis abstinerem questibus.

REG. Mibi ergo suades nati ut interitum mei

Non lugeam ipsa? quem meo tuli in utero?

Quem procreaui? quem educaui molliter?

Quem rebus auctum infausta uidi maximis?

Quem destinatum amplissimis regnis? thoro

Nexum iugali Caroli nate intimæ?

REX. Causas recenses tu quidem grauissimas,

Que uincere animi robur inuictum queant.

Sed causa maior est tibi, ut moderatius

Patiare uulnus quod Dei incussit manus.

Regina solio amplissimo potens sedes,

Quam populus uniuersus intuetur ac sitam

In luce cernit, facta cuius non latent.

Si uideat igitur aliquid indignum tua

Virtute, tanta clade, tot uictus malis

Spondebit animum, nec suis fiduciam

Malis habebit, quando res ergo exigit,

Lachrymis resiste, & fac sit in luctu modus.

IOANNES PRINC.

Vt nota uarijs in malis uirtus tua

Hac singulari clade noscatur magis.

REG. Tam luctuosa nō regit prudentia.

REX. Hec potius animi firma uirtus perdomat.

REG. Deserta nato maneo regni principe.

REX. Terras reliquit, regiam cœli tenet.

REG. Actate florens obiit inclytum decus.

REX. Non ulla uita certa meta data homini est.

REG. At hoc acerbum funus esse quis neget?

REX. Nec is negare poterit infantes mori.

REG. Squalida iacebunt regna raptō principe.

REX. Nunquam iacebunt, illa si tollat Deus.

REG. Non illa sic deiecit, ut post tolleret.

REX. Haud nota nobis est uoluntas numinis.

REG. Indicia certa nunc patent iræ Dei.

REX. Dei flagellum est patris animaduersio.

RE. Heu nata nostra grauida in ipso funere est.

REX. Nobis nepotem, regni & hæredem dabit.

REG. O summe Christe rebus afflictis ades.

REX. Constanter istud ac summa fide decet

Nos obsecrare, nam solet clemens pater

Dum res uidentur esse desertæ magis,

Ac destitutæ prorsus auxilio hominum

Porrigere dextram tum suam mortalibus.

FINIS.

IACOBI TEVII BRACAREN-
 sis epistola, qua Antonium illustrissimum
 Principem in morte patris Ludovici
 Regis fratris conso-
 latur.



Vando aliud nihil est, quod
 nostra industria possit,
 Nil tenuis uis ingenij, rerum
 que facultas

Parua quidem, non arcta ta-
 men, quas inuida multis

Sors negat, at paucis larga dat prodiga dextra.
 Quando aliud nihil est, qd præstâtissime princeps
 Antoni, præstare tibi obsequiosa uoluntas
 Nostra queat, posse ô utinam te promere digna,
 Digna animo meritisq; tuis, uirtuteq; auita,
 Spectandam quæ se iam nunc florentibus annis
 Conspiciam nobis præbet, qualisq; futura,
 Quam celebris, totumq; micans tendetur in orbẽ,
 Dum crescent anni, ueniet dum grandior ætas,
 Sat modò perspicimus, cū uix sint quinque peracta
 Lustra tibi, iam tanta animi sapientia, tantum
 Iudicium, placidæ tanta est moderatio mentis,
 Huius ut ætatis nil sit, nisi forma decora

EPISTOLA AD ANTO.

Et facies, qualem uates Phœbi esse caneant.
 Sed quando nihil est, quo pectore condita nostro
 Exponam referemq; tibi, pia carmina saltem
 De patris egregij Lodoici funere mittam.
 Non equidē ut largo lachrymarum fonte fluētes
 Posse tuas siccare genas me carmine credam,
 Non adeò exculto, nec magno ab acumine ducto
 Nec facili uena, pulchra nec ab arte polito.
 Cūm tibi non desint chari fidiq; ministri,
 Non multi procures, rerum quos optimus usus,
 Ac doctrina parens longo quæsita labore
 Munivit contra dubiæ ludibria sortis,
 Qui tibi consilijs aderunt, tibi uera parabunt
 Solliciti afflicto solatia: Nec tibi desis
 Qui cæcæ insultus fortunæ tam benè nosti,
 Qui nosti in terris mortalia gaudia nunquam
 Plena satis, nec securam mortalibus ægris
 Esse uoluptatem, dubia omnia, uana, caduca
 Quæ tenui pendere ferunt languentia filo,
 Versariq; rota: modò quæ in sublime uehuntur
 Mox collapsa ruunt, & quos aspexit amicus
 Sars oculis, toruo cernit subito aspera uultu,
 Fallaces hominum spes esse, & inania uota,
 Quodq; semel lucē hanc uidit natumq; sub auras
 Aethereas uenit, dissolui tempore, & omnes
Esse

Esse homines natos hac lege, ut fata subirent
Mortēq; concideret. Hæc sunt tibi nota fatemur.
Nec tibi opus monitore ullo. Verū optime prin
Exuero obsequio, uelut aploex sote redūdāt (ceps
Multi amnes, quēis si cupias obstare, resultant
Parte alia latices alij. Nihil ergo uerebor
Pro tenui ingenio, nostra pro parte uirili,
Eniti lachrymas longo quas tempore fundis,
Exsiccare tibi, sed quī possum? aurea uirtus
Clausa tuo cum patre iacet, spesq; altera regni
Condita sub tumultu est, & gloria gentis ibere
Tellure obruitur, periit pietasq; fidesq;
Religio ac probitas, periit constantia, nullis
Victa malis, periitq; altæ patientia mentis,
Principibus magnisq; uiris malè cognita uirtus.
Prudens simplicitas, simul & prudentia simplex,
Et diuinarum secreta scientia rerum,
Illa parens rerum sapientia, cæca fugauit
Nubila quæ toto cælo, lucēmq; reduxit
Non prius inspectam terris, quàm lucis origo
Omnipotens natus, patris omnipotentis ab altis
Sedibus, exoptans lapsis succurrere rebus
Ac nostrum reparare genus, descendit in oras
Mortales. Hæc uera tuo sapientia patri
Nota sepulta iacet, iacet heu concordia regni,

COEPISTOLA AD ANTO.

Gratia, amorq; hoïum. stabilisq; & firma colūna
 Hesperiae gentis, qua lapsa, labitur ingens
 Moles, saltē aliquā minitatur fluxa ruinam.
 Huius ego ut patris, ne tristia funera plores
 Quid suadere ausim? quem præstantissimus ille
 Rex frater, cuius nunquam mens uicta dolore est,
 Qui tot natorum spectauit funera siccis
 Luminibus, gemit, ac lachrymis deplorat obortis,
 Quem regina soror plusquam germana, fluente
 Imbre genis, tristi gemitu ac deplorat acerbo.
 Ne fratrem Henricū memore, qui cūcta querelis
 Immodicis, qui lamentis ac questibus implet,
 Sectari cupiens chari uestigia fratris,
 Et fugere has sordes, & cœlica regna subire.
 Quē pia turba patrū, proceres clarusq; senatus,
 Quē populus grauiter luget, quē plorat adēptum
 Seq; infelicem sublato principe, Rege
 Fermē alio, patre certē alio, se prædicat esse.
 Et miserum clamat, tanto nec terminus ullus
 Mœrori luctuq; datur, clamoribus æther
 Immensis resonat, mœste tota urbe querela,
 Omni ex parte tonant, gemitus Hispania latē
 Fundit, & externas fama hæc excurrit in oras,
 Cunctorumq; animos stimulo mœroris acerbo
 Compūgit, solus Christi hostis gaudia Pœnus
 Pectore

Pectore perſentit, noſtroq; dolore triumphat
Deniq; cum totus ferme orbis ſentiat iſtam
Tam grauitè cladē, cur tu clariffime princeps
Antoni, talis mœſtiſſima funera patris
Non deplorabis longos deſertus in annos?
Vnica progenies diuini principis, unum
Solamen, requiesq; patris, cur omnia trifti
Non luctu implebis? lugent hunc extera regna,
Intima cura patris, patris intima uiſcera, amorq;
Intimus ipſe potes non deplorare parentis
Triftē obitū? atq; auſit quiſquam cōſultor ut eſſe
Deponas iuſtum ueræ pietatis amorem?
Nō mihi ſæua adēo ſunt pectora, nec mihi, ut ille
Inquit, crudeles admorunt ubera tigres.
Author ut eſſe uelim tantæ feritatis, & ipſa
Hac ratione parens lachrymas natura negauit
Cauta feris, rabiem immanem quæ pectore geſtāt,
Quas ſoli dedit illa homini, mitiq; pioq;
Manſueto ac placido, ſua quo ſentiret acerbè,
Atq; aliena mala & lachrymas gemebūdus amicas
Funderet. Hæc aliquo pietas ſi tempore digna,
Si cui debetur, pater eſt, atq; iſ pater inquā,
Quo nullus uafro præſtantior extitit orbe
Laudibus egregijs ueræ pietatis, & aſtra
Qui petijt lato mundi lugente theatro.

EPISTOLA AD ANTO.

Hunc igitur lugere patrem mitissime princeps
 Te iuuat, estq; meus labor irritus, est & inanis
 Nostra opera, hunc adeò iustum lenire dolorem
 Carmine si tentem, nostris conatibus obstat
 Mollities infracta hominis, nec opinio uulgi
 Hac nos parte iuuat, nec fabrica corporis huius,
 Quæ fragilis tota est, tenerum cor sanguine leni
 Compactum, placidiq; oculi uultusq; modestus,
 Et caro blanda nimis duro nec tegmine operta.
 Omnibus his fateor, miseratio nexa uidetur.
 Humanūq; putāt uulgo omnes, non modò nostra,
 Verū aliena graui damna esse ferenda dolore.
 Inuerunt etiam sapientum lenia dicta
 Hanc partem, in terris etiam profundere uisus
 Est ueras Christus lachrymas in funere amici,
 Protinus in uitam quem tum reuocare parabat,
 Atque etiam Solymæ excidium, dum mente uidebat
 Diuina, lachrymas, sortem miseratus acerbam,
 Tāquā homo profudit. Quis tāto authore negabit
 Cōmotum pietate animum, dum res grauis urget,
 Et cor molle premit, iusti quæ signa doloris
 Esse solent, lachrymas emittere posse modestas?
 Sed cunctis seruare modum si rebus oportet,
 Precipue in mœrore iuuat, quem docta Sophorū
 Turba uiro indignum quondam sapiente putauit.

Ne

Ne memorem durum gestāt qui pectore marmor,
Quiq; adimunt homini sensum, quē cautibus ipsis
Caucaseis similem esse uolunt, quem nulla mouere
Res possit, seuas ualeat quæ uincere tigres.
His hominum ut spectris credā, quos flectere nulla
Res ualeat? me qui poterūt saxa aspra mouere?
Qui truncus? qui barbaries? qui Caucasus ipse?
Occlusas ut habent placidis affectibus aures
Crudeles, illis sic nos claudamus oportet:
Nos quibus est pietas, quibus est miseratio grata.
Sed te magne Plato leni qui dogmata cultu,
Et moderata doces uitæ præcepta quietæ,
Te te audire iuuat, cæcos qui mente furores,
Expellisq; graues animo sapiente tumultus.
Nil nimium humana ducis laudabile uita,
Et certare in rebus normamq; modumq; tenēdum
Præcipis, ægro animo seuas auertere curas,
Egregios fortesq; uiros, regesq; decere,
Et melius nihil in uita, quàm mente quietem
Tranquilla seruare. Patris sapientia Christus,
Quam toties nobis ardenti inculcat amore,
Vnde æterna quies, unde omnia gaudia manant
Felicis uitæ, cui nos Deus alme creasti,
Immodicum ergo animi cohibe, frenaq; dolorem,
Optatumq; modum (cuius monumenta piorum

Sunt

EPISTOLA AD ANTO.

Sunt tibi plena patrum)serua. Pater optimus ille
 Non solum tuus, at patriæ, gentisq; leuamē,
 Hesperiaē terror Lybiaē, regisq; potentis
 Dextra potens perijt quia morti obnoxius. At nō
 Gloria quæ solida ac stabili uirtute paratur,
 Non decus immortale illi, nec conscia recti
 Mens perijt, cœli æterna quæ sede manebit,
 Aeternōq; Dei conspectu atq; ore fruetur.
 In quo cuncta manent felicia, cuncta beata,
 In quo diuitiæ & solidarum opulentia rerum.
 Hac nos lege sati mortales cernimus auras.
 Hac sata cuncta uident, ut quæ semel orta fuere
 Principiumq; habuere suum, sint omnia finem,
 Omnia sint habitura modum. Secat omnia falce
 Saturnus, rapidoq; χρόνῳ uorat omnia dente.
 Nec stabili firmoq; gradu res ulla manere
 Certa potest, usum uitæ mortalibus ægris
 Præbuit in terris clari moderator Olympi,
 Dum libet, hanc repetit. summō ne resistere patris
 Aeterni imperio est æquum? Prece uictus amicus
 Si tibi concessit quod cum uolet ipse reposcat,
 Cū repetet, poteris ne illi concessa negare?
 Aut indignata conuicia promere lingua?
 Hac nobis ratione dedit uitæ Deus usum (ceps
 Cū uolet ut repetat. Sed quid precor optime prin

In

In uita hac cernis, cur illam exposcere summis
 Nos uotis iuuat? Hæc uarijs obiecta periclis,
 Hæc grauib; curis, grauib; circumdata morbis,
 Hæc magnis oppressa malis, sic fluctuat alto
 In pelago, magnis sic tempestatibus acta
 Huc illuc rapitur, requies ut nulla paretur
 Ante obitum, nullum in terris sit dulce leuamen,
 Quod perstare queat, quod nō mutetur in horas.
 Lucifer exoritur cœlo nitidissimus alto,
 Noxq; subinde ruit cæcis obscura tenebris,
 Fortè hodie astra suis radijs lustrabit Apollo,
 Cras imbres pluuiæq; cadent, modò gaudia leto
 Pectore si sentis breuia atq; incerta (nec esse
 Longa ac certa queñt breuis hoc in limine uite)
 Non mora longa, tuas tristis mox nuntius aures
 Percutiet, paruæq; dolor succedet acerbus
 Letitiæ. Quidam Lodoici Regis in aula
 Morio erat, Galli Reges recreantur ab isto
 Stulto hominū genere, hic toto mœstissimus ore
 Se miserum clamans, replebat regia questu
 Testa gemēs, clara Phœbus cū lampade terras
 Lustrabat, cœlo dum lux fulgebat aperto
 Aurea, dum nullas cernebat in æthere nubes.
 O me infelicem dicebat, sat scio letis
 His modò temporibus, nubes pluuiasq; molestas
 Cessurasq;

EPISTOLA AD ANTO.

Cessurasq; graues imbres cū nubila late
 Fulminibus comitata polos atq; asira tegebat,
 Lætitia exultans uasta cantabant in aula,
 Gaudeo quòd mœstis succedent tempora leta.
 Possem utinam ô princeps tristi tua corda dolore
 Pressa aliquo recreare ioco. Mœstissima uita,
 Sed qd habet nostra hac, cur quos discedere ab illa
 Cernimus, et summi cōscēdere regna parentis,
 Tam grauius ferimus? grauida cū matris ab aluo
 In lucem hanc infans exit letamur, ab atris
 Quòd latebris uiuus meliores tendat in auras
 Et meliore loco, meliore hac luce fruatur.
 At cœli lucem meliorem quis neget esse
 Ad quam morte inuis? nullas habet illa tenebras
 Nil habet obscurum, fulgens, æterna, beata,
 Quando igitur mors est aditus, quo gaudia uitæ
 Aeternæ ingredimur, cur non optabimur illam,
 Ac uotis exposcemus? flagrabat amore
 Vitæ adeò illius diuino pectore Paulus,
 Vt cuperet uinculis dissolui corporis, illud
 Vt summum à summo deponens numine munus,
 Hic agimus peregrè, hospitio nec sistimus uno,
 Nunc alia ex alijs mutantes. Nunc canis æstus
 Immanes, nunc tristem hyemem, noctesq; ferentes
 Insomnes, ueluti ignotis qui montibus errant,
 Quos

Quos sitis atq; fames premit exitialis, & hostes
Crudeles agitant, ceu qui furialibus Austris
Aequore iactantur, nec qua regione uagentur
Sat norunt miseri. Talis uita ista putatur,
Est claro quæ dicta uiro meditatio mortis,
Huc etenim mentis nostros intendere nervos
Est opus, hinc uigiles curas nos figere oportet,
Vt bene possimus uita discedere ab ista.
Laus est summa mori bene: mors etenim bona uitæ
Turpem etiam decorat, nihil est lenire dolorem
Quod melius nostrum possit, nullumq; leuamen
Christicolæ est potius, quam dum quæ pectore toto
Dilexit, uitam cernit uixisse modestam.
Vitam incorruptam nec fœda labe notatam.
Quæ si non fuerit planè omnis criminis experts,
Nulli etenim hoc homini poterit contingere, saltē
Sit paucis conspersa notis, & quæ inscius error
Admisit, iustus ploret dolor. Huic modò uita
Si sanctam adiungas mortem, solamen habere
Nullum æquale potest, Christi qui iussa facisset.
Totam animo patris uitam inspicere, mente reuolue.
Qualis erat uitæ ratio, quibus ille peregit
Hunc uitæ cursum studijs, tum deniq; cernes
Te non iustam adeò tanti mœroris habere,
Tamq; grauis luctus causam, qui regna beata

Nunc

EPISTOLA AD ANTO.

Nunc tenet, & pulchris decoratus tēpora fertis.
 Credere sic fas est, fruitur coelestibus auris.
 Hac ueluti spe certa animi solare dolorem:
 Quēis tā magnificis poterit cōprehendere uerbis
 Inuictæ mentis robur, quo pertulit omnes
 Fortunæ aduersæ casus, quo funera fratrum,
 Quo magnas regni clades, uariasq; ruinas
 Quas humeris sustentabat, ceu maximus ille
 Alcides, qui labenti se subdidit orbi
 Immēsumq; Atlantis onus, mundumq; ruentem
 Sustinuit. Charo lateri sic Regis adherens,
 Vt non solūm esset fraterno pectore iunctus,
 Sed patrem ut coleret, tanta obseruatio, tantus
 Ac tam purus amor, pietāsq; fidēsq; nitebat,
 Tantum erat obsequium, dictis sic fratris amicis
 Paruit usq; libens, sic se subiecit amanti
 Regi, ut nunquam illi uisus contrarius esset,
 Dulce iugum gestabat ouans, solūmq; molestum
 Illi erat, haud quicquā dum Rex fraterq; iubebat
 Quo sinceri animi, ac fidæ clarissima mentis
 Signa daret, quod certē olim mirabitur ætas
 Postera, quod claris nunquam uiolabile fœdus,
 Laudibus in cœlum tollent bona secula quondā,
 Dum norint tantum ardorem pietatis in illis
 Diuinis animis, fœdusq; fidēmq; fuisse,

Tam

Tam stabilem, ut nullo disiungi tempore possit.
Rex sapiens fratris sapientis uera libenter
Dicta auscultabat, fido quæ nouerat orta
Pectore consultoq; animo, longoq; perito
Rerum usu. Pater ille tuus sic mente sagaci
Cuncta uelut celsa uigilans spectabat ab arce,
Securum ut posset Rex frater carpere somnum,
Clari illum proceres, fuerant qui fortè repulsam
Perpepsi, aut summæ qui maiestatis honorem
Horrebant, nulla intrepidi formidine adibant.
Ille tuus pater & patriæ, tam lenibus illos,
Tam placidis uerbis, tanto excipiebat amore,
Quanto indulgentes sua pignora chara parentes
Excipiunt natos, dictis meliora benignis
Facta sequebantur, iusto pro munere Regem
Orabat supplex, iustis nihil ipse negabat
Rex precibus, nec solum altis magnatibus ille
Præsidio fuit, ast omnes tam letus egenos
Atq; inopes sibi iungebat, causisq; faucebat
Pupilli, senis, ac uiduæ, miseriq; popelli,
Mitem ut patrē inopum Respublica diceret illū,
Illum afflictī omnes dominum patremq; uocarēt.
Illum Palladias quotquot studiosius artes,
Et sectabantur Sophiæ studia optima sacræ,
Quæ cœli reseat ualuas, atq; ostia Ditis

EPISTOLA AD

Clauta habet, illū omnes patrem uno ore uocabāt,
 Patrem illum pia turba patrū, quibus unica cura
 Religio est, illum castæ sanctæq; puellæ,
 Virgincum Christo quæ sacræuere pudorem,
 Et quæ felices angusta repagula matres
 Obseruant, illum patrem regnum omne uocabat.
 Ergo, inquis, talem cū patrem amissimus oēs,
 Atq; ego præcipue, eius uiscera, pectora palmis
 Plangamus, tristi replentes omnia questu.
 Et longos tantum luctum extendamus in annos.
 Sed quid tanti illum gemitus fletusq; iuuabunt,
 Et tibi sunt noxij? Vates ac Rex pius ille,
 Quem pater æternus sibi charum protulit ore,
 Cū dulcem dubio natum languore teneri
 Cernit, opem plorans cœlo petit, astraq; uotis
 Sollicitis onerat, sed postquam spiritus artus
 Mortales liquit, superasq; uolauit in auras,
 Ille suos oculos, quæ plusquam & pectus amabat,
 Cœlorum Regi grates mœrore relicto
 Persoluit, curas alias iam mente capeffens,
 Imperiumq; regens, quid enim nato ille perēpto,
 Quid lachrymis potuit, uel quid pdesse querelis?
 Hoc pueri, hoc humiles abiecto pectore matres,
 Hoc humilis quoq; turba hominum, quibus ipsa
 Suspirijs ætas, sapiēs uir tēpore ab ipso (medetur
 Vulgarem

Vulgarem non pascit opem, tritamq; medelam,
 Consilio à recto petit & sapiente magistro
 Cœlorum domino, per quem solatia uera
 Accipimus, per quem gemitus uitamus inanes,
 Cunctaq; perferimus tranquilla incōmoda mēte,
 Quæ tolerāda homini sūmus rerū obijcit author
 His tuus ille parens curauit ut artibus esses
 Ornatus, quibus es ueluti fulgentibus armis
 Instructus, non ut regum generosa propago
 Esse solet, quæ supremis hæc sacra fluenta
 Doctrinæ labijs gustat. tu grauius omnes
 Egregias didicisti artes, tu sanguine clarus
 Et factis princeps, subito pede celsa subisti
 Culmina doctrinæ, patrui uestigia magni
 Henrici sectans, cuius te maxima uirtus
 Instruit, & ueris exemplis edocet huius
 Vitæ humiles curas spernendas esse, Deoq;
 Fidendum prorsus, nec acerba mente ferendum,
 Quod nulla nostra culpa, nec crimine prodit.

FINIS.

EPISTOLA AD
IACOBI TEVII BRACAREN-
sis epistola, ad Franciscum de Sa uirum
clarissimum Regiæ custodiæ
præfectum.



Nter tot fluctus, exundantēs
que procellas
Curarū, rapidis agitat quas
curia uentis,
Et trahit in scopulos ac mil
le pericula nantes,

Sat scio te doctas amplecti & amare sorores
Illarūq; iocos, illarū seria habere
Chara adeò, ut possis grauib; quæ tēpora curis
Subfurari, illis sedato pectore dones,
Cum quibus, ut reor, est tibi iucundissima uita.
Sublatis itidem grauis, aspera, tristis, acerba.
Quæ mihi causa satis grauis est, ut mittere nostra
Scripta ausim Frācisce tibi: in quo maxima gētis
Gloria uirtutum cumulo se opponit, at ingens
Vtrunq; alterutro superatur, & additur illi
Disidio doctrina comes, quæ uincit utrunq;
Victa utroq; tamen, possunt si inuicta domari.
Hoc ardore animus meus inflammatur, & optat
Se donare tibi, uirtutis tanta potestas,

Tantaq;

Tātaq; uis recti est. Quare hoc ne respue pectus
 Iure tuū : et præsens nequeam cūm pādere sensus
 Præsenti, atq; animi occultos aperire recessus:
 Id saltem scriptis liceat mihi, quæ minus apta
 Si tibi displiceant, purum ne respue pectus,
 Quo tibi mittuntur, nil quo sincerius esse
 Candidiusq; potest. Vtinam, uelut ille petebat,
 Spectari clara possent in luce, fenestris
 Seu latis hominum corda inuis pressa tenebris.
 Hoc niue candidius, nostrū hoc tibi dedico pectus
 Hoc tibi, non uersus mitto, quod maximus ille
 Rerū opifex, magni sator & moderator Olympi
 Pro summo à nobis deponcit munere: cuius
 Sedibus æthereis cunctarum opulentia rerum est.
 Quod clari proceres ardenti imitantur amore,
 Inq; suis, for præcipue pectusq; requirunt
 Sincerū, unde fluit uelut amplo ex fonte bonorū
 Omne genus, fluit obsequium, reuerentia, feruor
 Parendi uehemens, candor, pietasq; fidesq;
 Hæc tibi quæ puro manant à pectore, mitto.
 Quod si indigna tuis oculis mea scripta repellas,
 Nil equidē mouear, placido modò munera uultu
 Pectoris excipias, de quo si paucula dicam,
 Deq; hominis fine, & recte moderamine uite
 Da ueniam, quid enim melius tractare Thalia

EPISTOLA AD

Nostra potest? his pauca addam de Rege beato
 Rege pijs uotis, lachrymisq; fluentibus instar
 Annis donato, quo Lusitania cæco
 Penè sepulta lacu tenebrarum ad luminis auras
 A summo est reuocata Deo, quibus aucta fruetur
 Aurca dum claro radiabunt sydera cælo.
 Is tibi tam teneris nunc est cōmissus ab annis,
 Et claris regni patribus, qui tramite recto
 Ad iuga uirtutis manibus sublimia uestris
 Ducitur. Has toto cur non ego pectore curas,
 Cur adeò egregios tota non mente iuubo
 Conatus? Si olitor nonnunquam cōmoda dicit
 Cur non ipse, parens quæ me experientia rerum
 Edocuit, tanto coram depromere amico
 Non ausim? si nil profint mea dogmata, certè
 Nil oberunt. Homo mens est, nā corporis huius
 Fabrica cæcū hominis tectū carcerq; uocatur,
 In quo mens conclusa iacet caligine densa:
 Nec planè æthereas auras, nec lumina cœli
 Clara uidet, summus quanuis rerū ille creator
 Erectos dederit nobis ad sydera uultus,
 Vt patriā, unde ortū trahimus, spectemus Olym-
 Atq; humilè pedibus terrā cœlestiū inanè (pū.
 Vt digna, est conculcemus, tantiq; putemus
 Res quanti instabiles, humiles, miseræq; putandæ
 Quanti

Quanti atrum coenum, quāti albæ puluis arenæ,
 Quæ labentis aquæ fluitant atq; æris instar
 Evolitant, nulloq; incerta tenore mouentur.
 Nunc huc nunc illuc rapiuntur, uanaq; diras
 Inijciunt curas, grauiusq; doloribus angunt
 Sollicitas mentes non hæc ad fluxa creatas,
 Quæ nisi difficili queruntur stulta labore,
 Parta metus seruat, leuis inconstantia prodit.
 Nata sub auroram marcescunt, uesperè florem
 Et subito amittunt, amissaq; tristibus augent
 Suspirijs curas indefessosq; labores:
 Qui ueluti Herculeis nodis, durisq; cathenis
 Vinciti astringuntur. Res præstantissima mundi
 Sublunaris homo, rebus cur uilibus æuum
 Transigit, atq; humiles uersat sub pectore curas?
 O miseram nimium deplorandamq; ruinam,
 Quæ primi inuexere patres, stimulante colubro,
 Pestifero generis nostri hoste, feroq; tyranno.
 Inde animi tenebræ, rerum inde inscitia prodit,
 Inde mali fomes, laudum inde insana cupido,
 Fons scelerum, inde sitis nunquam satiabilis auri,
 Inde iræ ultrices, & cæca libido cruoris
 Humani. An ne feræ turmatim in prælia tendūt,
 Sæua suo generi minitantes damna necesq;
 At homo mente satus diuina, cui sator orbis

EPISTOLA AD

Omnia subiecit, fœdissima pectore uoluit
 Insidias turpesq; dolos, cædesq; cruentas,
 Illeq; qui tantas uersat patratq; ruinas,
 Perniciem qui molitur mortalibus agris,
 Scilicet is princeps, is Rex insignis ad astra
 Laudibus effertur, lachrymis sine quis leget olim
 Hæc modò contingat si postera secla uidere?
 Maximus ille gregis pastor, cui credita cura
 Christicolûm ut genus ad sublimia moenia ducat.
 Cuiq; datum referare fores, & claudere cœli
 Aeratas acies sublimi spectat ab arce
 Qua latet occlusus, rerû hæc pater optime cernis
 Ac pateris! Sunt hæc nostris quæ mentibus ergò
 Voluimus, has diro conspersas sanguine curas
 Versamus, miserum! ne dicam exilia, uana
 Stultaq; pro solidis sequimur ludibria rebus.
 Alter opes ut numen amat, ueneratur, adorat,
 Quid dixi? has propter cõtēpnit numen, & illas
 Autumat esse Deum. populi alter ducitur aura,
 Qua nihil est leuius, sibi solo hoc nomine gratus,
 Captus amore sui, magnis se regibus æquat,
 Quòd populus de se benè sentiat. Est tamen ille
 Bellua multorum capitum, qui mobilis omnes
 Exuperat leuitate Notos, ut quæ modò in astra
 Laudibus extulerit, subito detrudat ad ima.

Quæ

Que modò damnarit, mutata mente sequatur.
 Ast alium oblectat breuis atq; insana uoluptas,
 Aleaq; hunc pernox recreat, uenatibus alter
 Se totum astringit. Cereris Bacchiq; sacerdos
 Quidam alius, uentri uarias sic ingerit escas,
 Ingluuiem ut credat nullis satiarier unquam
 Posse cibus, quid uis referam tibi mille figuras?
 Quid dixi mille? innumeras uis carmine longo
 Pādā hominū species? quos huc trāsuerſa uolūtas
 Atq; illuc rapit immemores, quēis rebus in auras
 Sint miſſi æthereas, nec qua ratione creati,
 Aut in quem finem rerum illos edidit author.
 Egregiam ergo hominis naturam diſcute planē,
 Illum, inquā, foris atq; intus totum inſpice, ut altū
 Perſpicias finem, quō tendit, corpore conſtat,
 Cui pareat externa, illud recreātq; ſouentq;,
 Illi alimenta, uoluptates, & commoda præbent:
 Non tamen hic finis, ſiquidem nec ſiſtitur illis,
 Nec mora longa iſti cœno datur. Altius ergo
 Pergamus, corpus ſubſeruit ſenſibus, illi
 Peruiſiles animi ſerui ſic iuſſa faceſſunt,
 Vt mens (ceu regina alta ſublimis in arce
 Cūcta regat, rerumq; potēs moderetur habenas)
 Externa huic parent, ſenſus, corpusq; miniſtrant,
 Et ueluti corpus quod auct, petit, unde petitur

EPISTOLA AD

Nomen habet, sic mēs q̄ amat uult, unde uolūtas
 Dicitur: hunc recto ducat si tramite cursum.
 Terrena ut corpus, sic mens cœlestia poscit,
 His hæret figitq; pedem, hæc sola expetit usq;
 Hoc summū illa bonū, finem hunc, metasq; uidere
 Optat amans, sola hac tandem satiabitur esca,
 Sublimi æternum dum maiestate parentem
 Aspiciet, quem uincta isto sic carcere poscet,
 Vt nihil exoptet uehementius: omnia in istum
 Conuertet finem. Quod præstantissimus orbis
 Terrarum doctor, diuino protulit ore,
 Cū dixit, cupio dissolui carcere ab isto,
 Esseq; cum Christo, qui fons, & origo bonorum,
 Est simul & finis nostrorum & meta laborum.
 Ille uia, & uita, excelsi patefecit Olympi
 Clausum iter, ille sua nos morte redemit, & ipsa
 Aduexit mundo uitam, quæ per dita primi
 Crimine patris erat, tenebris cum penè sepulta
 Gens hominum in terris ageret, lucemq; perosa,
 Ceu talpa infelix, penetralibus abdita terræ.
 Ætherea ecce Deus, sortem miseratus acerbam
 Humani generis, cœli descendit ab arce,
 Nosq; ut maiori sibi conciliaret amore,
 Induit humanos artus, nostramq; figuram
 Non aspernatus, perpeffus mille labores,

Labe

Labe reus nostra, macule expers, aspera sensu
 Post tormenta, crucem subiit, tum signa dedêre
 Terra polusq; Dei natum indignissima ferre
 Naturæ authorem, moderatoremq; polorum,
 Qui solo nutu regit omnia, dura subire,
 Atq; infanda nimis, lachrymis quis talia fando
 Temperet? Ille Dei æterni mitissimus agnus,
 Victima pro nobis summo est oblata parenti.
 Turpiaq; immundæ purgavit crimina labis,
 Indomitumq; hostem spolijs nudavit opimis,
 Ac uictum oppressit, nobisq; inuicta reliquit
 Arma, quibus tantum liceat superare tyrannum,
 Spem certā, stabilēq; fidem, atq; ardentis amorē
 Pectoris in patrem æternum, gentemq; fidelem,
 Quæ non chara minus tibi sit, quā proximus esse
 Quisq; sibi solet: his rapidum expugnare leonem
 Nostri hostem generis docuit nos clara sereni
 Lux cœli, uictor tenebrarum, gloria mundi,
 Ille Dei natus, uerus Deus atq; homo uerus.
 Addidit his septem sacri mysteria ritus,
 Admissæ purgant quæ fœda piacula labis
 Quæis Deus oclusi ualuas patefecit Olympi,
 Et nos antiquum docuit superare draconem.
 Vnde illum puræ mentes sic usq; requirunt,
 Sic cupiunt, sic exoptant, ardentq; uidere,

EPISTOLA AD

Illiusq; frui conspectu, ut ceruus aquarum
 Excussus canibus, liquidos desiderat amnes.
 Et ueluti ardenti qui conficiuntur amore,
 Nec somno indulgēt, placida nec membra quiete
 Oblectant, semper uigiles optata requirunt,
 Sollicitoq; animo, noctesq; diesq; reuoluūt,
 Vtq; frui uotis possint, incommoda nulla,
 Aut mala dura putant, licet intoleranda putetur.
 Sic qui toto animo, toto qui pectore Christum
 Diligit, illum animo & circumfert pectore toto,
 Illi heret totus, totusq; adiungitur illi,
 Astraq; dum fulgent claro nitidissima cœlo,
 Illum mente agitant, tenebris dū obducitur æther,
 Dumq; micans Phœbus radijs illustrat Olympū,
 Illum animo uoluūt, illum arcto pectore seruant.
 Ac ueluti intentis oculis quæ semper inherant
 Perpetuò ipse uidet, aliò nisi lumina flectas,
 Sic semper rerum authorem, diuumq; parentem
 Perspiciunt, qui mente illum, qui pectore uersant.
 Mens etenim claros oculos habet, & uidet illa
 Corporei prorsus nequeant quæ cernere uisus.
 Ac secum tacita euoluit, quibus undiq; donis
 Affecta, & quanto cumulata est munere uite.
 Cødita ut ex nihilo est, similisq; creata magistro
 Ac mundi domino, sapiens, æterna, beata,

Ni uitio cadat illa suo, sed casus acerbus,
 Ille grauis casus, simul est æternus, & usq;
 Transactæ infelix deplorat crimina uitæ,
 Patri auersa suo moderatoriq; potenti,
 Vltrices furie flammis ardentibus illam
 Sectantur, frustra q; graues mala suada querelas
 Inculcat, ueteris lugens mala gaudia culpæ.
 Impia mens diro curarum fluctuat æstu,
 Acternisq; exusta rogis, non desinit unquam
 Exuri, flammæ flammis, mors morte iuuatur.
 Succeduntq; malis mala, supplicijsq; tremendis
 Impia supplicia, & primis quæ summa fuerunt,
 Aequa secunda hæret: quorū memorare figuras
 Ille queat, qui lucentis uaga sydera Olympi,
 Et uasti Oceani cunctas numerabit arenas.
 O pater alme hominū, rerumq; immēse creator
 Quādo tūa impulsus bonitate, & amore creatas
 Tartarei eduxti gentes è faucibus orci,
 Nōsq; redemisti laqueis, quos impius hostis
 Implicitos tenuit, crudeli & carcere uinctos,
 Nos, inquam, quia seruasti largosq; cruoris
 Sacri effudisti latices, quo crimina nostra
 Ablucres, generis Rex clementissime regum,
 Atq; operis miserere tui. Nos ipse creasti,
 Nōsq; tuos natos, nos pignora chara uocasti,

Et

EPISTOLA AD

Et sata cuncta homini, quò te cognosceret unum
 Esse Deum, dominumq; suum, rerumq; parentē,
 Donasti, adiungens his admirabile donum,
 Immensum, infinitum, quod nec promere lingua
 Vlla potest, nec clara acies comprehendere mētis
 Cūm natum æquæuum sublimi à sede iacentes
 Misisti in terras, nobis ut lata pateret
 Tanto authore uia ad cœlum, exemploq; doceret
 Ille suo contemnere opes, & discere rectum,
 Pauperiemq; pati, ac duros tolerare labores
 Constanter: qui sœua crucis tormenta nefandæ,
 Quæ modò nostra salus, spes est, unumq; leuamē
 Pertulit. his igitur cūm nos Deus optime donis
 Deuinctos habeas, chari per uulnera nati,
 Te precor humani generis memor esse memēto.
 Nōsq; tuus ducat fauor ad cœlestia regna,
 Spiritus ille tuus, sine quo nil possumus omnes,
 Infirmi, ignaui, cæci, expertesq; bonorum,
 Quorum fons ipse es nitidissimus, undiq; manās,
 Inq; omnes fundens parteis diuina fluentia.
 Corda quibus gembūda rigas, nec pōdera terræ
 Quæ circūferimus, nec nostrā hāc respice molē,
 Quæ nos incuruat, sedesq; obtrudit ad imas.
 Sed pietate tua, ueroq; impulsus amore
 Respice nos licet indignos, quos gratia dignos
 Efficiet

Efficiet tua, nec meritis fraudabimur ullis,
 Si tua dextra adsit, uultu si nostra benigno
 Aspicias, miserisq; uelis succurrere rebus.
 Quæ solidæ cunctis seclis, firmæq; manebunt,
 Si firmas præstare uelis, subitaq; ruina
 Occumbent, si despicias. Quid nostra fatemur
 Quæ praua radice fluunt bonitate carere
 Omnia, quæ primi nobis ab origine patris
 Proueniunt? dulces nec enim producere fructus
 Arbor amara potest. Sed tu cui summa potestas
 Par etiam immensæ pietati, hæc omnia uertis,
 Inq; aliam formam diuino munere mutas,
 Quiq; iræ extitimus nati cæciq; furoris,
 Nunc tua progenies sumus, æternoq; potiri
 Munere speramus, nec spe fraudabimur illa
 Si modò constanti perstet fiducia mente.
 Iam uideor mihi cœlesti iam sede uagari,
 Diuinæ uideor mihi maiestatis honorem
 Perficere, angelicisq; choros, cœtusq; beatos
 Diuorum: quibus est nullo intermixta dolore,
 Terrorisq; expers, & felicissima uita.
 Lux ubi perpetuò fulget, quæ prodit ab ipso
 Aeterni fulgore Dei, lux in scia noctis,
 Nulla ubi seuit hyems, ubi fulgura nulla coruscāt
 Nulla ubi tempestas, nulli imbres, nulla procella,
 Nec

EPISTOLA AD

Nec uesana canis rabies, nec feruidus aestus.
 Ver ubi perpetuum, nullo cum flamine tellus
 Lata silet, uastiq; nitet domus aurea Phœbi.
 Sed non huic simile, intenta fac mente reuoluas
 Quid melius, quā qd' tua lumina cernere possint,
 Quāmq; audire aures, quā claræ uoluere mētes.
 Rerū ubi summa quies, ubi formosissimus annus,
 Cui nunquam finis, procul hinc insana libido
 Exulat, his, nunquam uisa est discordia regnis.
 Insidiæ nullæ, nulla est iniuria in illis
 Nota locis, sed purus amor, pax, gratia, honestum
 Et probitas, & uerus honos uirtutis alūnus.
 Denique quid referā? Deus est ibi, & omnia in illo
 Vera bona, hūc nos ad finem contendere oportet,
 Illas nos metas optare, bonisq; potiri.
 Cetera quæ uilis, quæ uae abiectissima tellus,
 Tot spinis obducta creat, spernamus, & unum
 Ad finem hūc, metasq; simul properemus ouātes.
 Ad ueras tēdamus opes, quas regia cœli
 Clare tibi, purisq; animis Franciscæ reseruat,
 Qui breue curriculum uitæ huius, candida cœli
 Sydera spectantes agitis, terrena prementes
 Calcatis pedibus, nec in hac spem ponitis umbra,
 Spem firmam, celeri ueluti qui ad moenia cursu
 Festinant patria, ut merito donētur honore,
Clarāq;

Claraq; laurigeris exornent tempora fertis,
 Publica felici quod munera tempore obirent.
 Ergo moras omneis rumpunt, nulliq; labori
 Parcunt, in patrijs possint ut sistere tectis.
 Quæ simul ut cernunt, persentit maxima pectus
 Gaudia, & in chara requiescunt sede beati.
 Id tibi cessurum, mihi præstantissima uirtus,
 Promittitq; fides, pietas, animusq; modestus
 Magnarum tua promittit sapientia rerum
 Tot cumulata bonis, quibus ut fulgentibus astris,
 Dum nubes cessere polo, micat aurea Phœbe,
 Hesperios inter populos sic ipse coruscas,
 Fulgenti latè uirtutum lampade clarus.
 Et rara excellas cum nobilitate tuorum,
 Præcipuè patris egregij, quem docta Minerua
 Illustrem effecit, summis uirtutibus auctum.
 Tu tamen haud illis inniteris, unaq; uirtus
 Arx tibi præsidij est constans ac firma colūna.
 Perpetuò huic hæres, quæ nobilitatis origo
 Præcipua est, quæ cultori promittit honores
 Finis inexpertes, quæis nec crudelibus austris
 Te fera tempestas, nec sæua procella mouebit,
 Nec rabies inimica hostis, nec temporis ætas
 Longa adimet, non uis sæui furibunda tyranni.
 Hac septus, nec tartarei fera monstra barathri

Q

Eumen

EPISTOLA AD

Eumenidumq; truces ualide aspernaberis iras.
 Hae septus tibi finem illum promitte beatum,
 Infantis Regis postquam (cui nititur omnis
 Spes nostra, in cuius stabili firmaq; salute
 Est sita nostra salus, quem tu Deus optime nobis
 Incolumē ac saluum longos seruabis in annos,
 Sospiue quo rerum status & clarissima gentis
 Gloria Lysiadum solito florebit honore.)
 Infantis postquam Regis tutissima sceptrā
 Aspicias, postquam regno, cum mille triumphis
 Eximios tradet natos, proliq; beatae
 Ipse senex tum iam sancta pia dogmata uitae
 Ut patri natoq; dabis: tum lumina claudet
 Chara tibi soboles, coeliq; ad regna uolabis.
 Nunc quando tantum tamq; admirabile munus
 Est tibi & egregijs commissum patribus omni
 Ut Regem infantem cura foueatis, & unum
 Quod reliquum est, lumen patrio seructis amore:
 Nostram etiam curam communibus addere uotis
 Constitui. En uestros potero qua parte iuuare
 Conatus nitar: ueluti uectoribus usu
 Aduenit, in portum qui naue feruntur eadem
 Cuncti operi incumbūt, nauclerū munerā cūcti
 Pro se quisq; obeunt, nec se quisquam eximit illo
 Muncre, quanquā expers, dū res dū postulat usus
 Sic ego

Sic ergo quod possum communi lintere uectus
 Præsto libens, præstent alij meliora precamur.

FINIS.

IACOBI TEVII BRACAREN=

sis institutio Sebastiani primi felicissimi

Lusitaniæ Regis ad Frāciscum de

Sa uirum clarissi

mum.



Acris fluenta uatibus Pernasides
 Rescrate Musæ prodeāt à fontibus
 Vestris liquores, corda quæis rigēt sua
 Clari Poëta, quos uelut miracula

Naturæ, ad astra tollat ætas postera.

Quibus superba perlibenter Mantua,

Cedatq; Homerus, cui libenter cæteri

Cessere uates. Magna & admirabilis

Materia uestris panditur conatibus.

Scriptore tanto Thetidis quondam puer

Felix fuisse, creditur, felicior

Sebastiano Rege scriptor ille erit,

Aquare tantis scripta qui factis queat.

Quis polliceri summa non ausit sibi

De Rege nostro à Rege cœlitum dato?

Q 2

Si

INSTITVTIO REGIS

Si cuncta retro mente uoluat prouida,
 Quibus ille natus exijt maioribus,
 Quibusq; proauis, atq; auis, quos aurea
 Virtus in alto collocauit cœlitum
 Solio beatos, quæis satus parentibus,
 Quantoq; natus est Dei miraculo.
 Vt expetitus omnium uotis fuit,
 Lapsisq; rebus, ut datus suspirijs
 Lachrymisq; fufis instar amnis prodijt
 In li cem, ut animis effugaret nubila,
 Et subleuaret mœsta pectora omnium.
 Qui mente uoluet pristinum rerum statum,
 In utero ut ille matris infirmissimæ,
 Adeo tenellæ ætatis, adeo languidæ
 Obitu recenti coniugis charissimi,
 Qui uix ephebis cesserat, cui candidas
 Lanugo malas non satis adhuc tinxerat.
 In utero ut ille. manserat inuencula,
 Parente puero procreatus, inuida
 Quem Parca nobis eripuerat, pauculis
 Diebus antè. Hæc ista qui reuoluerit,
 Ac mente cogitarit, atq; illum suis
 Perspiciat oculis, oris excellentia
 Mirabili, astris nocte candicantibus
 Similem micante: prorsus illum intelliget

Huic

Huic esse regno traditum à summo Deo,
 Vt illud omni decore, & omni gloria,
 Summisq; cumulet, ornet, augeat bonis.
 Pressumq; densis nubibus tollat caput
 Regni potentis, quod trophæis extitit
 Lybicus beatum, dum noui orbis barbara
 Nondum reperta gaza, nec libidinis
 Opes alumnae, nec piper & aromata,
 Et pharmaca alio ab axe per uasta æquora
 Auecta, in aliud cœlum, ut alijs hominibus
 Natura, & ipsis differentibus cibis
 Prodesse possent, quàm benè, ipsi uiderint,
 Sed his carere Christiana gens sine
 Dissendio ullo, commodo magno potest.
 At suaue gentes sic ferant Christi iugum,
 Et aduocentur ad gregem summi Dei.

Nunc ille nobis Rex datus miraculo,
 Late patentis Indiæ fines sua
 Virtute terminabit, orbis finibus.
 Huic clarus olim uictor addet Aphricæ
 Nobis moleste fertiles & uberes
 Glebas, ut illis uacua possit horrea
 Implere Lyssa, possit & genti suæ
 Cum laude summa, parere summa commoda,
 Franciscæ, nostrum hoc lumen unicum, tuæ

INSTITVTIO REGIS

Patrumq; curæ sedule sic credidit
 Regina sapiens, patruusq; maximus,
 Qui regni habenas dexteris gerunt suis,
 Rerumq; summam mente prouida regunt.
 Tantamq; molem, sarcinam tantam ferunt,
 Orbiq; possent imperare maximo,
 Si maximus eis orbis esset creditus.
 Charum nepotem tradidere sic tibi,
 Clarisq; patribus optimis regni uiris,
 Ut spem ac salutem publicam in uestra manu
 Sitam esse ducant. Ergo uos nunc maximè
 Vigiles oportet esse, ne tener imbibat
 Animus, quod olim publicis rebus queat
 Obesse, culpa contigisse quod patrum,
 Tuaq; uulgo ab omnibus putabitur.
 Natura siquidem non potest mitissima
 Non esse in illo, cuius os pulcherrimum
 Et forma propè diuina nobis cernitur,
 Radice ab illa nec quidem nasci potest
 Nisi optima arbor, quæ ferat fructum optimum,
 Modò adsit institutio sancta ac pia,
 Modò ductor adsit certus incertæ uie,
 Obliqua qui deuitet, ac recta doceat,
 Qui digna tanto Rege tradat dogmata.
 Iurgare citra iniuriam qui norit, et

Qui

Qui citra adulandi uenenum, laudibus
Ornare meritis, quem tenellus Rex amet
Ob comitatem, gratiam, ac modestiam,
Quem uereatur ob seueros ac pios
Sanctosq; mores, uita quos fert integra,
Exempla ob oculos Regis illustrissima
Ponantur, illa maximè quibus atqui
Clari extitère, ac celsi Olympi fulgidum
Adière culmen, regiam æterni patris:
Quæ firma nulla ætate corrumpi potest,
Beata in omne seculum, & constans manet.
Perfecta ab omni parte uita, criminis
Conspersa nulla labe aui integerrimi
Ioannis, emulationis gloriæ
Ponatur ergò ut omnibus bonis sua
Regna cumularit, omnium ut felicibus
Votis beatus uixerit, suspirijs
Vt omnium interierit, interire si
Dicatur ille, cuius haud fama interit:
Cuiusq; nomen sempiternum permanet,
Regnaq; letis angelorum cœtibus.
Cum prorsus omni pectus est labe uacuum,
Inserere in illud quod uelit, doctor potest:
Cum rasa tabula est, pinget Iphis quæ uolet:
Cum tenera uirga, uerte quam in partem libet

INSTITVTIO REGIS

Cum cera mollis, facere quod, libet licet.
 Omnia tenellus lacte cum nutricula
 Exugit infans, omnia ediscit libens,
 Modò rector adsit, ac magister prouidus,
 Momenta rerum ac temporum qui calleat,
 Stillare uasis oris angustissimi
 Tenuem liquorem qui probe edoctus siet.
 Infusa primum in omne adhærent seculum,
 Vt primum odorem dolia retinent noua.
 Cum se ipse princeps principem nondum capit,
 Digna est docendus principe, ut discat prius
 Regna moderari, se esse quàm regem putet.
 Tunc ille ab omni labe uitij pellitur,
 Ac tum docetur tramitem rectum sequi.
 Sed tempus aliud fortè si expectes, mora
 Nocere poterit serior. Vel eligi,
 Vel educari regem oportet à suis,
 Sed educari satius esse existimant,
 Quorum probatur optimis sententia.
 Hunc educari cùm tibi felicitas
 Regni ipsa dederit, hunc uigili animo precor,
 Studioq; serua. maius, hinc paries decus
 Franciscæ tibi, quàm si cateruas hostium
 Victor superbas Marte deuincas fero.
 Deuictus hostis maximum patriæ adimit

Fator

Fateor periculum. Rex beatus ac pius
Patriæ leuamen, spes, quies, solatium,
Salusq; tota est. fontis aureum iubar
Qui monstrat, unde tot fluenta permeant
Virtutis, ille promeretur maximos
Felix honores, quos parum gratus animus
Si non rependat hominis, ille impertiet
Ac largietur, qui perennis omnium
Fons est bonorum, summa qui laboribus
Parata honestis dona munificus habet.
Hoc ergo munus omnium pulcherrimum
Tibi ipsa regni quod dedit felicitas,
Tuere quaeso, pro tua sapientia
Magnis uigilijs. Omnia hinc pericula
Omnesq; circum nunc timores imminet.
Arbor tellus sternitur paruo impetu
Affantis Austri: firma dum radix manet
Altisq; terræ uisceribus affigitur,
Eruere nullus sæuientium furor
Illam Notorum poterit. Heu quot curiæ
Regum tumentes ac feros habent Notos.
Quantis procellis hinc & inde impellitur
Benè nata uirtus principis, qui nascitur
Quiq; educatur splendidis regum thoris.
Tot inter illecebras, tot inter libere

Quod

INSTITVTIO REGIS

Quod sentio loquar) tot uoluptatum rogos,
 Quêis concrematur agra mens mortalium,
 Nisi rector adsit optimus, corrumpitur.
 Regina sapiens est uelut miraculum
 Probitatis ac modestiæ, quam cœlitum
 Parens reliquit penè lapsis omnibus
 Iam rebus, illa quæ sua prudentia
 Tot regna subleuaret, est illi additus
 Socius regendi, amore frater, sanguine
 Propemodum, honore purpuræ insignis quidem,
 Virtute multo magis, id omnes clarius
 Luce intuentur, non tamen quis audeat
 Negare regiam esse curiam, malis
 Quæ cincta multis, multa uitia perfouet.
 Sed pauciora cæteris, latissimo
 Quas orbe scimus cæterorum principum.
 Ergo ille princeps qui regendis maximis
 Est natus imperijs, ab incunabulis
 Cautè educetur, ille tota cui salus
 Innixa regni est, ne malas ille imbibat
 Opiniones lacte cum dulcissimo
 Vitare coetus si puellarum nequit,
 Probas, modestas, temperantes audiat,
 Fugiat procaces, impudentes, garrulas.
 Et seligendi sunt bona sati indole

Pueri

Pueri, proteruum, inane, stultum, inconditum
 Nil afferentes, candidi, grati, probi.
 Quos ipse rector, si quid immodestius
 Dictum esse, factumue uideat, uerbo interim
 Corripiat, ipsa & uirgula censoria,
 Procacitatis puluerem quæ discutit,
 Stultumq; purgat pectus, ac situm fugat
 Segnitie, & istis ingerit contraria.
 Rabies leonis efferrata ponitur
 Supplicio iniquo. quod catello infligitur
 Nil tale commerenti: at atra immanitas
 Dum perstat, ipsi nec leoni parcitur,
 Et quas meretur impius pœnas luit.
 Nunquam labascet regia incedens uia
 Modo luce clara, oculis apertis ambulet,
 Domina rerum dux regat sapientia.
 Sitq; moderatrix omnium, & certus scopus.
 Pudore uellem libero pueros regi,
 Sed comitati adhæreat seueritas
 Honestæ morum, auctoritatem quæ parit.
 Ut dira pestis mollis assentatio
 Vitetur, aulæ quæ incolere regum solet,
 Et principum animos labe ceu fœdissima
 Corrumpit, Omnium architecti criminum
 Scurræ fugentur, qui nihil nisi improbum,

Stul

INSTITVTIO REGIS

Stultum, atq; inane, uanum & arrogans uomunt
 Fastus superbos præ se & impudentiam
 Ferunt maledici, se suasq; diligunt
 Solùm uoluptates, & his se maximè
 Intemperantes applicant, has ceu Deum
 Venerantur ipsum, regiumq; existimant
 Affluere rebus, ut uolupe sit animo.
 O curua in atrum pecora coenum, inania
 Terræ onera! hoc tam splendidum cœli iubar
 Suspicite, rebus uos satos maioribus
 Quàm pulueri isti credite, & uobis Deum
 Certum omnium felicitatum terminum
 Proponite, hæc ludibria aspernamini:
 Quæ cæca uobis imminens mors obruet.
 Hos ergo scurras abige. Nam coluber malus
 Viridi sub herba latitat, hæc mollißimæ
 Voces, ueneno plenæ obesse plurimùm
 Possunt tenello pectori. Iracundiam
 Paulisper horum uocibus cæcam imbibent,
 Et arrogantiam, & impiam tyrannidem,
 Vanosq; fastus, ac tumores turgidos
 Animi impotentis. Pestis assentatio
 Damnosa cunctis regibus uel maximè,
 Quod effugare regia monstrum ut queas
 Virtute magna, & robore excelsi animi opus
Confla=

Conflabis odium, fateor, haud paruum tibi
 Francisce tantam si luem subegeris.
 Sed magnæ ab ista profluent uictoria
 Felicitates, maximum hinc decus tibi
 Nomenq; paries, si magistros criminum
 Virtute constans hos abegeris procul.
 Si regum ab aulis fugeret assentatio,
 Officij & ipsa pestilens simulatio,
 Quæ palpum inique obtrudit, & locum illius
 Simplex subiret ueritas, quod sæculum
 Et quàm beatum rerum haberemus statum?
 In his morari quid iuuat diutius?
 Res nota tibi sat est, malis sermonibus
 Mores modestos, labe ceu turpissima
 Corrumpti, ab ista parte tanta cùm mala
 Instent, cauendum, ne dolore serius
 Inani agamur poenitentiae nihil
 Tandem iuuantis. prouidendum in tempore est.
 Quid attinebit capere clypeum uulnere
 Accepto, & ipso iam peracto praelio
 Consulere? rebus integris perutile.
 Postquam atra cœpit corpori hærens serpere
 Et fluere pestis ad meatus intimos
 Membrum rescindi oportet. Interim puer
 Cùm dulce ferre poterit & blandum iugum
 Regentis,

INSTITVTIO REGIS

Regentis, omnem occasionem sedulo
 Peccandi adimito. quod quidem iam firmior
 Non patitur ætas. Perspicacibus oculis
 Debet tueri tanta cui prouincia
 Commissa fuerit, studia quæ placeant magis
 Quibus ille mentem rebus intendat suam.
 Quò uergat animus, Quod satis notum patet,
 Quod ipsa certis indicat signis parens
 Natura, nec laboriose colligit
 Cautus magister: Alter est propensior
 Cæcum ad furorem mentis, iracundiam,
 Alter tumentes spiritus superbia
 Præ se uidetur ferre, in alio cernitur
 Fames habendi maior, alium gloriæ
 Trahit: cupido, fortè in alio perspicis
 Ad aleam, libidinem, tyrannidem
 Procliue pectus: diligenter prouidus
 Omnia magister cernet, ac medicamina
 Sua cuiq; morbo adhibeat, ut morbo graui
 Periculosa, sic leui leuia applicet.
 Inculcet illa dogmata, illis artibus
 Regale pectus muniat, quæ pellere
 Et expiare uitia possint turpia,
 Inferere honesta. Quanta regis dignitas
 Quantisq; fulcienda sit uirtutibus,

Fida

Fida frequenter aure capiat, ac sibi
Persuadeat, uirtute nil præstantius,
Turpiq; uitio fœdus & indignius,
Si forte uisus sit tibi tenacior,
Extolle liberalitatem regiam.
Vindictæ amator si fiet, clementiam
Euehito in astra, si suis indulgeat
Intentiori mente delicijs, doce
Spectare cunctos Regis exemplum sui,
Illaq; imitari studia, quæis se dedere
Ipsum intuetur, maximo omnium malo
Peccare Regem, plura in uno crimine
Peccata inesse, qui sibi & peccat suis.
Vt quæ modeste, temperanter, prouidè,
Cautè, benignè, fecerit, maioribus
Sunt efferenda ac prædicanda laudibus,
In luce posita, quæ uelut sublimibus
Locata montium iugis clarissimè
Cuncti intuentur. Grauibis his sententijs
Exempla iunge maximorum principum,
His nocte gratas fabulas, quæ recreant
Puerile pectus, & bono exemplo docent
Virtutem amare, odisse crimen ac scelus.
Multa sapientum dicta, multa principum
In ore habenda, multa tabulis pingere

INSTITVTIO REGIS

Iuuabit, unde colligatur intimus
 Ardensq; honesti amor, quo ad alta limite
 Recto astra tendat: meta qualis sit boni
 Maliq; finis: maximis ut præmijs
 A rege summo afficitur ille, commodis
 Qui se suorum dedit, ille Rex pius
 Qui regna patriæ, non sibi cæcus: regit
 Sic grauib; illum supplicijs regem affici,
 Qui regni habenas dextera incauta tenet,
 Suæq; potius impotens libidinis,
 Quàm publicorum commodorum curam habet.
 Nunc offerenda sunt honesti præmia
 Laboris, illa quæ suis statuit Deus.
 Nunc terror opponendus & certus dolor
 Intemperantem conscientiam sequens,
 Sequitur ut umbra corpus. Adde uinculum
 Amoris arctum, quo sui illum diligens
 Illumq; capiti præferent charissimo,
 Cunctisq; rebus anteponent, ac ferent
 Oculis. Ab ipso quanta uitio incommoda
 Nascantur, auge quàm potes grauissimis
 Subinde uerbis. Auribus nil principis
 Sonet tenelli quidpiam, nisi maximum
 Deum colendum, qui benignus omnium
 Dator est bonorum, lata qui dat regibus

Moderan

Moderanda terris regna, quæ si publicæ
 Memores salutis legibus sanctis regant,
 Diuturna tradet in supernis sedibus.
 Continget aliquis durioris, ut ferunt,
 Cervicis, haud spondendus animus, omnia
 Vigil institutor sedula cura efficit,
 Nulla adeo seua & efferata bellua est
 Quæ non dometur arte. Naturæ licet
 Sit magna uirtus, subijcitur industrie
 Moderantis. Ergo pectus indomitum trucid
 Mitescet urssi, obediunt rectoribus
 Suis leones, artèq; ediscunt graue
 Onus elephantes ferre, iussaq; exequi:
 Ingenium at hominis mite, mansuetum, pium
 Ad recta prouum quî reluctari potest
 Honestæ perdocenti? Inanis haud erit
 Labor regentis, dux modò sapientia,
 Adsitq; studium, adsit amor & uigilantia.
 Vt cuncta studium perficitq; industria,
 Sic dissoluti negligentia pectoris
 Cuncta labefactat. Nemo tam prauus quidem,
 Mihi ut uidetur, esse poterit, quem bonus
 Non pertrahat præceptor ad rectam uiam.
 Nec adeo quisquam comparatis omnibus
 Natura ab ipsa rebus esse tam potest.

INSTITVTIO REGIS

Beatus, omni ex parte felicissimo
 Ingenij acumine, ad bonum procliuior
 Quin possit ipsa distrahi recta uia
 Ignauia atque inscitia mali ducis.
 Natura læti quo soli fœcundior,
 Hoc citius occupatur herbis noxijs,
 Quas ni colonus sedula purget manu,
 Benigna tellus fœtum inutilem feret.
 Vis prompta mentis si malè exculpta fuerit,
 Atque adeò careat omni cultu, inutiles
 Fœtus reponet. Multa principis animum
 Recto instituto auertere ut possunt, ita
 Contra est eundum. Luxus, affluentia
 Bonorum in omne uotum & indulgentia,
 Rerum potestas, ac furens licentia,
 Et illa, de qua plura paulò antè egimus,
 Nimis heu timenda mollis assentatio,
 Ceu labe magni pectus infestant ducis.
 Ab his pericla impendeant cùm maxima,
 Quibus tumere principis animus potest,
 Decet in uigilijs esse, & illi assistere,
 Illius, inquam, hæerere lateri, nec pati
 Nisi cruditos, candidos, probos uiros
 Frequenter illum adire, cunctis lusibus
 Quibus illa delectatur ætas, adsient

Procereꝝ

Proceres modesti, quos ut ille diligit,
 Ita uereatur, in quibus sit suauitas
 Authoritati mixta, si uerbum efferat
 Quod argui decebit, haud fas omnibus
 Reprehendere, uni forsitan uel alteri
 Hæc cura demandabitur, nec commodè
 Hoc munere omnes fungier rectè queunt.
 Natura nostra ad arguendum maximè
 Est prona, uerum efficere rectè non potest
 Hoc quispiam, nisi sapiens, nam temporis
 Et cæterarum rerum habendus est modus,
 Tanteq; maiestatis ac potentia,
 Cui subditi omnes iure tam recto sumus.

Nunc fortè quæris, Rege quos dignos putem
 Modò esse lusus, hæc tibi uelut cætera
 Comperta non ignoro, sed quando lubet
 Hæc nostra legere, sic habeto. Habet suos
 Sua quæq; lusus ac iocos ætas quidem,
 Verum cauendum ne malos indulgeas
 Aetate in ulla, Chartularum atque aleæ
 Ludi immodesti, Regeq; indignissimi
 Sunt semper habiti, grata pueris ludicra
 Esse illa debent, in quibus nec sordium
 Nec fraudis ulla adesse suspicio queat.
 Est ille gratus ludus, in quo corporis

R 1 Firma

INSTITVTIO REGIS

Firmatur artus, robur augetur, salus
 Seruatur integra, animus alacer excutit
 Curas molestas, excitaturq; optimis
 Rebus gerendis. Nam uelut qui semper est
 Intentus arcus, frangitur, sic non potest
 Intentus animus semper esse serijs
 Grauibsq; rebus, hunc reficiat lusibus
 Aetas honestis tenera. Sentiât tamen
 Quantum ille captus nosse poterit, non iocis,
 Ludisue natos esse praestantes uiros,
 Sed grauibus utique rebus. At reges onus
 Non posse sustinere tam admirabile,
 Tantâq; dignum laude, nisi grauiſſimo
 Labore, curâq; uigili. Arma corpori
 Commoda tenello comparentur, aureis
 Distincta maculis, lateri adhæreat mucro,
 Non longæ, ut inquit ille, seſſor arundinis
 Sed sit pusilli, mitis, ac mansueti equi.
 Gratos apologos narret autor elegans,
 Ut mus leonem eduxerit periculo,
 Formica tenuis ut columbam iuuerit,
 Scarabæus aquilam ut graui ter infestauerit,
 Quæ cuncta Regi accomodentur, quem decet
 Adiungere sibi plebis animos infimæ.
 Prodesse semper quæ potest Regi suo,

Non nunquam obesse. Principem modestiam
 Magis decere, quàm micantes fulgido
 Auro coronas, has caput componere,
 Modestiam animum. quem Plato uirum uocat,
 At corpus ipsum carcerem atq; ergastulum
 Cœlestis animi: quem modis nos omnibus
 Ornare oportet. Corporis non maximam
 Curam esse habendam, uermibus uoracibus
 Dabit quod escam. Maxime hoc præposterum
 Iudicium eorum, sordidum qui carcerem
 Quo uinciuntur, si magis se diligant.
 His adde uatum fabulas, quæ cortice
 Festino opertæ, succum habent gratissimum.
 Phæton ut altos uiribus fidens suis
 Currus subiuit patris, illosq; inscius
 Fudit reuerti, qua ruina maximus
 Propè conflagrauit orbis. Hanc imaginem
 Illius esse principis, qui improvidè
 Imperij habenas præpeti manu mouet.
 Cyclops ut ingens uictus est à prouido,
 Et cauto Vlyssæ, ut eruit fronte unicum
 Quod lumen habuit, robur ut nil corporis
 Immane prodest, deest ubi mentis uigor.
 Formicularum prouidentiam refer,
 Qua parua complent horrea in longas niues,

INSTITVTIO REGIS

Refer cicadum cantilenas stultulas,
 Aestate uasta quæ grauem afferunt famem.
 Expone ut apibus imperet sine aculeo
 Rex perbenignus, eius ut iussa faciunt,
 Mandata ut exequuntur, atque onera ferunt
 Libenter, hoc uno beatas nomine
 Se existimantes, principi quod pareant,
 Cingunt ut illum, nec procul secedere
 Patiuntur, eius sedulo & stipant latus.
 Similibus ætas illa recreatur iocis.
 Illosq; memori figit animo, atque uberes
 Fructus reponit inde, post maturior
 Cum ueniet ætas, corpori alius ut cibus,
 Sic aliud animo, comparandum est pabulum,
 Alij q; lusus, alij erunt item ioci,
 In terga alacrioris insiliet equi,
 Ac ualidiori diriget telum manu,
 Leuicq; forti brachio mittet pilam,
 Pulchra q; corpus excitabit gloria,
 Agitans decenter illud, oculos omnium
 Animosq; uertet in se, & alliciet suos,
 Optabit arma ferre iam uirilia,
 Optabit & conscrere cum hoste dexteram,
 Fictasq; pugnas cum suis meditabitur.
 Sed hic docendus, bellicis tumultibus

Nil

Nil esse quicquam immanius, nil mœstius,
Turmatim ut homines in suum exitium ruant.
Vulneribus ut se mutuis seuè opprimant.
Sed bella nonnunquam geri, ut mitissima
Oriatur inde pax, & esse plurimas
Causas gerendi belli, eas iustas tamen
Esse eligendas, impios hostes Dei
Causa aliqua honesta, ad dulce pertrahi iugum
Fidei decere. Si tuis sint finibus
Illata damna, sarcienda praelio
Quis audeat negare? Priuati suas
Vt iure lites legibusq; transigunt,
Sic Marte reges. uim quidem repellere,
Non esse iniquum, inferre seuum & impium.
Ad hæc monendus pacis authorem Deum,
Belli esse iniqui demonem. Quid gratius?
Quid ipsa pace mitius? quid suauius?
Qua cuncta quanuis parua crescunt plenius.
Crudele contra cuncta bellum dissipat
Prosternit atq; evertit. ut Deo optimo
Ingrata bella, grata sic pax extitit.
Pacem, inquit ille, meam do uobis, ueluti
Mnemosynon hanc reliquit omnibus suis,
Qui nomen illud profitentur aureum,
Nomen salutis, optimis quod actibus

INSTITVTIO REGIS

Testari oportet. Cumq; maximum omnium
 Sit munus illud Christi, ut innocentiam
 Sectentur, alti quæ fores referat poli,
 Virtutem id ipsum regiam magis decet.
 Rex nanq; imago quàm simillima est Dei,
 Dei potestas summa ubiq; est, Regia
 Est nulla terris maior, hæc quàm plurimis
 Prodesse poterit, si quod est in numine,
 Ille habet etiam, ut optimo similis Deo
 Contendat esse. maximæ potentia
 Modò bonitatem adiungat, ac sapientiam
 Iure simulacrum numinis dici potest.
 Benefacta semper opibus ornabit suis,
 Inopes iuuabit, pauperum solabitur
 Duros labores, nec probis opem uiris
 Negabit usquam, uidua, pupillus, senex
 Non deferetur, charius nil quippiam
 Virtute habebit, quam sine suo præmio
 Sine laude abire non sinet, totidem sibi
 Pariet amicos, quot sequi rectum sciet.
 Fauore honesti cuncta faciet, gratia
 Personæ & odio nulla, quanuis machinis
 Multis agatur. Plurimum quidem preces
 Valeant amici, sed nihil contra pium,
 Nil contra honestum, nobiles uiros amet,

Illisq;

Illisq; magna tribuat, illis publica
 Regenda tradat munia, illorum libens
 Consilia capiat, si parentum imagines
 Virtute referant. tandiu illos diligit
 Quantisper altis haerint uirtutibus,
 Quantisper animi celsitudine praediti
 Graues labores ac pericula negligent.
 Ut dignitati consulant & commodis
 Patrie parentis, nec superbi inanibus
 Titulis tumescant. Sceptra, torques, purpura,
 Armusq; fulgens concio satellitum,
 Non regem, at ingens turba uirtutum facit.
 Animusq; dignus principe, pius, inclytus,
 Auitus, auctus omnibus uirtutibus.
 Antiqua Regis unctio summam indicat
 Regem docere lenitatem & gratiam,
 At fulgidum aurum, quid nisi sapientiam?
 Gemmae micantes admonent illustribus
 Debere factis enitere principem,
 Vnde ipse clarus gloriae splendor fluit.
 Regale sceptrum maximam constantiam,
 In equitate, & iure reddendo monet
 Seruandam. Ab istis eruenda plurima
 Exempla sunt docenti, ut auribus nihil
 Sonet tenellis nisi pium ac sanctum, nisi

INSTITVTIO REGIS

Quod Regis altum munus oculis offerat,
 Munus beatum, muneri simile Dei.
 Quod possit ut perficere, res ut exigit
 Res tanta, magnas hauriat molestias
 Nullisq; parcat impiger laboribus.
 Nullos labores si faber subterfugit
 Aut quispiam alius artifex, longos dies
 Longasq; noctes intentus operi exigens,
 Vt possit artem discere, cui se applicat?
 Cur ille magnis destinatus imperijs,
 Regendi ut autor esse prestantissimus
 Virisq; possit imperare liberis,
 Iustitia, amore, facilitate, gratia,
 Cur non laborem maximum Rex perferet?
 Quando ex labore huiusmodi fructus redit
 Immensus. Artes Rege dignæ sunt pius
 Verusq; cultus numinis, probitas, amor,
 Modestia, fides, in malis patientia,
 In rebus aspris fortis, inuictus animus.
 Atq; in secundis permodestus, ut sciat
 Scrutare cunctis rebus optimum modum.
 Nec cuncta libeat facere, quæ latè licent.
 Sed illa solum quæ decet, quæ præcipit
 Iubetq; honestum. finis hic potentia
 Ponatur, et se legibus sanctissimis,

Quas ipse statuit, subditum esse intelligat.
Non illa ut olim lex adulatrix tulit,
Quæ subditum esse legibus Regem negat.
Quid cuncta memorem? se intus ille atq; incute
Pernoscet, esse ut cæteros obnoxium
Morti, esse ueram magni imaginem Dei.
Ac summa ut omnes anteit potentia
Superare uera sic decere gloria,
Vt opibus omnes, sic domet uirtutibus.
Sed quæris iterum, quæ mihi potissimum
Videantur artes digniores principe,
Quasue à magistro debeat scientias
Perdiscere? omnes liberales quas uocant,
Nec crede me maiora uerbis prodere,
Quam possit ardens animus ac feliciter
Natus, magistro ab erudito & impigro
Præstare cultus, nil labor non efficit
Modò doctæ acumen mentis arti admisceas.
Septenus annus aptus esse traditur
Docto magistro, cum iuuat committier
Tradiq; puerum, molliuscula ac minus
Est ante tempus illud apta ætatula
Discendo, ibi infans uictus erubescere,
Gaudere uictor, mente iam crecta solet.
Sapiens magister peruigil, doctus, probus

Quæ

INSTITVTIO REGIS

Quærat^{ur} inter multa millia. Optimis
 Sit cultus ille & eruditus artibus,
 Præsertim honestis moribus persulgeat,
 Docendi & artem teneat, ac certam uiam
 Puerumq; ducat semita rectissima
 Virtutis ad cacumen & iuga ardua
 Doctrinæ. In ipsis asperos progressibus
 Scrupos reperiet ac molesta obstacula,
 Quæ pœnitendæ fortè causa crunt moræ,
 Quæ sola uincet ac teret constantia.
 Discet sonare litteras, ac promere
 Presso ore, discet nosse rectè & iungere,
 Discetq; notas arte mira pingere
 In quo magister cautus ac uigil suam
 Probabit utiq; proferetq; industriam.
 Discantis ut citra grauem molestiam
 Edoceat illa, quæ quidem illum postea
 Dediscere haud oporteat, pura omnia,
 Syncera, munda, è fonte limpidissimo
 Manantia. Artis fateor omnia aspera
 Sunt & molesta dogmata incipientibus,
 Sed condienda sunt suo, ut placeant, sale.
 Pueri adhibendi pauculi, omnes indolis
 Præclaræ, ut excitetur æmulatio.
 Præcedere illos letus, exultans, ouans

Gaudebit, illos assequi conabitur.
 Curabit illud rector in primis, puer
 Ne terreatur à labore, in litteras
 Ne contrahat odium, sed illas unice
 Sine quibus esse uita non potest, amet,
 Indignum & illum luce uitali putet,
 Qui litterarum fuerit expers. Liberè
 Docere libros, quæ sequi, quæ fugere
 Quemq; decet, id Regi utile esse maxime,
 Cui ueritatem nullus aut pauci explicent.
 Romanus ille sermo copiosus & grauis,
 Quo multa rerum maximarum posteris
 Sunt tradita monumenta, debet tradier,
 Illo explicando sylua rerum amplissima
 Edetur, ætas ut suos habet gradus,
 Sic rerum & ipsa uelut parens scientia,
 Quam facili & apto perdocebit ordine
 Prudens magister. Verum in his progressibus
 Sunt recta semper edocenda. Idoneum
 Nullum esse tempus autumet rebus malis
 Rector docendis, omne quàm rectissimis.
 Vbi doctus ille puritatem ac gratiam
 Sermonis huius fuerit, admirabilis
 Aderit uoluptas perlegendis optimis
 Scriptis uetusti seculi, in quibus fides,

INSTITVTIO REGIS

Religio, pietas, charitas spectabitur.
 Quam multa rerum exempla, fortitudinis
 Multa offerrentur, multa item cōstantie,
 Multa bonitatis atque amoris in suos.
 Referre pulchris quæ modis conabitur.
 Vitæ magistra historia iucundissimo
 Lepore mentes recreat, & bonos docet
 Mores sequendos, ac repellendos malos.
 Et cuncta narrat etiam ab orbe condito,
 Vt uiuere illis nos putemus seculis
 Quæ tum fuerunt, & suis successibus
 Abiēre raptim, quicquid olim antiquitas
 Magnum, stupendum uidit & mirabile.
 Perdocta quicquid mater experientia,
 Cuncta monumentis litterarum condita
 Seruantur, ut inest his uoluptas maxima,
 Sic fructus incredibilis, ipsam quæ iuuat
 Augetq; cumulo amplissimo sapientiam.
 Præsertim habenda in manibus historia Dei
 Verissima illa, quæ poli reserat uiam,
 Et inferorum ceca claudit limina.
 Stupenda summi quæ Dei miracula,
 Et largitatem narrat in hominum genus.
 Nec negligenda quæ uiri doctissimi
 Scripsere de parente rerum prouida

Natura

Natura, ab ipso facta quæ fuit Deo,
De iure ciuitatum, ab ipsa origine
Naturæ & hominum quod oritur, sunt omnium
Scientiarum in mente nostra semina.
Quæ pululabunt fructibus quàm uberrimis.
Modò sit colonus diligens, cautus, probus
Qui colere letum norit ac pulchrum solum,
Eruiere sentes ac rubos norit malos,
Quo musa tendis? cuncta complecti nequis,
Operosa moles uiribusq; impar tuis,
Præstare tantum munus, alio forsitan
Sed liberiore genere scribendi tibi
Licebit olim, cum puer spes unica
Regni Sebastianus ætatis gradum
Conscendet altiore, & una augebitur
Vis animi & ardens gloriæ parandæ amor,
Perfecta Virtus Christiani principis
Tum clariori lumine explicabitur,
Dum Regis absoluta perfectissimi
Spectanda forma ueniet oculis omnium.
Dum Rex beatus conditum sub pectore
Decus tenello proferet. O si tum meo
De patria amorì promerendi par foret
Vis eloquendi ! in opere nil requireres.
Ac tum paterent ocij fructus mei.

Nunc

EPISTOLA AD

Nunc hoc amico candidoq; pectore
Francisce amoris tibi do testimonium.
Maiora multò, si liceret, hoc darem
Ac promptiori mente, quæ semper tuæ
Laudi obsequetur, dignitati seruiet.
Hoc dum superstes perfruar cœli æthere.

FINIS.

IACOBI TEVII BRACAREN

sis epistola ad Andream Noronam
clarissimum uirum de statu re=
rum Hispanicarum.



Aud tutum est, inquit quidā
bene fidus amicus,
Si tua scripta edas in lucē,
plurima doctis
Mandauit chartis olim ue=
neranda uetustas,

Quæis euoluendis hominis non sufficit ætas.
Nostraq; sunt illis longè inferiora, nec arte
Ingeniōis pares sumus ijs quos prisca tulerunt
Secula, posteritas quos mira extollere in astra
Laude potest, nullis studijs imitabitur unquam.

Adde

Adde quòd egregijs quauis par ipse poëtis
Et claris possis rerum scriptoribus esse,
Inuida sunt & iniqua bonis conatibus hæc nunc
Tempora, nec meritis referuntur præmia factis,
Nec sua uirtuti stat gloria, uerâq; rerum
Nomina mutantur, studium uirtutis honestum
Ambitio est, placidæ simplex moderatio mentis
Stultitia. Hæc quidam uerbis exauget amicus
Ac multa adducit, quæis longè tutius esse
Demonstrat nihil audaci committere luci:
At diuersa tuæ cedit sententia menti,
Et mihi persuades, ne nostra nepotibus olim
Venturis scripta inuideam. Sunt hæc tua uerba
Me quibus instimulas, his adde scripta priorum
Laudari, quia docta, illis si æqualia pangat
Fortè aliquis, dum nostra minus laudauerit ætas
Postera laudabit, ueteres quos tollis in astra
Nonne fuere noui? Quid si hæc sententia primis
Temporibus, si post alijs accepta fuisset,
Vlla nec extarent rerum monumenta, nec essent
Egregiæ quæis firma manet Respublica leges.
Nec tot naturæ miracula, nec pia morum
Dogmata, nec uitæ nobis præcepta beatæ
Vlla forent, doctæ historiæ monumēta perissent.
Nullæ artes modò flourerent, ac funditus omnis

EPISTOLA AD

Corrueret doctrina piæ certissima mentis
 Adiutrix, uigili docti nisi multa labore
 Scripta uiri chartis mandassent. Ergo quid obstat
 Quo minus ipse tuos nobis proferre labores
 In medium cures? tibi iucundiss. ma nunc sunt
 Ocia, iam optate rationem redde quietis
 Secessusq; tui. Cur te timor angit inanis?
 Quippe boni bene suscipient, ac recta probabunt.
 Cætera mente ferent æqua, quia mentibus illis
 Candor inest, nec te debet cura ulla malorum
 Afficere: ut doctis laus est non parua probari,
 Sic uitium indoctis. His me rationibus urges
 Atq; alijs, nostræ Andrea clarissima gentis
 Gloria Lysiadumq;, iubet ut maxima Regum
 Facta canam. nostri laudes ab origine regni
 Aggrediar, nostris opus hoc ego uiribus impar
 Esse quidem fateor, uerum conatibus ingens
 Egredijs semper laus hæret, tempora sternent
 Longa uiam, longum poscit res tanta paratum.
 Nunc quæ pauca domi magno de Rege fouebam
 Deq; eius nato præclaro principe cunctis
 Donibus ornato, scripta edo, ut pectus apertum
 Atq; animū gratum manifesto ostendere signo
 Hoc ualeam, nec enim maius quid nostra facultas
 Tam tenuis præstare potest. Vos candidi amici

Vos faciles, uos synceri mea uota iuuate.
 Intentum his rebus studijs celeberrima legum,
 Nobiliumq; altrix Salmantica clara uirorum
 Me tenet huic nostro uicina ac proxima ruri.
 Multa hîc iactantur tristi dignissima luctu,
 Multa graui quæstu. cui tantû in pectore marmor
 Aut si quicquam aliud uel marmore durius ipso
 Esse potest, qui non sortem deploret acerbam
 Hesperie gentis? quæ nunc tot cincta periclis
 Vndiq; concutitur, seui tot praelia Martis
 Sanguineaq; acies. Gallus fera bella minatur
 Castra moues, et quæ dextra nequit, opprimit astu
 Antiquiq; odij furijs agitat iniquis
 Cuncta mouet, pudet heu quæ pdit crimina uulgus
 Infanda exprimere, atq; illis me plurima terris
 Quæis cultum ingenij cepi, debere fatebor.
 Parte alia ferus insultat, rapit, opprimit omnia
 Immanis Turca, & Balearis uerbere fundæ
 Insula quæ nomen tenet, heu, modò subdita luget,
 Clara olim antiquæ deplorat munera sortis.
 Vastæ hominum cædes, captiuiq; ordine ducti
 Innumerae matres, pueri, teneraq; puellæ.
 Sub iuga mittuntur iuuenes florentibus annis,
 Vincti astringuntur, senibus sors optima cedit
 Quos ferrû obrûcat, uel quos uorat impius ignis.

EPISTOLA AD

Cuncta solo prostrata iacent, turpemq; ruinam
(Oedecus antiquū Europæ) modò cuncta minatur.
Finitimas nec solùm ingens timor occupat arces,
Verùm etiam longè semotas territat urbes,
Communemq; omnes formidant turpiter hostē,
Cunctorum siquidem iugulis ferus imminet ensis.
Nec satis hæc, quibus haud quicquā truculentius
Aut dici potuit, uerùm intus pestis acerba (esse
Visceribus medijs hæret. Pudor impedit ingens
Tam fœdū memorare nefas tantumq; uenenum,
Infandamq; luem, claras quæ serpit in urbes
Hesperia. tantam diuum pater excute pestem,
O superi tantam uestris auertite regnis
Perniciem, tantumq; scelus tantumq; furorem.
Nos tua gens populusq; sumus, tibi seruit Iberus,
Teq; suum uero numen reucretur amore,
Spes locat ille suas in te pater optime rerum,
Cuius amor natus moribundos induit artus,
Nos tanto ad superas ut ducat munere sedes.
O pater, ô rerum summa atq; æterna potestas,
Cui propriū est ueniam largiri, abolereq; turpes
Tot scelerum maculas, pater ô pater optime diuū
Excute ab hoc populo labem, quæ dicitur altas
Iam penetrasse arces atq; atria clara uiro-
rum Nobilium. Populi precibus ne auerte gementis

Orō

Oro pias aures, cæcorum lumina clemens
Ac mitis refera, quos immoderata uoluptas
Ritibus antiquis & religione parentum
Tam longo seruata æuo discedere cogit,
Paucorum sed erit uitium speramus. At istis
Principijs obstare iuuat. Vos ergo, potestas
Hæc quibus est commissa, omnes intèdite neruos,
Omnem animi curam tantis adhibete periclis.
Nā propè iā submersa uagis modò fluctuat undis
Cymba Petri, nunc religio propè fessa laborat.
O pietas immensa Dei, si cuncta minantur
Exitium, si penè labant nunc omnia, & inde
Sæui hostes, hinc horrendæ contagia labis, (stes,
Hinc atq; inde feræ irrumpūt rapido impete pe=
Hinc uesana fames, morborumq; agmina mille,
Inde alia ex alijs fluitant mala, paruulus iste
Si penè oppressus grex est, fac maxime pastor
Subuenias miseris ouibus, quæ turpiter errant,
Et scabie infectæ fœdas adière lacunas.
His nisi succurras, dextram nisi letus amicam
Obtuleris, gens ista tua quæ morte reuixit
Lapsa ruit, fusi potuit si sanguinis una
Gutta nouos reparare orbes, cùm uasta cruoris
Copia sparsa fuit, tantòne munere priues
Quos extraxisti sæuis è faucibus Orci?

EPISTOLA AD

Sed tua summa patet pietas mitissime Christe,
 Nosq; alto clamore nocas, tua brachia tendens,
 Semper opem lapsis, miseris fers usq; leuamen.
 Corruptū heu sequimur prauūq; ab origine semē,
 Atq; indulgemus nobis hac mole grauati
 Corporis, his cæci tenebris, hoc pondere terræ
 Hocq; luto oppressi, ueluti sus sordida cæno
 Volumur, inq; altis cælorum lumina sedes
 Heu miseri non iactamus, longumq; soporem
 Dormimus uigiles uitij. O pectora prona
 In terram, memores melioris originis arces
 Aethereas spectare iuuat, iuuat aurea Olympi
 Sydera & ardentis radiantia lumina solis
 Fulgentesq; polos excelsa palatia summi
 Aeterniq; Dei nobis quoque tecta parata,
 Nullo unquam casura æuo, modò digna parente
 (Nam natos uult ille suos nos esse) geramus.

Cernimus expressa heu terris uestigia Christi
 Quæ posuit nobis, quibus ad cælestia regna
 Tramite pergamus recto, cernamus in isto
 Nos speculo, nostræ certissima regula uitæ
 Illa sit, ille modus seruetur, Regibus ille
 Ille humili populo, ille inopi ditiq; probetur.
 Omnibus in terram descendit ab æthere Christus,
 Nec quemquam excludit, nisi qui depellere collo
 Dulce

Dulce iugū properat, stimuloq; opponere calces
Mentis inops agitat, qui mauult nubibus atris
Ætherea quàm luce frui, quibus ipsa uenena
Sunt iucunda magis liquidi quàm pocula fontis,
Ambrosiæq; dapes, quibus obscurissima noctis
Caligo est melior fulgentis lampade Phœbi.
Deniq; terrificæ quos desperatio mortis
Oblectat recreatq; magis quàm uita beata,
Vita æterna, suis nulla quàm labe doloris
Aspersam seruat. Vitæ sed quæ esse superbis
Spes placidæ, quæ spes animis crudelibus esse
Quæ tumidis rabidisq; potest, qui sanguine dextras
Humano maculant, atque hoc se nomine claros
Illustresq; uocant & miris laudibus ornant?
Nec solum humano, quo nil immanius esse
Nil magis triste potest, Sed Christi cultor in ipsa
Membra ruit Christi. Christum si cuspide posset,
Transfoderet, sanctumq; latus transjigeret hasta.
Dicendi ô utinam uis illa & gratia nobis
Esset, ut ante duces regnorū expromere nostros
Sic possem sensus, ut res ego pectore tantas
Concipio. Si cunctarum dulcissima rerum
Pax fecunda parens, lactis plena ubera cunctis
Porrigit, extenditq; sinus, omnesq; superbis
Muneribus cumulat, clemens, iucunda, benigna,

EPISTOLA AD

Rerum altrix, nutrix suauissima, fonsq; bonorū,
 Qua sine nil tutum in terris, nil æquore uasto,
 Nil florens, nil conspicuum, sanctumq; piūq;
 Nil superis gratum, nil ulla ex parte beatum.
 Contrā autem crudele, furens, miserabile bellum
 Omnia perturbat, uastat, rapit, omnia tristi
 Dissipat exitio, Hac adeò florentia peste
 Marcescunt, stabiliq; ruunt fundata metallo,
 Fultaq; labuntur, longos seruata per annos
 Conficit una dies, mores deturpat honestos,
 Euertitq; sacros ritus, pia numina cœli
 Despicit, ac sæuis postquā tuba personat armis,
 Religio procul eijcitur, pietasq; fidesq;
 Pulsa relegatur, fraudes, periuria, cædes
 Sedibus irrumpunt stygijs. Bellum omnia iniqua,
 Omnia dira gerit, discordes triste querelas
 Agmina curarum, manifesta pericla, labores
 Immensos, sæuos raptus, atq; impia furta.
 Non adeò immanes ursi, non ipsa leonum
 Sæua adeò natura, feræ sic prælia miscent
 Vt non arma parent longo quæsita labore,
 Nec lectas reparent turmas cogantq; cohortes,
 Vi pugnant, rabieq; sua, suus impetus illas
 Excitat, inq; hostem nullo auxiliante mouetur.
 Ast homo quem placido rerū moderator amori,
 Quem

Quem genuit paci, diuina munera mentis
Cui dedit, & summis donis cœloq; creauit:
Ille quibus natus rebus fiet immemor, armis
Transigit ætatem, nil toto pectore uoluens
Ni belli immanem rabiem tristesq; tumultus,
Ni cædes stragesq; uirum, nisi furta, rapinas,
Insidias, ac perniciem, miseraq; ruinas.
Constanter cœlorum orbes sua fœdera seruant
Quauis diuersis agitentur motibus, ipsa
Æternam pacem seruant elementa, sit ingens
Quauis illa inter discordia. Multa gregatim
Incedunt terris animantia, multaq; ponto
Turmatim uiuunt, lato multa aëre degunt,
Nulla suo generi minitantia damna, furoris
Si quid inest, alij generi nocet, ore lupinam
Non lupo immanis, nec edet sus dente suillam.
Fulmineo nec apri contra apros dente feruntur.
Non rabidi in rabidos gestant fera bella leones
Componuntq; acies nec pila minantia pilis
Agmine collecto gestant. Mortalibus ægris
Impietas maior, rabies crudelior hæret.
Bella alia immiscent alijs, finisq; tumultus
Principium est alius, duris constricta cathenis
Sunt mala, nexa malis grauioribus, omnia sursum
Cœlo æquata mouent, subito omnia uersa deorsum

EPISTOLA AD

Præcipitant, cœlum terræ terram quoq; cœlo
 Confundunt, cuncta ambitio, cuncta impius auri
 Ardor agit. Quæ pectoribus tam tristis Erynnis
 Humanis sese insecuit? Dic maxime princeps
 Qui cupis immensū tua sub iuga mittere mundū.
 An ne tuo meditare animo te hac lege creatum
 Ut morti occumbas? corpus sit uermibus esca?
 Sitq; leuis puluis? tecum si talia uersas,
 Si subit hæc animum meditatio, mille catervas
 Cur hominum infelix ad tristia tartara mittis?

Pastor ouem ut seruet per deuia rura uagatur
 Desertos querens montes, præruptaq; saxa
 Conscendens, reliquis nullo custode relictis:

Nō tu ouium ast hominū pastor, crudelis ouile
 Quod tibi commisit magni regnator Olympi,
 Destruis, evertis, lanias, cunctisq; malorum
 Aggeribus cumulas. Res, inquis, strenua, primis
 Incluta temporibus, res nobilis altaq; bellum,
 Quo sine degeneres populi Regesq; iacerent,
 Quo sine clara ducum magnorū fama periret,
 Nec monumenta uirū longis celebrata uigerēt
 Temporibus, uires bellū excitat, & quatit omnē
 Pectore segnitiam, constantes reddit, & altis
 Consilijs animat. nil admirabile pacis
 Alta quies, bellum magna omnia, clara superba
 Secum

Secum affert, magni pulchra est uictoria belli.
 Egregiæ lauri ac palmæ, letiq; triumphī,
 Lata trophæa ducum felix est gloria belli,
 Quæ nullo peritura die super astra uagatur.

Sic furias, sic Harpyias, sic tetra uenena,
 Sic rabiem uerbis, sic exornare furorem,
 Sic ficto ore potes crudelem extollere pestem.
 Iusta quidem, fateor, possunt bella esse, sed ista
 Iusta quid esse queunt? quæ tot certata per annos
 Fine carent? iusti finis certaminis esse
 Pax solet. His bellis miscentur bella, nec ullus
 Chæriticolas inter modus est, si tanta cupido,
 Tanta sitis belli, communis en imminet hostis
 Verticibus uestris, nec se quisquam autumet esse
 Fulmine ab hoc tutū. Turca impius, cfferus, atrox
 Perfidus, immanis, trux, ambitiosus, in omnes
 Intendit rabiem partes, nec maximus orbis
 Immensam satiare sitim cæcumq; furorem
 Tigridis hunc poterit. Postquā cōmunibus herbis
 Trusit equus cœruum, doluit, quia trudere dorso
 Sessorem haud potuit, ne quæso potentia maior
 Sit uicina tibi, paribus colludere tutum.

Nū satius, quod agunt pueri, dū prælia miscēt,
 Stipitibusq; alacres certant ac uerberare fundæ
 Si, modò contingat, uelit illos perire maior

EPISTOLA AD

Vis hominū, unanimes sua p̄tinus agmina iūgāt
 Communemq; hostē pellunt, sic nos iuuat omnes
 Qui Christū colimus, Christi hosti bella parare.
 Non ille Hesperiae regnis, nec parcere Gallis,
 Nec solet Ausoniae populis, non ille Britannis
 Germanisq; aliquid condonat, si modò Christum
 Ore animoq; gerant. sequitur crudelibus armis
 Hispanus Gallusue fiet, discrimine nullo.
 Ducit perfractor iuris, fur, perfidus, audax:
 Promissam uiolare fidem pulchrum esse fatetur.
 Huic ne feræ uis te cultor committere Christi
 Ipsius contra Christi charissima membra?
 Absit tam crudele nefas, iniuria tanta.
 Quin potius placidis animis coalescite, & hostē
 Communem unanimes iusto uos Marte fugate.
 Sed quid ego Andrea clarissime commoror istis?
 Et uerba in tennes iacto quid inania uentos?
 Non cum principibus terræ, qui in pectore durū
 Marmor habent, res sit, uerū cum principe cœli
 AEterno, immenso, miti, clemente, benigno,
 Ut mentes Regum mutet, nisi maximus ille
 Cœlorum rector tantis nunc fluctibus acta
 Bellorum, tanta quæ inter sublimia serpit
 Mœnia peste, inter procures insana uagatur,
 Hæc nisi rerū opifex diuū pater incluta regna

Libe-

Liberet, heu quantas spectabunt nostra ruinas
Tempora ! Sed lapsis succurrent numina rebus.
Nam dum nil hominum possunt præstare caducæ
Nil fragiles uires, reparat pius omnia Christus.

FINIS.

SALMANTICAE

Excudebant hæredes Ioannis à Iunta Floren-
tini anno à Natiuitate domini 1558.

Menſe Auguſto.

ERRATA.

Numerus primus folium significat. Secundus paginam, tertius uersum.

Fol. 9. 1. 7. errare. Fol. 25. 1. 22. adeò ut inquietos.
 Fol. 28. 1. 14. tanquam. Fol. 33. 2. 5. dici posset. Fol.
 37. 2. 15. parabatur, cum aliquot. Fol. 40. 2. 2. Id
 etiam. Fol. 42. 2. 1. retinent. & 26. uulnerati. Fol.
 44. 2. 13. concipient. Fol. 47. 1. 1. nitidissimus, &
 26. dignitatē. Fol. 51. 2. 6. perspectum. Fo. 80. 2. 14.
 Oppleta, quippe mundi. Fol. 83. 1. 16. regna guber
 nat. Fol. 84. 2. 21. obsequio. Fol. 87. 2. 24. ceu. Fol.
 97. 1. 20. uita. Fol. 111. 2. 2. tegerant. & seq. canta=
 bat. Fol. 112. 2. 4. Quis. Fol. 113. 2. 1. Clausa. Fol.
 115. 1. 9. Ceu. Fol. 124. 1. 21. regnatq̃.

